

ERDÉSZETI LAPOK

AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET FOLYÓIRATA

CXLI. évfolyam • 2006. február

ALAPÍTVÁ

1862-BEN

A Kaán Károly Természet- és Környezetismereti Verseny V. tábora

Immár ötödik alkalommal adott otthont a szolnoki NEFAG. Rt. Erdei Művelődési Háza az országos versenyen legjobbnak bizonyult 5. és 6. osztályos tanulóknak. A rangsorban első 10 kapott meghívást az erdei táborba.

A madárodúk ellenőrzésénél széncinege, kékcinege, erdei pinty és egynapos nyaktekeres-fiókákat is láttunk. A távcső kezelését kezdetben a terepbe nem illő tárgyak felkutatása fejlesztette. A Zagyva-ártér vízi-világát gumicsizmában vizsgáltuk – a lárvák, vízirovarok, csigák testfelépítésének, életmódjának közvetlen közléről való megfigyelését békák kórusa kísérte.

Ónodi Gábor az általa megismert ölyvekről beszélt „A Hold és társai” című előadásában. Németh László lakóhelyének határértékeit – kis pávaszem, parti fecskék, tarka sáfrány – mutatta be. *Ifj. Magyar András*, az Ördögcsékér Oktatóközpont vezetője a Közép-Tisza-vidék múltjáról, jelenéről, jövőjéről beszélt. Magával ragadó előadásmódja miatt is emlékezni fogunk erre a témára.

A Kincskereső akadályversenyen a tanulók ügyességüket, gyors tájékozódó képességüket, kiváló memóriájukat, ének- és nyelvtudásukat bizonyíthaták. Szükség volt gyógynövény- és élelmiszerismereteikre is a feladatok megoldásánál, még varázsolni is tudtak...

A Damjanich Múzeumban néprajzi, régészeti, kerámia- és csipkekiállítás tekintettünk meg. Az első kettő feldolgozását feladatlap segítette.

Két napot Tiszapüspökiben töltöttünk. A falu lakói készségesen segítettek a gyerekeket abban, hogy minél jobban megismerhessék a települést, így a faluismereti vetélkedő kiválóan sikerült. Az óballai gémtelpre gyalogosan, illetve lovas kocsival érkeztünk.

A Tisza-parti, a setéség-bátorság próba, a kemence fűtése, a kenyérlángos dagasztása, sütése, a tábortűzi műsor és az almavásár vetélkedő tovább színesítették a programot, emelték a jó hangulatot.

Köszönjük *Dégi Zoltán* erdészetigazgató úrnak, hogy immár 5. alkalommal

otthont adott a Kaán Károly Országos Természet- és Környezetismereti Verseny táborának és lehetővé tette, hogy a gyerekek közelebbről megismerkedhessenek az erdőgazdálkodással és az erdészek munkájával.

A táborba vezető úton álló székelykapu felirata mindnyájunkhoz szól: „Békesség a bejövőnek, egészség a kimenőnek”. Köszönjük.

Némethné Valkai Mária
táborvezetőségi tag

* * *

Mit várok a tábortól?

„A fő célkitűzésem, hogy jól érezzem magam. Megismerkedjek sok-sok „értékes” emberrel.

Fontosnak tartom, hogy a bétén „dolgozzunk”. Szeretném elérni, hogy a tábor végére az összes szakmai munkám és adatom megleljen a következő évi biosz-versenyre. A „terepmunkát” biztos élvezni fogom.

Széchenyi Gábor
9. b.”

* * *

„Szeretném jól érezni magam.

Szeretnék járni a természetbe, tanulni, de nem kötelezően és nem versenyszerűen, és szeretném, ha sok szabadidő lenne.

Magas Barbara”

* * *

„Új élményeket: barangolások, új állatok megismerése stb.

Új ismeretek: megfigyelések, felmérések stb.

Új barátok.

Olyan finom ebédet és vacsorát, mint tavaly és sokat)...

Kovács András”

* * *

„Szeretnék minél több dolgot megismerni, és jól érezni magam. A környezet és természet dolgairól többet tudni és megtanulni.

Szeretnék jó élményeket és barátokat szerezni.

Kárpáti Alexandra”

* * *

„Szeretném, hogy a tábor ne olyan legyen számomra mint a többi tábor.

Azt szeretném, ha izgalmas, élménydús lenne, sok kérdésemre választ kapnék.

A tudásomat gyarapítsam. Ezeket szeretném és egyben várnám el a tábortól.

Lovas Evelin”

* * *

„Amikor megtudtam, hogy mebetek, a táborba, már előre örültem, de ez az egy hét föltűlt minden reményemet, minden vágyálmomat! Ilyen jó programokra, ilyen eseménydús foglalkozásokra, ilyen érdekes és fontos tudnivalókra, ilyen baráti bangulatra, ennyi nevetésre, ennyi játékra, ennyi izgalomra nem számítottam! Nekem kivétel nélkül minden program tetszett, de legjobb az ártéri kirándulás, a cölölogiai vizsgálat és a partifecske-bálozás volt.

Lenner József”

* * *

Öko-buli

Irány a természet, szünetel a sulis, Szolnokon most indul az első öko-buli A Kaán Károly versenyzők jutalma Egy hét táborozás a vadonban Vasárnaptól szombatig tartott a nyaralás, Volt benne játék, tábortűz, kutatás Az erdőben megfigyelés, Múzeumban nézegetés Madárlesen távcsövezés, Földön gubacskeresés. A réten növényt határozni, Ebből térképet rajzolni. Püspökiben gémtelpeken járni, Hálóval madarat várni, A Zagyvában térdig járni, A vízi életet vizsgálni, Ha te mind vágyasz erre, Jelentkezze a Kaán Károly versenyre! S a táboron szeretettel fog várni, Éva, Zsóka, Dénes és Ernő bácsi

Tichy Rács Aliz

A harmadik oldal

Az Országos Erdészeti Egyesület Erdészettörténeti Szakosztálya pályázatot hirdet az alábbi témakörben

„Az 1956. évi forradalom és szabadságharc munkásságomban, életemben”

(Személyes, munkahelyi, iskolai, a katonaság alatt élt élmények, visszaemlékezések)

A pályázatot **2006. szeptember 15-ig** kell eljuttatni az OEE titkárságára (1027 Budapest, Fő u. 68.).

Eredményhirdetés 2006. október 24-én.

A pályázat jelíges. A pályaművön a jelige tüntetendő fel, a pályázó adatai (neve, címe) lezárt borítékban csatolandó. A jelige hiánya vagy az eredményhirdetés előtti publikálás a pályázatból való kizárással jár.

A pályázat nyilvános. Azok is pályázhatnak, akik nem tagjai az Országos Erdészeti Egyesületnek. A pályázatok beküldött példányai az OEE birtokába kerülnek, de az eredményhirdetés után a pályázónak jogában áll a művet bárhol publikálni.

A pályázatok terjedelme tetszőleges, eredeti felvételek, illusztrációk felhasználhatók. A dolgozathoz felhasznált forrásmunkákat jegyzetekben vagy irodalomjegyzékben kell feltüntetni.

A bírálóbizottság döntése alapján kerül sor a pályázatok jutalmazására.

Budapest, 2006. január 24.

Dr. Oroszi Sándor
szakosztályelnök

Tartalom

Beszélgetés Kulcsár Zsolttal 34

Uzonyi Ágnes:

Egyes erdők faterméstani és faállomány-szerkezeti vizsgálata 36

Tasnády Péter József:

Klímaváltozás és erdőgazdálkodás II.....38

Pályázati felhívás: Termőföld – életjáradék 41

Bojko Miklós, Bojko Jaroszlav:

A Kárpát-medence erdő- és fagazdálkodás koncepciója II. 42

Istvánffy László:

Újratermelhető energia, de milyen áron? 44

Molnár Miklós, Lakatos Ferenc:

A bükk tömeges pusztulása Zala megyében.....48

Sylvester Lajos:

A Yellowstone-i erdőtüzek... 52

Lakatos Ferenc:

A messzi kontinens: Ausztrália 54

A „Mezőgazdasági területek erdősítése” és az uniós költségvetés 55

MEGOSZ hírek 57

Bartha Dénes:

A magyar kőris megismerésének viszonyosság története 58

Ádámfi Tamás:

Tapasztalatcsere Felső-Ausztriában 61

Egyesületi hírek 62

S. Nagy László:

Tájékoztató a Szeniorok Tanácsa üléséről 62

Bús Mária:

Szakosztályülés Kaszón.....67

ERDÉSZETI LAPOK • Az Országos Erdészeti Egyesület folyóirata CXLI. évfolyam 2. szám (február)

FŐSZERKESZTŐ: PÁPAI GÁBOR • A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG ELNÖKE: DR. SZIKRA DEZSŐ

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG TAGJAI: Andrási Pál, Apatóczy István, dr. Bartha Dénes, Detrich Miklós, Greguss László Géza, dr. Járasi Lőrinc, Mihályfalvy István, dr. Sárvári János, Temesvári Erik, Zétényi Zoltán.

SZERKESZTŐSÉG: 1027 Budapest, Fő u. 68. Telefon/fax: 201 77 37 • Mobil: 06 30 97 15 255 • e-mail: erdlap@mtesz.hu

KIADÓ: Országos Erdészeti Egyesület, 1027 Budapest, Fő u. 68. • FELELŐS KIADÓ: CSERÉP JÁNOS elnök

Nyomdai munkák: INNOVA-PRINT, Budapest • Felelős vezető: ifj. Komornik Ferenc

A kézirat lezárva: 2006. február 05.

ISSN 1215-0398

Terjeszti az Országos Erdészeti Egyesület. Felvilágosítást a lappal kapcsolatban az Egyesület ad. Megjelenik havonta.

A beküldött kéziratokat, fényképeket nyilvántartásba vesszük. A cikkek, írások nem feltétlenül azonosok a szerkesztő véleményével, azok tartalmáért mindenkor a szerző felel. Honoráriumot megegyezéssel csak felkért írásokért, illetve grafikai munkákért fizetünk.

A címlapon: Erdészeti Lapok díszkötésben. Fotó: Pápai Gábor

Vándorgyűlés 2006

Beszélgetés Kulcsár Zsolttal, a VERGA Rt. vezérigazgatójával

Tekintettel arra, hogy a térségben harminc éve volt vándorgyűlés, úgy gondoltuk, hogy e kerek évfordulón ismét bemutatjuk a térség erdőgazdálkodását. Annak idején a volt keszthelyi központú erdőgazdasággal együtt szerveztük, most viszont a rendezésben részt vesznek a térség magánerdő-tulajdonosai és a Balaton-felvidéki Nemzeti Park is.

– *Kérlek, röviden mutasd be az irányításod alatt dolgozó részvénytársaságot.*

– A kiegyezés korához kell visszanyarodnunk, mikor is megalakult a k. u. k. hadsereg. A történelmi Magyarországon, itt a déli és a keleti Bakony térségében talált a honvédelem vezetése alkalmas terepet a különböző katonai gyakorlatokra. Ez a mai nap mintegy 45 ezer hektár, mondhatni, egybefüggő területet jelent. Ide tartoznak még a dunántúli helyőrségek erdei is, kisebb-nagyobb területekkel. Az elsődleges rendeltetés természetesen honvédelmi véderdő, és csak másodlagosan gazdasági. 20 ezer hektár a lőtér és az azt övező véderdősáv területe. Ezekon a területeken és erdőben folynak a különféle hadgyakorlatok, éleslövészetek, és itt van a bombatér is. Itt természetesen nyereségesen gazdálkodni képtelenség, hiszen gyakori a tűz és az olykor kitermelt faanyag is erősen szilánkos, ezért ezeket ipari fának értékesíteni szinte lehetetlen. 130 ezer köbméter évi fakitermelésünk van, és az ennek következtében keletkező erdőfelújítást végezzük. A többi erdőgazdasághoz képest erdőtelepítésre alkalmas területünk bőven van, melynek telepítését azonban jelenleg forráshiány miatt szüneteltetjük. Meg kell jegyezmem, hogy könyvelés-technikailag az erdőtelepítések során keletkezett értéket évről évre görgetjük magunk előtt, mivel nem tudjuk kinek átadni a befejezett erdősítéseket. Folyamatos vagyonnövekmény van, és mégsem az rt. vagyona növekedett, hanem az államé, ami (akí), mint említettem, nem veszi át ezt a növekményt.

– *Mivel mindkét cég állami, kit zavar ez az állapot?*

– Például a bankokat, amelyek tudomásul veszik a helyzetet, de mivel a különféle banki tranzakciókhoz mellékelni kell a cégmutatókat, ez a tétel meglehetősen lerontja a kondícióikat. Egy szóval zavaró körülmény, amit úgy tud-

nánk megszüntetni, ha az erdővagyon jogszabályilag rendeznék. Csak ezután tudnánk kimutatni, hogy például a tízéves üzemterv alatt mennyi és milyen változás állt be az erdővagyonban. Csak az erdővagyonnal való elszámolás után lehetne például a mezőgazdasághoz hasonlóan állami támogatást igénybe venni. Jelenleg többre kerül a vagytonkezelői tevékenység, mint amit az államtól visszakapunk. Az erdőállomány szakszerű fenntartása az állam érdeke is, hiszen övé a tulajdon.

– *Ha jól tudom, titeket a Honvédelmi Minisztérium (HM) felügyeli.*

– Igen, a vagytonkezelő a HM, a tulajdonosi jogokat is ő felügyeli. Mivel – például a lőtér esetében – az erdőkezelés pénzt visz el, nincsenek olyan elvárások, mintha civil szervezet lennénk. Viszont hátrányos abból a szempontból, hogy a HM, mint költségvetési szervezet, nem adhat támogatást, mert az állami támogatásnak minősülne, és ez nem harmonizál az EU előírásokkal. Hátrányos helyzetünkkel kapcsolatban csak két példát említek. Nem juthatunk pl. reorganizációs forráshoz. Versenyhátrányban vagyunk a közmunka területén is, ahol a társ gazdaságok 20%-os költséghányad befizetése ellenében 80%-os állami kiegészítést kapnak. Itt is költségvetési törvénymódosítás kellene.

– *Van akkor éppen elég bajotok.*

– Azért nem panaszkodom, mert a HM illetékesei elfogadják és tudomásul veszik az ÁESZ minősítő jelentéseit, és nem tartanak fenn további ellenőrző szervezetet.

Nekünk, szakembereknek pedig tudomásul kell vennünk, hogy a területen elsősorban a honvédelem érdekei az elsődlegesek. Ahhoz, hogy a katona a szakmáját begyakorolja, terület kell, ahol felvonul, lő, bombáz, és mindent csinál, ami egy hadgyakorlattal együtt jár.

Régebben ezekben az erdőben folyó gazdálkodást területgazdálkodásnak hívták, ami most vagyonkezelést jelent. Akkor a honvédkincstárhoz tartozott, nevezetesen az 5. hadtestparancsnokság alá, mint önálló erdőgondnokság. Feladata volt a terület kezelése, a laktanyák tűzifával való ellátása, a műszaki létesítményekhez és szerkezetekhez iparifával választék termelése. Gondoljunk csak arra, hogy annak idején a szekerek, az ágyútalpak jórészt fából voltak. Nem beszélve a lőszeres ládákról.

– *Gondolom, az erdőművelési munka a gyakorlótereken inkább Déva vára építéséhez hasonlatos tevékenység, ami nem lebet szívderítő feladat.*

– Kétségtelen, hogy sajátos szakmai kihívás ez ezeken az örökké igénybe vett területeken. Éppen ezért új eljárásokon törjük a fejünket, sajátos fafaj-kombinációkat és megoldásokat alkalmazunk, amivel, reméljük, célt érünk, és jobb lesz a területen az erdő, mint annak előtte. *Unokáinknak talán már nem kell a szilánkos faanyaggal bajlódniuk.*

A legnagyobb kihívást a közjóléti tevékenység jelenti, hiszen az emberek itt is kirándulni akarnak, amit megyényi területen nem lehet megtölteni. Megpróbál-

Ámos-hegyi pihenőerdő

Útegek a XX. század elejéről

juk a kirándulókat olyan helyekre csalogatni, ahol nem zavarják a katonai műveleteket, és a katonák sincsenek kitéve az esetleges baleseteknek, tragédiáknak. Ilyen terület például a sípálya környéki 400 hektáros *Ámos-hegyi pibenőerdő*, a

tanösvénnyel, erdei tornapályával, pibenőbelyekkel. Zirc vonzáskörzetében a Pintér-hegyi parkerdő, az ajkai régióban a Sáncsikuti Erdei Iskola és a hozzá tartozó tanösvény, vagy Veszprém mellett, a Gulya-dombon kialakítandó park-

erdő, a Csatár hegyi kilátó. A lényeg az, hogy ezekkel a beruházásokkal a lőteret szegélyező véderdősávon kívülre helyezzük a turistaforgalmat. Végeredményben a Zirc mellett lévő pálihálási erdőtomb, ami számottevő értéket képvisel, és az ebből kitemelt haszonból tartjuk fent ezeket a létesítményeket.

– *Kérlek, mondj néhány szót még a vándorgyűlésről.*

– Abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy 500 fő részére tudunk szállást adni a balatonakarattyai Honvéd Üdülőben. Ennek a 42 hektáros parkjában lesz a baráti est is, ahonnan bármikor gyalog, kényelmesen hazasétálhat a résztvevő, ha le akar fekdülni. Cégünk három bemutatóhellyel vesz részt a tervezett nyolcból. Mivel mi intézzük a szervezés dandárját, *honlapunkon elérhető lesz minden információ (www.verga.hu)*

Szeretettel várunk minden jelentkező vendéget.

– *Köszönöm a tájékoztatást.*

Pápai Gábor

Mennyi volt egy uradalmi szolgálatban álló magyar erdőmérnök jövedelme hetven évvel ezelőtt?

Régi családi okmányok között – persze egészen mást keresve – bukkantam az alábbi iratra. Címzettje közeli rokonom volt, s a „változatlan utánnyomásban” hozott értesítéshez csupán egy megjegyzés: kenyéradója – a hajdani hercegprímási uradalom – nem tartozott a nagy javadalmat nyújtó nagybirtokok közé.

„Magyarország hercegprímása
581/1937.

Tekintetes

Várady Sándor segéderdőmérnök
Úrnak
Süttő

(1938) Január hó 1-én kezdődő battályal kinevezem tekintetességedet **erdőmérnökké**. Évi javadalmazása jelzett időponttól kezdődőleg a következő lesz: 1090 P(engő) készpénz, 700 P lakbér, 12 q búza, 16 q rozs, 15 q árpa, 15 q tengeri, 48 erdei méter kemény basáb tűzifa, 2 magyar bold (2x1200 négyszögöl = 8640 négyzetméter) föld, 4 tebéntartás, 1 növendékmárba tartása, 4 öreg sertés és 6

süldősertés legeltetése, illetve – amennyiben az imént felsorolt szolgáltatásokat nem természetben veszi igénybe – azoknak az uradalmi rendeletek alapján számított váltsága.

Szolgálati viszonyát az érsekségi uradalmakkal szemben a fennálló törvények, nevezetesen az 1900. évi XXVII. t.c. rendelkezései szabályozzák.

Munkájára a jó Isten áldását kívánva vagyok jóindulattal
Esztergom, 1937. dec. 16.
Serédi Jusztinián
bíboros hercegprímás
esztergomi érsek”

Tájékoztatóul néhány akkori havi kereset, ill. egyéb árucikk ára:

- kiscseléd (12–14 év körüli szolgáló lányka) – 5–10 P + teljes ellátás;
- cselédlány – 20–22 P + teljes ellátás;
- falusi tanítónő – 100 P + illetménylakás kerttel + évi 4 eürm. tűzifa, felvágva;
- férfi napszám – 2,00 P + 1 liter bor;

- 1 kg savanyúcukorka (dobozban) – 1,00 P;
  - 1 kg disznóhús – 1,00–1,30 P;
  - 1 kg marhahús – 1,00 P;
  - 1 pár magas szárú férficipő – 4,00 P
- Közreadja:

Dobay Pál

Köszönjük hogy adója 1%-ával a WWF Magyarországot támogatja!

Adószámunk:

18226814-2-43

www.wwf.hu/egyszazalek

WWF Magyarország

WWF Hungary

1124 Budapest

Németvölgyi út 78/B

Tel.: +36 1 214-5554/128

Fax: +36 1 212-9353

E-mail: imola.biro@wwf.hu

Elegyes erdők faterméstani és faállomány-szerkezeti vizsgálata az Északerdő Rt. Répáshutai Erdészeti Igazgatóságának területén

Faterméstani szempontból az elegyeség sok speciális problémát vet fel. Az elegyes állományok ökológiailag stabilabbak, a hatékonyabb termőhely-kihasználás miatt feltehetően nagyobb fatermés, de ez még nincs kellő mértékben bizonyítva. Az Erdészeti Tudományos Intézetben és a Nyugat-Magyarországi Egyetem Erdőmérnöki Karán végeznek ilyen irányú kutatásokat, ám tekintettel arra, hogy igen nagy mennyiségű vizsgálati anyagra van szükség az általános jellegű következtetések levonására, alapvető törvényszerűségek megállapítására, indokoltnak vélem az erre vonatkozó vizsgálataim eddigi eredményeinek közzétételét.

A jelen munka keretében arra a kérdésre igyekeztem választ találni, hogy az általam vizsgált elegyes faállományok fatermése szignifikánsan meghaladja-e az adott faállomány főfafajának hasonló korú és fatermési osztályú állományának fatermését.

A vizsgálataim által érintett 24 hosszú lejáratú kísérleti parcella 1995-ben került kitűzésre a Bükk-szentkereszt 10 A, B; 12 H; 39 B; a Miskolc 40 E, valamint a Répáshuta 25 C erdőrészekben, az Erdészeti Tudományos Intézet dr. Solymos Rezső által vezetett OTKA csoport kutatási tervének megfelelően; de magában foglalja az Állami Erdészeti Szolgálat Miskolci Igazgatóságának 1 ha-os „tanpályájának” (Bükk-szentkereszt 9 D) 10 db 0,1 hektáros parcelláját is. A kísérleti parcellák létesítésének alapvető célja a lomb-elegyes állományok faállomány-szerkezeti vizsgálata. Az említett kísérleti parcellákon 2002-ben elvégeztem az újbóli faállomány-felvételt.

Az újrafelvétel eredményei lehetővé tették az élőfakészlet-változás (növekmény) elemzését. A felvételi módszer (törzsenkénti felvétel, magassági, nevelési és egészségügyi osztályozás) megfelel a hosszú lejáratú kísérletek metodikájának. A rögzített adatok feldolgozása az ERTI-ben kidolgozott és használt algoritmus alkalmazásával történt.

A különféle növedék-változatok közül az elemzés módszerét a növekményt (faterfogat esetén: az élőfakészlet-változást) választottuk. Ennek oka: a kísérleti blokkok területén 1995 óta

előhasználatokra (tisztítás, gyérítések, egészségügyi belenyúlások) került sor, és így az ezek során kikerült mellékállományra vonatkozóan nincs adatunk.

A fentiekből adódóan a faterfogat növedéke törvényszerűen nagyobb értékű, mint a növekménye. Ez némi gondot okozott az elemzések során, ugyanis a normatív összehasonlítás alapul szolgáló országos fatermési táblák (illetve nomogramok) nem a növekmény, hanem a növedék-adatokat tartalmazzák, illetve jelenítik meg. Ezt kiküszöbölendő, a főállomány faterfogat-növekményét a megfelelő országos fatermési táblákból kiszámítottuk, és ezeket az adatokat vetettük egybe az általunk számított növekmény-adatokkal.

A feldolgozott faállomány-szerkezeti adatokat összesítettem az alábbiak alapján: főfafaj, elegyarány, a faállomány kora; továbbá az általunk mért főállomány összes élőfakészlete (V összes), a főfafaj főállományának élőfakészlete (V főfafaj). Ez utóbbit az elegyarányból kiindulva 100%-os elegyarányúnak extrapoláltam (Vf100%).

A főfafajnak megfelelő nomogramról az állomány kora és a főfafaj főállományának átlagmagassága alapján meghatároztam a fatermési osztályt, a fatermő képességet, a főfafaj táblabeli faterfogatát és a főfafaj elkövetkezendő 10 évre vonatkozó folyónövedékét.

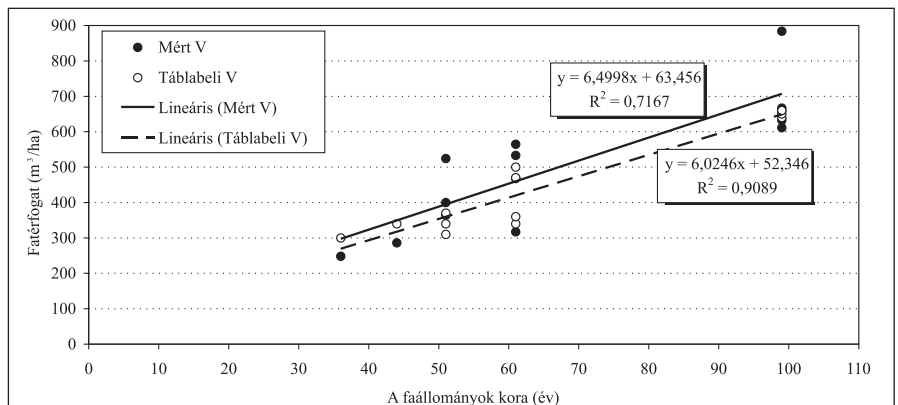
A mért adatokból számított értékekre (V összes, V főfafaj, Vf100%) kiszámítottam az éves faterfogat-növekményt, végezetül parcellánként feltüntettem a hektáronkénti törzsszám változását, valamint az előhasználatokra vonatkozó rendelkezésekre álló információit.

Megállapítható, hogy az általam vizsgált 24 mintaterület mindegyikén kedvezőek a növekedési körülmények: 11 parcella I. fatermési osztályú, 3 parcella az I. és II. fatermési osztály határán, 9 parcella – II., és 1 parcella III. fatermési osztályú.

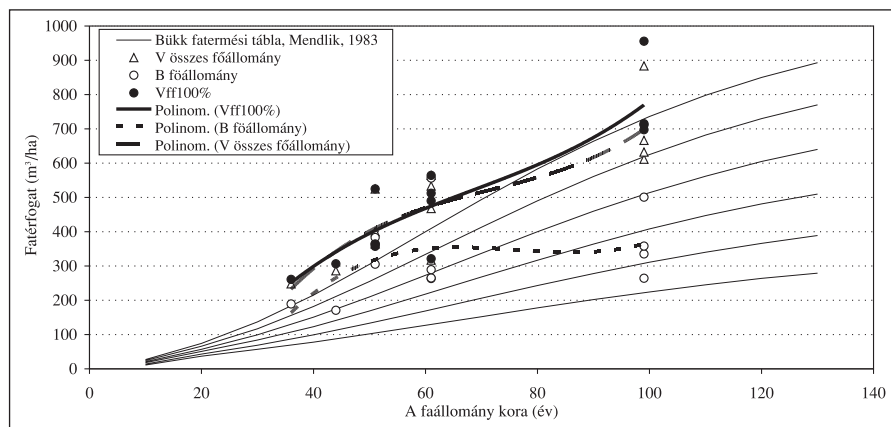
Az adatokból megállapítható, hogy statisztikailag csak a bükk főfafajú elegyes faállományokat tudjuk elemezni, mivel azok kellő számban (13 parcella) és eltérő korokban (36–99 év) állnak a rendelkezésünkre.

Az összehasonlítás tájékoztatást nyújt arra vonatkozóan, hogy ha az adott mintaterületen az elegyesben nagyobb részarányal szereplő fajok lenne csak jelen, vagyis a főfafaj elegyetlen állományt képezne, a fakészlet mennyiben térne el a meglévő állapottól.

A mért és a táblabeli faterfogatot összehasonlítva a következő 11 parcellánál volt nagyobb a mért faterfogat (V összes) a táblabelinél.

1. ábra A bükk főfafajú parcellák 2002. évi összes főállomány-faterfogatának egybevetése a bükk nomogramról leolvasott faterfogat-adataival

2. ábra A bükk főfajú parcellák 2002. évi fatérfogat-adatainak egybevetése a bükk országos fatermési tábla (Mendlik, 1983) főállomány fatérfogat-adataival

A **kocsánytalan tölgy** főfaj esetében jelentős a különbség az elegyes állományok javára, igaz, csak egy ilyen főfajú parcella volt.

A **lucfenyő** főfajú parcellák esetében az elegyes állományok fatérfogata alacsonyabb, mivel a LF jól tűri a sűrű tartást, és nem nagyon ad lehetőséget az alsó szintű elegyfajoknak. Minél nagyobb a LF elegyaránya, annál jobban megközelíti a nomogrammbeli értéket. Kivétel a Jávorkúti ősfenyves, amely 80% ea. mellett is 300 m³-rel meghaladja ezt az értéket.

Egy olyan mintaterület volt, amelyen a **gyertyán** bizonyult főfajnak (93% elegyarányal), a mért fatérfogat csaknem teljesen megegyezik a nomogramról leolvasott fatérfogattal.

A **vörösfenyő** a fátolszintben fordul elő, az elegyarány általában eléggé alacsony, a fatérfogat szinte sehol sem éri el a nomogrammbeli értéket.

Mint az előzőekben említettem, jól értékelni igazán csak a **bükköt** lehet, mert elegendő parcellaszámmal szerepel a mintában, és különböző korúak.

Az 1. ábrán megjelenített adatok egyértelműen bizonyítják, hogy a **bükk főfajú elegyes faállomány főállományának összes fatérfogata magasabb az azonos korú és fatermési osztályú elegyetlen bükkösök fatérfogatánál**, átlagosan mintegy 10 %-kal.

Ha a táblabeli értéket vesszük 100%-nak, akkor a mért adat minimuma: 83%, maximuma: 142%. A százalékok szórása: 19%.

A következő ábrán az általunk mért fatérfogat-adatokat hasonlítjuk össze az országos bükk fatermési tábla (Mendlik, 1983) főállomány-adatsoraival.

Az egyes adatsorokat harmadfokú polinomiális trendvonalal jellemeztem.

A 2. ábra egyértelműen szemlélteti, hogy a bükk főfajú elegyes faáll-

mányok főállományának mind az összes fatérfogata, mind pedig a 100%-ra extrapolált bükk-fatérfogat tendenciózusan magasabb értékeket mutat, mint az országos átlagot képviselő fatermési tábla főállományának adatsorai által képviselt értékek.

A 2. ábrán összefüggés figyelhető meg a faállomány kora, illetve a fatérfogat-értékek különbsége között. Megállapításunk elsősorban a 35 és 70 év közötti faállományokra vonatkozatható, amikor ez a különbség – az ábra tanúsága szerint – egy teljes fatermési osztállyal nagyobb. 70 és 99 éves kor között ez a különbség fokozatosan eltűnik. Nem lehetetlen azonban, hogy nagyobb számú minta esetén ez a különbség kevésbé jelentkezik, mert pl. 99 éves korban is megfigyelhetünk egy faállományt, amelynek fatérfogata lényegesen magasabb a táblabeli értékénél.

A 3. ábrán a kísérleti parcellák nö-

vekmény-adatait hasonlítottam össze az országos bükk fatermési tábla főállomány-adataiból számított fatérfogat-növekmény adatokkal. Ez az ábra is jól alátámasztja a 2. ábra elemzése során tett megállapításokat: a 35–70 éves korosztályban a mért éves növekmény-adatok jelentősen meghaladják a táblabeli értékeket. A 61 éves faállományok esetén azonban szembetűnően alacsonyabb értékek tapasztalhatók

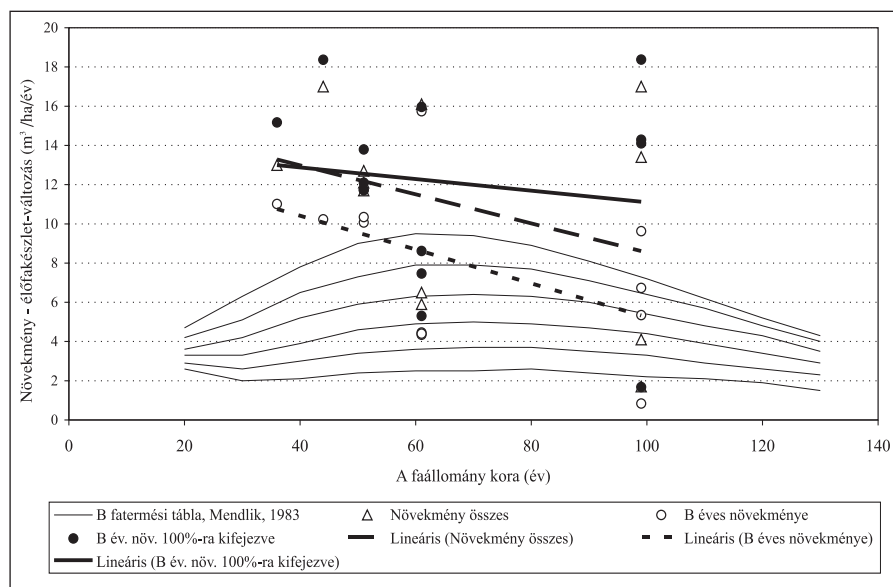
Összefoglalásként megállapítható, hogy

– az adott körzetben a bükk fajfaj egyleges állományok fatermése átlagosan 10%-kal – mintegy egész fatermési osztállyal – magasabb, mint az azonos korú és fatermési osztályú elegyetlen bükkösök fatermése.

– Az általam mért faállományok adatai arra utalnak, hogy ez az összefüggés

- 35 és 70 éves kor között jelentkezik markánsan a fakészletben, illetve
- 35 és 51 év között a főállomány éves növekményében (élőfakészlet-változásában)

Végezetül köszönetet szeretnék mondani mindazoknak, akik munkám elvégzését lehetővé tették, illetve a munkák különböző fázisaiban segítettek: az Erdészeti Tudományos Intézet dr. Solymos Rezső akadémikus úr által vezetett munkacsoportjának, a Nyugat-Magyarországi Egyetem Erdőrendezéstani Intézeti Tanszékének, az Állami Erdészeti Szolgálat Miskolci Igazgatóságának, valamint az Északerdő Rt.-nek. Munkámban nagy segítséget jelentett az OTKA T 038415 számú kutatásával kapcsolatos támogatás.

3. ábra A bükk főfajú parcellák 2002. évi növekmény-adatainak egybevetése a bükk országos fatermési tábla (Mendlik, 1983) főállomány fatérfogat-növekmény adatsoraival

Klímaváltozás és erdőgazdálkodás II.

Javaslatok a klímaváltozás káros hatásainak csökkentésére Erdőklíma mérési hálózat létrehozása, a mérési eredmények felhasználása, helyi válságtervek kidolgozása

A klímaváltozás helyi hatásait helyi mérési eredményekkel lehet a legjobban nyomon követni. Ezért célszerű lenne, ha minden nagy erdőgazdálkodó a legalább 500 hektár feletti erdőtümbjeiben legalább csapadék és hőmérséklet méréseket végezne. Sík vidéki területeken, ahol a talajvíz még elérhető a gyökérzet számára, néhány talajvíz-kút létrehozása sem lenne haszontalan, így a talajvíz mozgását nyomon lehetne követni. Az állami erdők esetében ez központilag elrendelhető lenne. A többi, már működő hálózathoz hasonlóan (EVH, FNM, VÉV) egységes elvek szerint, azonos módszerekkel és műszerekkel volna működtethető, hogy az eredmények összevethetők legyenek. Az ERTI már jelenleg is működtet 15 különböző felszereltségű és műszerezettségű állomást az ország területén (Manninger Miklós szóbeli közlése 2003.). Ennek tapasztalatait felhasználva lehetne kialakítani az országos hálózatot.

Az erdőklímák elhatárolásának alapját adó júliusi 14 órai légnedvesség-adatok ellenőrző méréseit is el kellene végezni.

Várható, hogy a klímaváltozásra leg hamarabb a lágyszárú növények fognak reagálni az erdőtársulásokban, illetve az összes növénytársulásban. Ennek értelmében kívánatos lenne felmérni legalább a legveszélyeztetettebb állományokban a lágyszárúakat, különös tekintettel az *indikátor fajokra*. Az érintett állományokban mintaterületeket kellene kijelölni a VÉV hálózat minta és kontroll területeinek analógiájára. Ezeket egységes metódus szerint lenne szükséges évente vizsgálni, van-e változás?

A helyi mérések alapján a helyi szakembereknek kell eldönteni, hogy a klímaváltozás várható hatásaihoz képest az ő területükön mi a *tényleges helyzet*, és ki kell dolgozniuk a különféle erdőállományaikra a helyi sajátosságokat figyelembe vevő cselekvési terveket. Ezzel nem kellene megvárni azt, amíg az üzemetervés odaér, mert a változás gyorsul, és nem kerülhetünk lépéshátrányba.

A mikroklíma fenntartása

A kupi erdőtümb művelési tapasztalatai alapján nyilvánvalóvá vált, hogy a tarvágásos területeken, a humuszos

felső szint miatt könnyen felmelegedő homoktalajokba ültetett csemeték a száraz években sorozatos aszálykárt szenvednek. A III-VIII. havi, vagyis tavaszi és nyári csapadécsökkenés, az ezt követő talajvízszint-süllyedés, a téli csapadék-visszapótlás elmaradása, valamint az ismétlődő egyéb károsítások – pajor, pocok, lisztharmat, vad – miatt bekövetkezett közel **300%-os pótlási ráta** mutatja, hogy **ez az út nem járható**.

A természetes felújításra való áttérés jobb eredményeket hozott, de a csapadék jövőbeni várható további csökkenése újabb kihívás az erdőgazdálkodó számára.

A bontott erdőrészekben kedvezőbbek a mutatók, de a már végvágtott területeken, ahol az öreg állományokból hírmondó sem maradt, a befejezés elhúzódik, a többéves csemeték egy része is elpusztul az aszály- és pajorkár miatt, különösen a részletek gyengébb, kedvezőtlen vízgazdálkodású foltjain. Ahol az *öreg állomány még 30-50 %-ban áll*, a károsítás lényegesen *kisebb*, különösen ott, ahol az idős fák *árnyékoló, klímavédő hatása nagyobb*, mint a talaj felső rétegében a gyökérzetük okozta szárító hatás.

Lebman mérési eredményeiből tudjuk, hogy a **tarvágásos** területeken a *léghőmérséklet* mintegy **5 °C-kal magasabb** a zárt bükkállományban mértnél. A relatív *páratartalom* viszont **30 %-kal kisebb** a nyílt területen, ahol megnő a légnyomás, *a szél ereje és sebessége is (Lebman, 2000.)*.

Molnár és Tar a síkfőkúti *cseres-tölgyesekben* napi átlagban 3 °C-os hőmérséklet-növekedést mutatott ki a tisztás „javára” (*Molnár és Tar, 1997.*).

Ezek az adatok alátámasztják az állomány pozitív hatását az erdőklímára vonatkozóan, vagyis az öreg állomány fennhagyása jelentős mikroklimatikus előnyökkel jár. Mivel az éghajlat további szárazodása várható az elkövetkezendő évtizedekben, az *erdő mikroklímájának megvédésére, fenntartására az egyik legfontosabb módszer az erdőállomány megőrzése*.

A mikroklíma fenntartása bagyományos eszközökkel

A kedvező mikroklímát csak az állomány fenntartásával tudjuk elérni. A fiatal és középkorú állományok esetén ezt az optimális szerkezet /megfelelő színteztség, egyenetlen záródás/ kialakításá-

val érhetnénk el. A jelenlegi modelltábla-hálózaton alapuló állománykezeléssel erre kevésbé van lehetőség és mód.

Idősebb állományok esetében bonyolultabb a helyzet, különösen, ha azok valamilyen okból száradni kezdtek. Alap esetben, ha az erdő egészséges, csak a természetes felújításban szabad gondolkodni, de a klíma megőrzése érdekében **ővakodni kell az erős bontástól**. Ha csak kissé bontjuk meg az állományt és összezárra, a kocsányos tölgy magoncok elpusztulhatnak a fényhiány és a gyökérkonkurrencia miatt. Ha erősebben bontunk, az egyenetlen bontás hatására az állomány alatt egyenetlen fényviszonyok lépnek fel. Minél erősebb a bontás erélye, annál jobban ellepik a lágyszárúak az erdőt. Negyvenötven százalékos bontásnál már nem csak az erdei, hanem a ruderális gyomok is megjelennek, a megbontottság mértékének további növelésével a gyomkonkurrencia is egyre nő, így az ápolás költségei meredeken emelkedni kezdenek, a sikeresség pedig csökkenhet.

Kétszintes (gyertyán és/vagy kislevelű hárs elegyes) állományokban már a növekedésközpontú gyéritek során el kell érni, hogy az uralkodó szintben lévő kocsányos tölgyek, esetleg magas kőrisek vagy cserekek olyan tág hálózatban legyenek, hogy fénykoronát kialakítva tudjanak teremni. A *második szint árnyalása* biztosítja a *mikroklímát*, és féken tartja a cserjéket és a lágyszárúakat. Magtermés esetén az újulat megjelenése után a legjobban újult foltok felett, a második szintet kis lékekkel megbontva lehet a csemetéket nőni engedni, de úgy, hogy az állomány egészére nézve a *létfonosságú talajárnyalás és a páratartalom minél kevésbé csökkenjen*. *Tebát a bagyományos, egyenetlen bontást itt sem célszerű alkalmazni*.

Egyszintes kocsányos tölgy-magas kőrís, kocsányos tölgy-cser állományoknál a cserjeszint is jelentős. Itt fontos a *cserjék talajárnyaló funkciója*, valamint a magtermő fák megfelelő hálózata. A jobban újult foltokból csak egy-két vagy néhány fa kitermelésével tudjuk a csemetéket fényhez juttatni, anélkül, hogy a mikroklímát kedvezőtlenné tennénk.

Amennyiben a kocsányos tölgy nem teremne, marad a *makk aláarakás*, ha lehet makkot beszerezni. A jelenleg elterjedt pásztába történő gépi makkarakás esetén a gépek helyigénye miatt az erdő záródását egyenetlenül már az első bontáskor 50% körüli értékre csökkentik. Az így fellépő gyomosodás ha-

tásairól már szoltam. Ha nem szerezheto be már tölgyakk sem, és a klíma tovább szárad, tovább romlik a helyzet; a kocsányos tölgy elegyaránya elsősorban a kedvezőtlené váló kevésbé jó termőhelyeken, a sorozatos aszály miatt csökkenni fog. Végső esetben a valóban a szárazodás miatt kipu sztult tölgy helyére meg kell kísérteni a cser bevitelét, amennyiben az állományban nem volt cser. Ha volt, a cser térhódítását tudomásul kell vennünk, de nem kell „elébe menni”, vagyis mesterségesen kényelem vagy „költségkímélés” céljából fajajcserét előidézni.

Cseresek esetében sem szabad a meglévő újulat ellenére sem az öreg állományt teljesen levágni, mivel a védelem nélkül hagyott újulat az aszály, a gyomkonkurencia és a rovarkárosítók együttes „hatására” lassan „elkophat” a befejezésig. Az *idős állományból* itt is *legalább 30 %-ot* fenn kellene hagyni. El kellene érni, hogy az *erdők* lehetőleg vegyes korúak legyenek, mivel a cser gyakran és jól terem, a felújítást időben és térben el kell húzni szótan elhelyezkedő kis foltokkal. A száraz foltokra molyhos tölgyet, mesze sebb talajokon esetleg virágos kőrist lehet beengedni/bejuttatni, *végső esetben egyéb pionír* fajajokat is. A cser és a molyhos tölgy mellé kísérő- és elegyfajaként fehérnyár, szürkenyár, tatár juhar, vadkörte, barkóca berkenye, mezei juhar, virágos kőris, mezei szil, esetleg a fekete-fenyő alkalmazható. Ezeket kell az állományba fokozatosan természetes úton beengedni – ha van „honnan”. Ha nincs, illetve, ha a kedvezőtlen hatású klimatikus események felgyorsulnak, az állományokba mesterségesen kell ezeket bevenni, amíg a 2100 körülire jósolt csapadék növekedési periódus el nem érkezik. Akkor a csapadékviszonyok kedvező alakulása nyomán a fenti folyamat ellenkezője is végbemehet majd.

A fényigényes pionír jellegű társulásokban *lényeges a cserjeszint* megléte, ezért azokat is be kell engedni, végső esetben bevinni az állományokba. A szóba jöhető fajok: húsos som, cserszömörce, sóskaorbolya, ostormén bangita. Kékény, fagyal, galagonyák, vadrózsák, kecskerágók, mogyoró és a seprőzanót (mely az utóbbi évtizedben jelent meg) jelenleg is van a kupi erdőtümbben.

Felmerülhet, hogy kelet-nyugati irányú keskeny (egy fahossznyi) sávok vágásával is célt érhetnénk és így a faanyag-mozgatás is egyszerűbb és olcsóbb lenne. A pászták azonban szélcsatornaként működnének, így erős szárító hatás jelentkezne, valamint a pásztában

az adventív gyomok is lábra kapnának és terjednének, kiszorítva az őshonos lágyszárúakat. A „*negatív ökológiai folyosók*” létrehozását el kell kerülni.

Bükkösökben a szegélyes, a vonalas és a kombinált felújítógaszt vagy az égtájorientált, erdőtüpus érzékeny (Török-féle) felújítási rendszert alkalmazhatjuk. Az erdőklíma szempontjából a legjobb a száralóvágás vagy a száralás, illetve tágabb értelemben a folyamatos erdőborítást biztosító erdőgazdálkodás, így a PRO SILVA alapelvek szerinti gazdálkodás is.

A felsorolt természetes felújítási módok egyike sem képzelhető el a *vadlét-szám erőteljes csökkentése* nélkül. A felújítás alatt álló, illetve a PRO SILVA elven kezelt erdőben csak annyi vad tartható, amennyi a természetes magból/ makkból történő felújulást gyakorlatilag folyamatosan lehetővé teszi.

A fentiekben láttuk, hogy a hagyományos vágásos erdőkezelés/erdőgazdálkodás módszereivel *nem*, vagy csak *részben*, kevésbé kielégítő módon, nagy költségekkel és *kompromisszumok árán* lehet az erdei mikroklímát az erdőállományokban megőrizni.

A mikroklíma fenntartása PRO SILVA eszközökkel

A természeti folyamatokra alapozott (PRO SILVA alapelveken nyugvó) erdőkezelésnél jellemzően csak kis területen, egy vagy csak néhány fa kitermelésével nyúlunk bele az állományokba, így „vágásterület” nem keletkezik.

Az egyes kitermelt fák helyén maradó „lyukak” vagy a néhány fa kiemelésével keletkező kis lécek változatosabb struktúrát hoznak létre, ez sokkal kedvezőbb, a természetes erdőéhez közel álló mikroklímát eredményez.

Standovár kutatásaiból tudjuk, hogy a *kis lécek* fényviszonyai *nem kedveznek az adventív gyomok tömegessé válásának*, ami a tarvágásos, de még a bontóvágásos erdők vágásterületein is mindennapos eset (*Standovár* 2004.). A „vágástéri gyomok” elleni harc egyre költségesebb, egyre több invazív faj jelenik meg. Kupon 2004-ben a gyapjaspille által lerágott bontott tölgyeseket elborította a parlagfű és a betyárkóró. A *PRO SILVA* kezelésű erdőben ez a **jelenség** a kedvezőbb záródásviszonyoknak és a nagyobb fajgazdagságnak köszönhetően **kevésbé lép fel**.

Ezért az erdőklíma megvédése a leg-tökéletesebben a PRO SILVA elvek gyakorlati megvalósításával érhető el, mivel az *állandó erdőborítottság a legjobb védelem*. A szárazodás erősödésével a hagyományos bontásos felújítás is előbb-utóbb nehezé, végül lehetetlené válhat egyes helyeken. A *tarvágásos felújítás* már most *válságban van*, különösen ott, ahol az *évi csapadékmennyiség* hosszú távon az *erdőszteppi 500 mm* közelében, *vagy az alatt van*, és a *talajvíz* süllyedése miatt a fás vegetáció számára elérhetetlené válik.

Itt nem csak az alföldi területekről van szó, a *Dunántúl szárazodása drámaibb* és következményeit tekintve *sokkal ve-*

Tájékoztatjuk, hogy a gazdasági társaságokról szóló 1997. évi CXLIV. tv. 2005. július 1. óta hatályos 177. § (4) bekezdésében foglaltak végrehajtásaként a Zalai Erdészeti és Faipari Részvénytársaság cég neve megváltozott. A cégnév változást a Zala Megyei Bíróság, mint cégbíróság a Cg.20-10-040073/91 számú végzésével a cégjegyzékbe az alábbiak szerint jegyezte be:

A cég elnevezése:

Zalaerdő Erdészeti Zártkörűen Működő Részvénytársaság

A cég rövidített elnevezése: **ZALAERDŐ Zrt.**

A ZALAERDŐ Zrt. elérhetősége:

változatlan, **8800 Nagykanizsa, Múzeum tér 6.**
8801 Nagykanizsa, Postafiók: 201.

A cégnév változásra törvényi kötelezettség teljesítése érdekében került sor. A cégnév változás a Zalaerdő Rt.-vel megkötött szerződéseket, megállapodásokat és a szerződéses kötelezettségvállalásokat nem érinti.

Kérjük cégnév változásunk bejelentésének szíves tudomásulvételét, valamint

2006. február 1-jétől

a banki utalásokat, valamint a hatályos szerződések, megállapodások alapján kibocsátott számlákat az új, a ZALAERDŐ Zrt. cég nevére kiállítani szíveskedjenek.

Nagykanizsa, 2006. január 31.

Feiszt Ottó
vezérigazgató

szélesebb erdészeti szempontból. Jó példa erre, hogy a legszárazabb terület az utolsó súlyosan aszályos évben, 2003-ban nem az Alföldön, hanem a Komárom-Esztergom megyei Táton volt, ahol az évi csapadékösszeg *270 mm volt!*

A PRO SILVA erdőkezelés már filozófiájában is élesen elkülönül a jelenleg hazánkban általánosan gyakorolt hagyományos vágásos üzemmódtól. A vágásos üzemmódot a fa iparszerű előállítására dolgozták ki, ezért egykorú, egyszerre letermelhető, lehetőleg egy vagy csak egy-két fajtából álló erdőállományokat hoztak létre, melyekben a fák térbeli rendjét, a modell-táblákban az egyes fajokra korosztályonként kidolgozott és meghatározott optimális növekedési szabja meg. Ennek megfelelően időszakonként az állományokban nevelővágásokat kell végrehajtani az optimális hálózat kialakítása érdekében. A termeléseket lehetőleg egy helyen, koncentráltan végzik, a technológiai folyamatokat amennyire csak lehet, gépesítik.

Az erdőket tarvágás után csemetével vagy bontóvágás esetén a saját, vagy az állomány alá mesterségesen bevitt makka/maggal esetleg csemetével újítják fel. /Az akácosokat, égereseket sarjazzatják./ A felújítás időhöz kötött, fajától és felújítási módtól függően 3-10 év. Ez a mesterséges rendszer *a természetes folyamatokat /pl. szukcesszió/ nem veszi figyelembe*, gyakorlatilag szemben halad velük, ezért költséges. Hiszen a nagy vágásterületeken hatalmas a gyom- és cserjekompetencia, ezért évente többször kell a beültetett csemetéket ápolni (pl.: sarlózással a gyomból kiszabadítani), a tömegesen fellépő biotikus és abiotikus károsítók ellen védeni, az elpusztultakat pótolni, stb., ami igen munka-, idő- és költségigényes feladattá teszi az erdőművelést.

A PRO SILVA erdőkezelés *a természetes szukcessziós folyamatokat használja föl*, a természetet mintegy leutánozva működik az erdőben, kerüli a durva beavatkozásokat, mindig igen kis területen termel. Így az erdők záródása sohasem lesz lényegesen alacsonyabb, mint a természetes erdőállományoké, *tebát az erdőklíma fenntartató. A megfelelően alacsony vadlétszám mellett a kitermelt értékes fák nyomán keletkezett kis lékekben az erdő termőkorú fái magjával magát újítja föl* „ingyen” és *flyamatosan*, ebben az értelemben nincsenek „felújítási határidők”.

A természetes folyamatok eredőjeként állományai fajgazdagok, az

erdőállományok vegyeskorúak, optimálisan minden „korosztály” megtalálható bennük. Rendkívül sok(fa)fajú, horizontálisan és vertikálisan egyaránt tagolt, mozaikos záródású, a természetes erdők/élőhelyeket leginkább megközelítő, ökológiailag stabil állományok jönnek létre. Ezen erdők gazdaságosan, minimális ráfordítással fenntarthatók, mivel nem keletkeznek vágásterületek, *a művelési költségek minimálisak*. A fahasználat ugyanakkor folyamatos. Nemcsak néhány /de koncentrált/ vágásterületen megy végbe, hanem „mindenütt”, a területen „egyenletesen elszórva”. Ez esetenként némileg *növelheti* a kitermelt fatérfogatra vonatkozó költségeket, de sokkal nagyobb mértékben csökkenti az árbevételhez viszonyított költségeket. „Hátránya”, hogy *szakmai szempontból lényegesen magasabb tudást, felkészültséget követel meg az erdészek-től*, ennek elsajátítása azonban nem lehetetlen.

Az állami és magánerdők őshonos erdőállományaiban egyaránt *fel kellene készülni* a folyamatos erdőborítás mellett történő erdőgazdálkodásra, így a szállalásra és a PRO SILVA erdő-kezelésre. Ki kell dolgozni erdőrezslet mélységben a teendőket, valamint biztosítani kell a szükséges *anyagi, tárgyi és személyi* feltételeket az átállásra. A döntéseket a várható *ökológiai, gazda-*

sági kibatások mérlegelésével kell meghozni.

A klíma szárazodásával az „ültetvény szerű erdők” vagy „faültetvények” is bajba kerülhetnek, hiszen a felújításuk – esetenként a pusztá fenntartásuk is – rendkívül nehézé válhat. Itt egyeztetni kell a gazdasági megfontolásokat, illetve azt, hogy a faültetvények is fontos széndioxid megkötők – ha a természetközeli erdőket e téren nem is érik utol –, így fenntartásuk nem csak a faanyagnyerés szempontjából fontos. Ezen erdők fenntartására, *megtartására is terveket/ technológiákat kell kidolgozni*. A jelenleg folyó káros gyakorlatot abba kell hagyni /mint a tuskózás, gyökérfélesztés és az időleges mezőgazdasági hasznosítás/, mivel ezek során a korábbi erdőállomány alatt már kialakuló erdőtalaj mikroflórája/faunája teljesen megsemmisül.

Javasolható, hogy minden *500 hektárt* meghaladó erdőtümbben, ahol *elsősorban őshonos keménylombos* állományok állnak, a *helyi szakemberek kísérleti területeket* állítsanak be, és kezdjék meg a folyamatos erdőborítottság elérésére irányuló munkát, hogy elegendő *tapasztalatuk* legyen. Ezeket a területeken meg kell oldani *legalább a csapadékmérést*, mert ez a *legbiztosabb támpont a helyi változások nyomon követésére*.

(folytatjuk)

Ólomerdész

Tisztelt Szerkesztőség!

Középiskolás korom óta rendszeres olvasója vagyok Egyesületünk nagy múltú lapjának. Általában többszöri nekifutásra részletesen át is böngészem. Némely részt többször újraolvasok, emészttem, véleményt alkotok, amit legfeljebb a helyi kollégáimmal vagy a családommal osztok meg. Nem kapkodok általában minden apróság miatt a tollhoz vagy a billentyűzethez. Egyszer nekiálltam a felsőoktatási tanterv-reformmal kapcsolatban, de végül nem fejeztem be. Furcsán hatott volna a kritika egy olyan embertől, aki sok mindent elkövetett azért, hogy ne kapjon diplomát. Talán majd a következő alkalommal. Most viszont olyanon akadt meg a szemem, amit szóvá kell tennem.

Az Erdészeti Lapok 2005. decemberi számának 383. oldalán az Erdészek ólomlábakon című cikkről van szó. Rendkívül kedves ötlet a szakmai múlt viseleteit bemutató ólomfigura-sorozat.

Áttanulmányozva az egymás mellett sorakozó bányászokat, meg kellett állapítanom, hogy igényesen és korhűen kidolgozott bányászok feszítenek a képen a főiskolás hallgatótól a selmeci magyar díszegyenruhás bányászig. Itt még csak halkán említeném, hogy a bányainghez kard illett volna a jobbról második figurán.

Megtisztelő a kollégáktól a figyelmeség, mellyel reánk erdészekre gondoltak. Viszont itt következik írásom oka. A jóakaratra pár apró hiba csúszott. Az elkészült „valétáló erdőmérnök díszegyenruhában” figurán semmi sem utal a valétálás voltára. Nincs valétaszalag és a walden nem díszegyenruha! A figura egy egyszerű erdőmérnök hallgatót mintáz meg, aki a hétköznapi viseletként hordott waldenjához éppen barna nadrágot vett fel. Gondolom az általánosan hordott fekete pantallója a múltkori szakestély miatt még a tisztítóban lehet.

Horváth János

A Nemzeti Földalapkezelő Szervezet pályázati felhívása termőföld állam által, életjáradék fizetése ellenében történő megvásárlására

(erdőtulajdonosok részére rövidített tájékoztató)

A Nemzeti Földalapkezelő Szervezet (továbbiakban: NFA) a 210/2004. (VII.9.) Korm. rendelet 1. §-ában kapott felhatalmazás alapján pályázatot hirdet a rendelkezésre álló pénzügyi keret erejéig termőföld állam által életjáradék fizetése ellenében történő megvásárlására.

A pályázat általános feltételei:

• A pénzügyi keret kimerülése esetén a szerződéskötések felfüggesztésre kerülnek.

• A hazai földárak az elmúlt időszakban – többek között az életjáradéki program miatt – érzékelhetően növekedtek. Ezért a korábbi feltételektől eltérően az életjáradék alapjául szolgáló összeget nem a termőföld ellenértéke kétszeresének, hanem másfélszeresének megfelelő összeg alapján kell megállapítani.

• Az igazságos életjáradéki összegek érdekében az életjáradék mértéke a szerződésben csak a jogosultak 70. életévéig kerül növekvő mértékben megállapításra. 70 éves kor felett a havi járadék mértéke valamennyi jogosult részére azonos szorzószám alkalmazásával kerül kialakításra.

• Az életjáradék a szerződés megkötését követő hónap első napjától esedékes.

A pályázat részletes feltételei:

Pályázat benyújtására jogosult: az a 60. életévet betöltött természetes személy, aki a tulajdonában álló termőföld tulajdonjogát vagy tulajdoni hányadát illetőleg részarány-tulajdonát életjáradék ellenében kívánja a Magyar Államra átruházni. További feltétel, hogy a pályázó a pályázat során felajánlott termőföldnek a pályázat meghirdetésekor legalább három éve az ingatlan-nyilvántartásba bejegyzett tulajdonosa legyen.

A felajánlható földterület nagysága és értéke: Életjáradék ellenében felajánlható az 1 hektárnál nagyobb, de 20 hektárnál kisebb földterület. ... A felajánlott földterület értéke földrészletenként, osztatlan közös tulajdonú földterület esetén a földrészleten belül a felajánló tulajdonában lévő összesített tulajdoni hányadként, illetve felajánlott aranykorona részarányonként nem lehet kevesebb 100.000 forintnál, továbbá ugyanazon pályázó életjáradékért történő felajánlásai – ideértve a korábbi pályázatokon tett felajánlásokat is – összességében nem haladhatják meg a 3.000.000 forintot.

A hatályos jogszabályok értelmében az NFA életjáradék ellenében *nem vásárolhatja meg* azt a földterületet, amely korábbi jogszabályok szerint *zártkertnek minősül*.

Erdő művelési ágú ingatlan elfogadásának feltétele, hogy az erdőterületen a felajánló, vagy az összes felajánlás tulajdonrészre, valamint a már állami tulajdonban lévő tulajdonrészek együttes tulajdoni hányada legalább 50 % legyen, és a termőföld fekvése szerinti állami tulajdonú erdőgazdaság nyilatkozzon arról, hogy a területet életjáradéki szerződés megkötése esetén vagyongazdálkodásba fogadja.

Tulajdonostársak tulajdoni hányadának felajánlása: Amennyiben az életjáradékra jogosult pályázó tulajdoni hányadot ajánl fel, tulajdonostársa - életkortól függetlenül - a jogosult személy pályázatához csatolt engedményező nyilatkozatban szintén felajánlhatja termőföldjét a pályázó javára. Az életjáradéki felajánláshoz a tulajdonostársak készpénzben történő kifizetése ellenében történő felajánlásáról az NFA egyedi döntést hoz.

Pályázat elbírálása során kizáró feltételek:

- A földrészletre vonatkozó tulajdoni lapon el nem bírált, tulajdonjogot korlátozó széljegy található;
- A földrészletre vonatkozó tulajdoni lap III. részében jelzálogjog, elidegenítési és terhelési tilalom, perfeljegyzés, vételi jog, hasznélvezeti jog, visszavásárlási jog, tartási és életjáradéki jog, végrehajtási jog van bejegyezve;
- A földrészleten környezetszennyezés (idegen anyag, szemét, törmelék) található a helyszíni szemle alapján;
- A földrészlet talaja eróziósnak, szikesedésnek, savanyodásnak fokozottan kitéve;
- A földrészleten valamilyen épület, építmény található, kivéve az ingatlan övező kerítést, az ingatlan saját belső útját, valamint a halastavak műszaki építményeit és berendezéseit;
- A helyszíni szemle során olyan szolgalmi vagy használati jog, illetve egyéb akadályozó tényező kerül megállapításra, amely a földterület művelését jelentős mértékben akadályozza;
- Az ingatlan-nyilvántartás adatai és a helyszíni szemle eltérő művelési ágot mutatnak;

h. A földrészlet a korábban hatályos jogszabály definíciója szerint zártkertnek minősül;

j. A termőföld ártérben van, vagy belvív veszélynek fokozottan kitéve;

k. Az ingatlan nem rendelkezik megközelítést szolgáló úttal;

l. A földrészleten elmaradt kötelezettségek vannak, illetve bírság terheli;

m. A földrészletet özvegyi hasznélvezeti jog terheli,

n. A földrészletet nem hasznosították a művelési ágának megfelelő termeléssel.

A pályázat benyújtása: A pályázati nyomtatvány a felajánlott földrészlet fekvése szerint illetékes körzeti földhivatal ügyfélszolgálatán vehető át.

A pályázatához csatolni kell (a felsorolt 11 mellékletből a legfontosabbat kiemelve): *erdőművelési ágú területek esetében a pályázatához csatolni kell az aktualizált erdőszeti üzemtervi kivonatot, a termőföld fekvése szerinti erdőgazdaság nyilatkozatát a vagyongazdálkodásba vétel szándékáról, az erdőszeti hatóság igazolását, hogy elmaradt, illetve folyamatban lévő erdőgazdálkodói (pl. erdőfelújítási) kötelezettség nem terheli az ingatlant, továbbá az erdőterületen rendezetlen erdőgazdálkodói viszony nem áll fenn, valamint az erdőgazdálkodóval kötött megállapodás hitelesített másolatát, ha az nem maga a tulajdonos;*

XII. Szerződéskötés: A Kormány döntése értelmében jelen pályázat keretében életjáradéki szerződés megkötésére kizárólag akkor kerülhet sor, ha a termőföldek eladásából befolyt vételárból a fedezet rendelkezésre áll. Az érvényes pályázatok alapján megköthető szerződések aláírási sorrendje megállapításának szempontjait a pályázati nyomtatvány tartalmazza.

XIII. A pályázati időszak: A pályázatot a Földművelési és Vidékfejlesztési Értesítőben való megjelenés napjától (2006. február 7. 3. szám 674-677. oldal) számított 60 napon belül lehet benyújtani.

XIV. A pályázattal kapcsolatban további felvilágosítás:

– az NFA 06-80-204-266 ingyenes zöldszámán

– az info@nfa.hu e-mail címen,

– a termőföld fekvése szerint illetékes körzeti földhivatalban,

– az NFA területi irodáiban kapható.

A pályázattal kapcsolatos jogszabályi rendelkezések, valamint egyéb nyomtatványok olvashatók a www.nfa.hu internetes honlapon.

A Kárpát-medence erdő- és fagazdálkodás koncepciója a fenntartható fejlődésben II. rész

A javasolt dolgok közül csak kettő valósult meg: Ukrajna Legfelsőbb Tanácsának határozatával: az erdőgazdálkodási munkálatok végzésére az egész erdőállományt az állami erdőgazdaságoknak adták át, kidolgozták és elfogadták Ukrajna erdőprogramját. Ily módon a legfontosabb javaslatokat figyelmen kívül hagyták.

Az „Ukrajna erdői” programban (a továbbiakban: Program) az Erdőgazdasági Állami Bizottság irányítása alatt álló vállalatok állandó használatában van az erdőállomány 66%-a, az Agrárpolitikai Minisztériumhoz tartozik a földek 26,4%-a, a Honvédelmi Minisztériumhoz – 12,2%-a, az Oktatási és Tudományos Minisztériumhoz – 1,6%-a, az Ökológiai Tartalékok Minisztériumához – 0,8%-a. Ily módon Ukrajna erdőiben továbbra is öt gazda van. A Program szerint Ukrajnában az erdők területének 0,5 millió hektárral, az erdősítésnek 15,6%-ról 16,1%-ra, a faanyag tartalékainak pedig 16,6%-kal kellene növekedniük. Csak a megengedett fővágások révén pótlólag 2,4 millió köbméternyi faanyagot terveznek kitermelni.

A Programban jelentős erdőművelési és erdővédelmi, erdőrendezési, tűzvédelmi és más munkálatokat irányoznak elő, továbbá célul tűzték ki az erdők produktivitásának növelését. A felújítási munkálatokat 584,8 ezer hektáron tervezik elvégezni, az erdővédelmi intézkedéseket pedig 2 millió 995 ezer hektáron valósítják meg.

A szükséges összeget a Program valóra váltásához is meghatározták – 2,7 milliárd USA-dollárt, ebből 648 millió USA-dollár az állami költségvetés része. A Program leszögezi, hogy a javasolt intézkedéseket az állami költségvetés előirányzatából, az erdőhasználók saját pénzforszáiból, valamint más forrásokból – a többi között nemzetközi szervezetek és külföldi beruházók pénzéből – váltják valóra.

Az állami költségvetés részét a Miniszteri Kabinet az Ukrajna erdőiben gazdálkodó öt „gazda” között osztja szét. Ilyen finanszírozás mellett nincs

biztosítva az ellenőrzés afelett, hogy az erdőgazdasági vállalatok számára megnyitnák ki a pénzből, hogyan teljesítik a Programot.

Tekintettel a kárpáti régió erdőinek különleges jelentőségére – az ökológiában, a gazdaságban és a szociális szférában, és a katasztrófák megelőzésében játszott szerepükre –, az itt folytatott erdőgazdálkodással kapcsolatos intézkedéseket külön fejezet tárgyalja a Program. Ezek közé tartozik:

- a fenyőszármazékok kicserélése a bükkösök és tölgyesek régiójában vastag törzsű típusokra,
- erdővédő ültetvények létrehozása és felújítása az erdősáv felső határán,
- erdővédő ültetvények létesítése a kis folyók mentén,
- az erdőállomány rekonstrukciója,
- a fakitermelés tökéletesítése természetbarát technológiák felhasználásával.

Jelentős terjedelmű erdőgazdasági munka elvégzését vázolja fel a Kárpátok régiójában, ezen belül 124,5 ezer hektáron erdőtelepítést, erdővédő munkálatokat, tűzvédelmi és más intézkedéseket. Az Erdőprogram előirányozza 5087 km erdei út építését és 3591 km-en történő javítását, s számos más munkát a Kárpátok régiója infrastruktúrájának létrehozására. E munkálatok elvégzésére 129 millió 60 ezer USA-dollár van szükség.

Ahhoz, hogy a Kárpátok régiójában valóra váltsák a Programot, 647 048

ezer USA-dollár van szükség, a költségvetésből 14 738,7 ezer USA-dollárt kell kiutalni. Vagy a büdzből kell kiutalni az összeg 22,2%-át, a többi a fő erdőhasználóknak kell előteremteni. A Kárpátok régió részaránya Ukrajna Erdőprogramjában 24%, a költségvetésből pedig a pénznek csak a 22%-át tervezik kiutalni.

Az erdőgazdaságok irányításának jelenlegi rendszere mellett az Erdőprogram valóra váltásának lehetősége erősen kétséges. Véleményünk szerint az Erdőprogram teljesítése érdekében ki kell dolgozni a normatív-jogi dokumentumokat, melyek a gazdálkodás hatékony ökológiai és kiegyensúlyozott gazdasági módszereinek bevezetésével kapcsolatosak. A többi között elfogadni a tudományosan és gyakorlatilag megalapozott új Erdőkódexet és változtatni az erdőgazdaság finanszírozásához való hozzáálláson.

Ma a legfontosabb, hogy a faanyag árát a piacgazdaság feltételeinek megfelelően alakítsák ki. Fontos a Program teljesítéséhez, hogy megváltoztassák az erdőgazdaság irányításának mai struktúráját Ukrajnában, s ezen belül a Kárpátok régiójában. Ugyancsak lényeges kérdés, hogy kinek a tulajdonában vannak az erdők, mivel azok megővésének, felújításának és ésszerű kihasználásának a tulajdonjog lényeges összetevője.

Az Ukrajna Legfelsőbb Tanácsa által első olvasatban elfogadott Erdőkódex ezekre a kérdésekre nem ad választ. Az Erdőkódex szerint, melyet 1994-ben fogadtak el, az erdők állami tulajdonban vannak és az öt fő erdőhasználó fenntartó alá tartoznak és a státus a Programban megmaradt.

Az új Erdőkódex viszont három tulajdonformát javasol: államit, kommunálist és magánt. Ez a tulajdonforma Ukrajna és főleg a Kárpátok régiója számára romboló hatású, mivel az erdők főként természetvédelmi funkciót töltenek be.

Az erdőkben működő öt állami struktúra tevékenységének tapasztalatai azt bizonyítják, hogy az erdőgazdálkodás folytatásában jelentős hiányosságok vannak, ezért Ukrajna összes erdejében egy gazdának kell lenni. A cikk szerzője, eljuttat

¹ MTA kültag, UNGVÁRI NEMZETI EGYETEM, KÖZGAZDASÁGI KAR

² egyetemi oktató, UNGVÁRI NEMZETI EGYETEM, KÖZGAZDASÁGI KAR

ta az új Erdőkódexszel kapcsolatos javaslatait és módosítását Ukrajna Legfelsőbb Tanácsához, Ukrajna Miniszteri Kabinetjéhez. Ezek a következők:

1. „Ukrajna összes erdői, rendeltetésüktől függetlenül, állami tulajdonot képeznek és az állam védelme alatt állnak.”

2. Az „állandó erdőhasználók” helyett „az erdő állandó állami gazdáit” írni.

3. Ukrajna minden erdeje állami tulajdonban van.

4. Az erdők használatának jogát az erdők állami gazdái kapják.

5. Szerződéses és fizetett alapon az erdők csak vadásztársaságoknak, kulturális-egészségügyi, rekreációs, sport-, turisztikai céllal, tudományos-kísérleti munkák elvégzésére adhatók bérbe, 1-5 évre, egyes esetekben pedig maximum 10 évre.

6. A bérbe vett erdő albérletbe adása és kivásárlása tilos.

7. Az erdők állandó állami gazdái kötelesek:

– biztosítani az erdőállomány őrzését, védelmét, felújítását, hatékonyságának növelését,

– az ökológiai, gazdasági és szociális tényezők figyelembe vételével betartani az erdőállomány kihasználásának tudományosan megalapozott normáit és rendjét,

– az erdőállomány kihasználására olyan módszereket használni, amelyek biztosítják az erdők egészségügyi és védő tulajdonságainak megővését,

(A fentiekben az új Erdőkódexhez benyújtott módosításoknak csak az alapvető részét ismertettük.)

Az új Erdőkódexhez benyújtott javaslatok – figyelembe vételük esetén – hozzájárulnak az „Ukrajna erdői” program hatékonyabb teljesítéséhez.

Az erdőgazdálkodás állapotának javítása és a faanyag feldolgozása érdekében ajánlatos állami és kárpátaljai szinten megoldani a következő fontos feladatokat:

Állami szinten

– Átadni a megye valamennyi erdejét a megyei erdőgazdálkodási főosztály fennhatósága alá tartozó erdőgazdasági vállalatoknak.

– Átszervezni az erdőgazdaság jelenlegi struktúráját. Az erdőgazdasági komplexum finanszírozását központilag szervezni az erdők állami főosztályán keresztül, az Erdőgazdasági Állami Bizottság kizárásával.

– 3-4-szeresére emelni a rönkbert vágott fa utáni díjat, ily módon nő a faanyag értéke.

– Létrehozni a független állami erdőfelügyelőséget.

– A katasztrofális következmények megelőzése érdekében a hegyi folyók felső folyásánál felújítani és megépíteni 14 víztárolókat. E program valóra váltásába bevonni a szomszédos országokat – Romániát, Magyarországot és Szlovákiát.

– Az állami költségvetésbe bevezetni egy speciális tételt – „Erdőalap” –, melyre valamennyi erdőgazdasági vállalat és más szervezet köteles átutalni azt a pénzt, ami az erdőállomány kihasználásával kapcsolatos tevékenységből folyt be, hogy azt az erdőgazdálkodásra fordítsák.

Megyei szinten

– Leállítani a tavaszi-nyári ipari fakitermelést és 2006-tól áttenni a fakészletet az őszi-téli időszakra, természetbarát fakészletezési technológiák alkalmazásával

– Szigorú állami ellenőrzést kell rendszeresíteni az erdőfelújítás minősége felett, természetvédelmi területeket létrehozni.

– Elősegíteni a folyók hegyvidéki víztárolói erdősítésének 75-80%-ra való növelését, a honos faállomány felújítását.

– Hozzáfogni az erdő felső határa felújítási programjának gyakorlati megvalósításához.

– Kibővíteni a természetvédelmi állományt.

A benyújtott javaslatok alapján ajánljuk a megye erdőgazdasági fejlesztésének és erdei termékei kihasználásának modelljét. E modellnek megfelelően az erdők állandó állami gazdái a kijelölt területen védő, felújító, komplex erdőgazdasági munkákat, fakitermelést és a modellnek megfelelően más tevékenységet folytatnak.

Ezenkívül ez elősegíti az erdő termékeinek használói és a fa megmunkálásának megszervezése közötti hatékony integrációt, versenyképes végtermék előállítását, ami elősegíti a költségvetés feltöltését, az ország ökológiájának javítását, a szociális és rekreációs szféra fejlesztését.

Még néhány fontos kérdés

2001-ben a magyar professzorok világkongresszusán, melyet Kárpátalján tartottak, e tanulmány szerzője javaslatot tett – és azt támogatták – arra vonatkozóan, hogy Magyarország és Ukrajna tudósai működjenek együtt a Kárpátalján és Magyarország velünk szomszédos megyéiben a katasztrofális követ-

kezményekkel járó árvizek megelőzését célzó program kidolgozásában, s ennek során:

– az állandó fejlődésre alapozva ki kell dolgozni a Kárpátok régió erdőgazdaságának fejlesztési programját;

– felépíteni és helyreállítani 14 víztárolót a hegyi patakok kezdeti szakaszán és 4 nagy mérőrendszert a Tisza, a Latorca és az Ung alsó szakaszán;

– a Tisza Tokaj és Rahó közötti szakaszának szabályozása és a folyami hajózás feltételeinek megteremtése Csapig – közlekedési folyosó a Dunától Csapig történő teherszállításra.

A benyújtott javaslatok alapján 2002-ben Ungváron megtartották a magyar és az ukrán kormány képviselőinek találkozóját, melyen a két ország tudósai is részt vettek.

A tanácskozáson aláírtak egy memorandumot a vízgazdasági, erdőgazdasági és természetvédelmi téren történő együttműködésről.

Magyarország e program valóra váltása során 15 hidrometeorológiai állomás létesítéséhez nyújtott segítséget, melyek automatikus rendszerben működnek, s ez lehetővé teszi, hogy állandó figyelemmel kísérjék a vízállást Kárpátalja folyóin, az információt átadják Magyarországnak, hogy időben intézkedjenek az árvízveszély esetén.

A víztárolók építése egyelőre nyitott kérdés, mivel Ukrajna nem utalt ki pénzt a tervdokumentáció elkészítésére. Ezért a kormányközi egyezményt e kérdésben gyakorlatilag befagyasztották, akárcsak a Tisza szabályozásával kapcsolatos javaslat valóra váltását.

Véleményünk szerint a Magyar Tudományos Akadémiának is célszerű lenne csatlakozni és ily módon hozzájárulni ahhoz, hogy a határ menti államok és az Európai Unió országai is részt vegyenek e bonyolult kérdések megoldásában.

A lapot Magyarország legnagyobb
médiafigyelője, az

» **OBSERVER** «

OBSERVER BUDAPEST
MÉDIAFIGYELŐ KFT.

1084 Budapest, Auróra u. 11.
Tel.: 303-4738

rendszeresen szemlézi

Újratermelhető energia, de milyen áron?

Mottó:

„gondolkodj globálisan, mérlegelj lokálisan, cselekedj ésszerűen”

(ismeretlen szerző)

Az Országgyűlés határozatában kimondta: a megújuló energia részesedést 3,6%-ról 2010-ig 6%-ra kell emelni, ezen belül a villamos energia részarányát pedig 0,5 %-ról valamivel több mint hétszeresére 3,6 %-ra. Egy valamit azonban nem mondott ki a mai napig, mégpedig azt, hogy ebből mennyi MW-t kell előállítani a megújuló és újratermelhető energiák közül a szél-, a víz- és a bioenergia forrásokból, és ez utóbbiak közül legfőképpen az erdeinkből kitermelendő dendromasszából. *Figyelemreméltó, hogy az Európai Bizottság sem javasolta elismerni a fát, mint megújuló energiaforrást.* A csehek és lengyelek sem ismerik el és nem is hajlandók támogatni. A németek csak 20 MW teljesítmény alatt és 60% hatásfok felett adnak adókedvezményt az erőműveknek, de ezt is fokozatosan megszüntetni tervezik. A tervek szerint a hazai négy erőmű cca. 1,3 millió m³ azaz 8-900 000 tonna faanyagot fog felhasználni 2006-ban. Mindezekről függetlenül itthon, az elképzelések szerint 2010-től azonban más források bevonására is szükség van, nyilatkozták kollégáink. Az energiafű mellett döntő mértékben energiaerdők, pontosabban ún. energetikai faültetvények telepítése a cél. Mégpedig az előzetes elképzelések szerint mezőgazdasági területeken. Legalábbis látszatra fogjuk rá, eddig nincs különösebb probléma. De hogyan is: „a művelési ág változatlanul hagyása mellett”. *Úgy gondolom, hogy ez az, ami alaposabb megfontolásra kell, hogy készítsen bennünket.* Az eddigi hírek szerint 150-300 000 ha energetikai faültetvény lehetőségeit feltételeit vizsgálták, de a Napi Gazdaság egyik szeptemberi internetes oldala 1 millió hektárral kalkulál, sőt egyik napilapunk már 1,5 millió hektárt vizionál. Ez azt jelentené a jelenlegi elképzelések szerint, hogy ennyi monokultúrás „sarjerdővel” kell számolnunk, hangsúlyozottan mezőgazdasági művelési ágban, a közeli jövőben. Ezeknek a „sarjerdőknek” 15-25 évben jelölik ki a várható élettartamát. Egy ilyen ültetvénynél nem nehéz megjósolni, hogy minden szakmai és környezetvédelmi szempontot háttérbe fog szorítani a pénzügyi hozam. Azaz, ezen csekély minőségű

mezőgazdasági területeken – ne legyenek illúzióink – a befektetőnek minden „korszerű” eszközt be kell vetnie (műtrágya, növényvédő és gyomirtó szer) hogy a megfelelő hozamképességet elérje, fenntartsa erre a „kis időre”. *Arról sem ballani semmit, mi lesz, amikor már a talaj és a szuperklón is kifulladt.* Esetleg a „dopping” hiánya miatt már a „második-harmadik félidő” vége előtt, mert nincs pénz műtrágyára? Vagy nincs elég víz. Egy ilyen ültetvény bizonyos esetekben a talajvízszintet akár 1 m-rel is képes csökkenteni, hogy azután két egymást követő aszályról ne is beszéljünk? Ez a nem várt esemény egy ilyen „gyorsasági időfutam” esetén behozhatatlan hátrányt jelenthet a piacon (még sok egyéb, itt most nem felsorolt körülmény). A telepítő hogyan, miből és mikor köteles az odahagyott, kimerült „sarjbokorerdőt” egy normális, a természet által is elfogadható művelési ágba visszahozni? Legyen ez az utódok feladata? Mi van, ha az erőműnek eszébe jut, neki célszerűbb a fűtőértékre való elszámolás és differenciálnak fajok között? Vagy kiderül, hogy mégiscsak van gáz, hiszen az egész világon lázasan építik ezer-km-számmra a vezetékeket? Végül mi van, ha bedől az erőmű? Vagy éppen ezt elkerülendő visszaáll akárcsak részben szénre? Ki kártalanítja a termelőket? Az állam mit vállal át? *Milyen batástanulmányok készültek idáig?* Ne folytassuk, a felelősség akkor is a jelenlegi erdészgenerációké, hiszen a mi állásfoglalásunktól, döntésünktől függ az utódaink gondolja. Nem lenne-e ésszerűbb ezeken a területeken is az erdőtervény hatálya alá tartozó, a természet törvényeinek is megfelelő erdőket telepíteni? Azért is, mivel hozzáértő kollégáink szerint az eddigi bruttó 7 millió m³/év helyett gond nélkül kitermelhető lenne 11 millió (?), ez a növekmény még nettóban is sokáig kielégítheti a farkasétvágyú erőműveket. Nem nehéz azt sem előre látni, milyen jogi, anyagi és egyéb vitákat, problémákat hoznak magukkal ezek a „monokultúrás sarjbokorerdők” a vadgazdálkodás és egyéb területen is (pl. vad- és vagyonvédelmi kerítések, vadkár, feltáró utak stb.). Ezen ültetvények, ismeretes az adófizető polgárok forintjaiból is jelentős támogatásban részesülnek. Hiszen a telepítési támogatáson kívül a „zöldáram” 10 Ft-tal megnövelt 23 Ft-os átvételi árat élvez. Így most már a zöldáram-termelés vonzó befektetési célponttá

válhatott, írja a HVG októberi számában. Ugyanitt nyilatkozta Tombor Antal a MAVIR Rt. elnök-vezérigazgatója: „a tőke farizeus poszával azt mondja, hogy zöld, miközben a nyugdíjasok pénzéből támogatják.” Ami azt jelenti, hogy az állam (értsd: az állampolgár) az idén a „zöld”áramot már 50 milliárd körüli összeggel fogja támogatni. Ebben nem szerepel az erőmű-beruházások (átalakítások) és az ültetvények támogatásának mértéke. Nyilván ez az összeg is évről évre növekedni fog.

A beruházás-támogatás, kötelező energiaátvétel méghozzá emelt áron, energiaültetvény telepítésének támogatása, emisszió-kereskedelem megindította sokak fantáziáját. A konkurens, legtisztább, legtermészetesebb, legőszibb, örökösen megújuló vízenergia teljes negligálása, agyonhallgatása árán, végre zöld utat nyithatott egy lobby-csoport kellően át nem gondolt, téves irányt vett koncepciójának. *Ami sajnos a legfájdalmasabb, azt is ki kell mondanunk: ezt a folyamatot látványosan gerszjtette jónéhány, szakmánk képviseletében elhangzó, kellő körültekintést, tájékozottságot (hozzáértést?), időn-ként komolyságot is nélkülöző számos nyilatkozat.* Érdemes lenne elgondolkodnunk két figyelemreméltó kijelentésről a szomszédunkból is. Az Österreichische Umweltschutz c. folyóiratban múlt év április 11-én Dr. G. Erlacher az Osztrák Szövetségi Erdészeti Hivatal vezetője nyilatkozta, hogy az idén júniusban üzembe helyezendő, évi 200 000 tonnát elnyelő, 62,5 MW-os Bécsi Erőmű tüzelőanyag-igényének 75%-át szerződésben lekötötték hazai beszállítókkal. Mint fogalmazott: „25%-át tudatosan nyitva hagytuk, a költségek optimalizálására, a rövid távú áreséseket kihasználva. Mindig van valahol széldöntés, vagy rovarkárosítás és ezt természetesen ki is akarjuk használni. Egy részét a tüzifának a szomszédos országokból, különösen Magyarországról és Szlovákiából kívánjuk beszerezni.” Sőt minden eshetőségre 5% erejéig Ukrajnával is kalkulál. Gondolom ezt a 10 ezer tonnát sem légi úton tervezik rajtunk keresztül Bécsbe szállítani. Ugyanezen folyóirat későbbi számában Dr. Walter Boltz az osztrák Energie-Control főigazgatója egy a dendromassza erőművi elégetését élesen kritizáló interjú keretében, nagyon figyelemreméltó és meghökkentő kijelentéssel hívja

Táblázat: Káros anyagok fajlagos emissziói alsó fűtőértékre vonatkoztatva (1MJ= 0,278 kWh)
(Dr. H.P. Ebert : Heizen mit Holz in allen Ofenarten, Ökobuch Verlag, Staufen bei Freiburg engedélyével)

Tüzelési mód	CO ₂	CO	SO ₂	NO _x	Szénhidrogének	Részecskék
	mg/ MJ					
Olaj	76.000	17	95	50	15	5
Gáz	60.000	8	0,2	35	12	0,2
Szén	100.000	1500	700	50	330	330
Hagyományos fa	122.000	1500-6500	0	40-250	100-700	50-150
Korszerű fa	122.000	130-160	0	40-150	26-50	5-26

fel a figyelmünket: „Ausztriában a már engedélyezett biomassza-tüzelésű berendezések tervezett éves fogyasztása mintegy 70%-kal több, mint a megbízható becslések értelmében rendelkezésre álló mennyiség. Ésszerűtlen volna a fát a Magas-Tátrából szállítani és Ausztriában 20-25 % *hatásfokkal elégetni.*” Vajon bekalkuláltak-e ezeket mi is, és mi módon? Addig, amíg erre válasz érkezik nézzünk körül itthon.

Még a legkorszerűbb fatüzelő berendezések is jelentősen terhelik a levegőt a gázhoz viszonyítva, ha pedig vizes fát égetünk az égés fizikai-kémiai paramétereire nagyon leromolhatnak. A keletkezett fagázok tökéletlenül éghetnek ki. (Természetesen máskor is.) Amennyiben tökéletlen az égés, az emissziós értékek is, a lerakódások miatt pedig a hőátadás is drasztikusan leromlik. Egy korszerű fluidágyas dendromassza erőmű hatásfoka sem nagyon fogja elérni a 70%-os hatásfokot, már csak a 35% nedvességtartalom okán sem. Minden 1% nedvességtartalom ugyanennyivel csökkenti a fa fűtőértékét. Amennyiben nem ún. kapcsolt erőmű, azaz egyidejűleg a villamos energia mellett távhőszolgáltatást is végez, akkor hatásfoka 20-30 % között mozog. A legkorszerűbb lakossági célra tervezett ún. fagázósítós kazánok, viszont ha 15-20% nedvességtartalmú tüzfát égetnek el, 80-90% hatásfok mellett üzemeltethetők, ráadásul alacsonyabb emissziós értékek mellett. Logikusan következik, hogy minél előbb a lakossági, kisközösségi felhasználást kellene ösztönözni támogatni a fa energetikai célú elégetésében! Annál is inkább, mert az ún. kogenerációs berendezésekkel működő kapcsolt erőművek (hő- és áramtermelő) alkalmasak bármely biomasszából előállított biogáz, így a fagáz, bioolaj és a földgáz erőművi elégetésére is, 80 % feletti hatásfokkal, lényegesen kedvezőbb emissziós értékek mellett. Csak az ez évi, várhatóan mintegy 50 milliárd „zöldáram” támogatásból 60-80 db 2-4-6 MW-os kogenerációs, gázmotoros erőművet lehetne

kulcsrakészen vásárolni. Tehát évente cca.300-360 MW kapacitást. A jelenlegi erőműpark 120-140 MW csúcsra képes, fajlagosan legalább kétszer annyi fából állít elő egy MW-ot. Egy 4 MW-os kapcsolt erőmű cca. 600 mFt. Ez az ár már elérhető egy erdőgazdasági – önkormányzati közös pályázati beruházás esetén is. De talán megszervezhető egy 6 MW-os kb. 800 mill. Ft-os erőmű is, ha másért nem, legalább kísérletképpen. (pl.: Wärtsilä, Finnország). Stratégiai és logisztikai okokból is ésszerűbb a több, kisebb helyi erőmű. Vajon miért nem ezt az utat választottuk?

Múlt év júliusában egy napilapunkban, az egyik biomassza-erőmű fejlesztési főmérnöke „Energia az erdő hulladékból”, címmel a következő mosolyfakasztó nyilatkozatot adta: „A globális felmelegedésért felelőssé tett CO₂ mennyiséget nem növeli az erőmű, nincs számottevő károsanyag-kibocsátás... Az erdőgazdaságok fakitermelésének kb. 40%-a tüzifa minőségű, amit nem tudnak értékesíteni sem épület-, sem bútortárolásként. A görbe, korhadt, gombás, penészes faanyag azonban megfelel az erőművi felhasználás követelményeinek.”... Ez úgy hangzik a laikus olvasó számára, sőt úgyis értelmezhető, mintha az erdőgazdák ebben a tételben, csak ilyen korhadt minőséget lennének képesek produkálni, amely az erőművi tüzelésen kívül semmire sem jó. Talán papírfáról, rostfáról sem hallott még. Ha így is lenne, a főmérnök úr nagyon fiatal lehet, így nem is emlékezhet, talán nem is tudja mi az a savas eső, milyen következményekkel járt és jár utóhatása még ma is. Így arról sincs ismerete milyen katasztrofális egészségi állapotban van Európa és hazánk erdeinek is egy jó része. Azonban ez az erőmű valóban nem szennyezi a légkört és csodálatos hatásfokkal és nyereséggel dolgozik, hiszen el tudja égetni a semmit és még energiát is tud nyerni belőle.

A korhadt, gombás fában ugyanis már nemigen van mit elégetni, a gombák lebontották a cellulózt, és néhány

évvél megelőzték a londoni bejegyzésű társaságcsoporthoz, azaz elégették, amit lehetett. Viszont évenként nagyot kasszálhatunk az emisszió-kereskedelem révén a virtuális CO₂ piacon. A papíron megtakarított CO₂-ért pl. a hollandok 3 millió eurót fizettek egy tengerentúli befektető csoport által tulajdonolt hőerőmű által, papíron megtakarított mennyiségért. Ráadásul a hírek szerint az erőművek a dendromasszára való átállásért korábban beruházás-támogatásban is részesülhettek. Erre mondják a „...is megérte. És nekünk? Természetesen nekünk is, hiszen korhadt, gombás fát vettek tőlünk. Ebből pedig már a gombák „kiégették” a CO₂-ot, a korhadt fa nem ad hőt, így nincs is mit kibocsátani. Abszolút tiszta energiaforrás. A nekünk termelt energiát pedig mégis évtizedenkénti plusz 2 fok hőmérsékletemelkedés mellett, pottom 10 Ft felárral megvásárolhatjuk.

„Több milliárd eurós árupiacca válhat az Európai Unió szén-dioxid-kibocsátási jogok kereskedelmi rendszere azt követően, hogy a tagállamok lehetővé teszik a napi ügyletek kötését a kvótákkal” – számolt be a Világgazdaság.

„Az emissziókereskedelemből gazdagodnának a japán cégek.” (mfor.hu 2005. okt. 12.) Emisszióbrókerek kacsingatnak Magyarországra felé címmel: spanyol, holland és brit cégek a Budapesti Értéktőzsdétől független páneurópai kibocsátási-tőzsdét terveznek létrehozni Budapesten, tudósít a Menedzsment Fórum. (mfor.hu 2005. okt. 21.) Van mit eladnunk a légszennyezés-tőzsdén, olvashattuk múlt év júniusában. „Az Európai Unióban mindenhol növekedett az üvegházhatást okozó szén-dioxid-kibocsátás. A növekvő légszennyezésért az új és a régi tagok egyaránt felelősek. Ennek ellenére, mi magyarok még mindig jól állunk, hiszen a kiotói megállapodásban előírt csökkentéseket az 1990-es szinthez képest rögzítették. Akkor pedig olyan hatalmas volt a magyar légszennyezés, hogy ahhoz képest még mindig harmadával alacsonyabb a hazai szén-dioxid-kibocsátás. Ez lehetőséget

ad hazánkknak is arra, hogy a ki nem használt felesleget eladja más országnak az Unió által létrehozott légszennyezés-tőzsdén.” (hirtv.hu) „Magyarország már kimerítette az Európai Unió által biztosított CO₂ kvótáját” (HVG, 2004. ápr. 7. és 2006. jan. 14.)

Decemberben pedig ezt olvashattuk: „Magyarországon az uniós átlag duplájával, három százalékkal emelkedett a légszennyező CO₂ kibocsátása, ez csaknem két és fél millió tonnával több szennyező anyagot jelent a korábbiakhoz képest.” Mit olvasunk most: Az elmúlt év elején tonnánként 6 euró körül volt a szén-dioxid-kvóta ára az európai piacon, ma viszont már 23,5 euró körül mozog. A drágulás mögött szakértők szerint egyértelműen a kvótahiánytól való félelem áll, amit csak a közép- és kelet-európai térségben felszabaduló kvótákkal lehet majd enyhíteni. Akár valóságos, akár csak képzelte hiány verte fel az árakat, akiknek megvolt a kvótájuk, azok komoly haszonnal forgathatták azt tavaly. A cseh kőbánya-csátók, pl. élükön a cseh állami villamos művekkel (CEZ), összesen 103 millió eurós nyereséggel kereskedtek az európai kvótapiacra. A tét nem kicsi, a nagyobb erőművek esetében százmilliók forognak kockán. A legnagyobb magyar kibocsátó erőmű tervezett széndioxid-kvótája a mai piaci árakkal számolva több mint 40 milliárdot ér. Ennek 10 % százaléka is jelentős tétel. Talán legalább ennyit megérdemelne az erdőgazdálkodás is, ha már a természetvédelmi erdőket is ki akarják vágatni érte. Ki érti igazán ezt az „itt a CO₂ hol a CO₂” nemzetközi virtuális pókerpartit? Nem baj, lehet, érdemes, és meg is kell tanulnunk a jövőnk érdekében.

2005. január 13-án *Gellért András* riportjában, a Magyar Rádióban hangzott el: „Az, hogy a kikerült faanyagot, ami már piacra kerül, azt hova mennyiért lehet eladni, ez a piaci kategória. Ez annyit jelent, hogy azt a famennyiséget, amelyet kitermeltek, azt az erőművektől függetlenül is kitermelték volna, csak az a kérdés, hogy a kivágott fákat mire hasznosítják. Bútort készítenek belőle vagy éppen eltüzelik a ...-i erőműben?... De mondhatom azt, hogy a természetvédelmi korlátozások következtében több millió köbméter fához nem lehet hozzájutni ma az erdőkben. Ezt is felül kell vizsgálni... én hiszem, hogy egy egészen más dologról kell majd beszélnünk, egészen más eredmények lesznek, és a lakosság és az ország örülni fog annak, hogy ilyen progra-

mok elindultak!” Ne csodálkozzunk, ha ilyen és itt most inkább nem idézendő kijelentések után, egyes gazdaságpolitikusoknak felcsillan a szemük. Majd olyan új tudományos felfedezésre jussanak, hogy az erdőben a tüzelőn kívül „lé” is van. Ergo a „citromfacsaróban” a helye és ezt megpecsételendő rendre ki is felejtsek a költségvetésből. Az emiszzióbrókerek (meg néhány kolléga) nagy öröme végre valóban rákényszerülünk, hogy természetvédelmi oltalom alatt álló erdeink csendjét is felverje a motorfűrés és a favágó kiáltása: „Vigyázz, dől a Lé!” *Ha egyszer végérvényesen eldőlni látszik: az erdőnek a versenyszférában a helye, akkor úgy is oda kell ütnünk a tárgyalóasztalhoz.* Teljesen más álláspontot, tárgyalási pozíciót kell elfoglalni azoknak a kollégáknak is, akik eddig időnként rövidlátó, de nagyívű víziókkal és nyilatkozataikkal csak annyit értek el, hogy 7 milliárd befizetése után egy CO₂ kvótányit sem kaptunk. Legalább annyit, hogy amíg a képviselő urak vadásznak, családjuk apraja-nagyja fel tudjon ülni az átlag adófizetővel együtt egy kisvasútra, vagy összeszedjük utánuk a hét végén elhagyott szemetet. Fel kell tennünk a kérdést, hogy főosztályi státusban (nem személyre, hanem ágazatra érve) a jövőben is képesek vagyunk-e elérni, végrehajtani azt, amit a kormányzatok, a társadalom, a természet és kiemelten az utódaink is megkívánnak, elvárnak tőlünk?

Mégegyszer: nagyon meggondolandó, nem lenne-e a jövőnk, utódaink, a bioszféra szempontjából is ésszerűbb és kevésbé kockázatos, ha a monokultúrás „energia-ültetvényes erdők” helyett (legfeljebb a területüket minimálisan korlátozva), minden anyagi és szellemi erő összefogva az erdőtürovény hatálya alá tartozó, a természet törvényeinek is megfelelő erdőket telepíteni?

Közben van időnk és lehetőségünk monitoring rendszert kiépítve a környezeti hatásokat is ellenőriznünk. Addig is a halványzöldek, meg a gazdaságpolitikusok is végre felismerhetnék, hogy minden megújuló energiaútkeresés előbb vagy utóbb (még ha széllel, nap-sugárással, hőszivattyúval is), de végül a Dunához, Drávához, Rábához is vezet. Még akkor is, ha déli szomszédunk – szintén „zöldnyomásra” – pillanatnyilag másképpen döntött. Jelenleg Európában 39 vízerőművet építenek 60-160 m-es gátmagassággal. Magyarország összes gazdaságosan hasznosítható vízerőképlete kb. 6 milliárd kWh. Ez az erőművekben csak mintegy 1.5 millió tonna fűtőolajjal vagy 1000-nél több szélkerékkel, vagy 4,5-5 millió tonna légszáras tüzifából állítható elő, de a jelenlegi erőművi hatásfok mellett az egész folyónövedéket kellene eltüzelni. „Vajon milyen környezeti kárt okozna, ha pl. csak a békésszentandrás vagy hernádszurdoki duzzasztón kihasználatlanul átbukó víz, a mellé tervezett erőmű turbináin átfolyva évente 5 millió kg CO₂-től mentesítené légtérünket? A vízlépcsőkhöz eddig szinte minden, nem szakmabeli is hozzászólt, kivéve a zongorahangolókat. Ők ugyanis jól tudják, hogy egy fals C hangot sem tiszta C-nek, de még inkább A-hangnak nem lehet hirdetni. Sajnálatos, hogy hazánkban túl sok a fuser zongorahangoló” (*Dr. Kozák Miklós*: Ködösítések a megújuló energiákról; Mérnökújság 2004. jan.). Úgy tűnik, nekünk is van mit újrahangolni. A környezetünk, utódaink érdekeit szolgálja-e a kisközösségi biomassza-erőművek és a vízerőművek helyett, a jelenlegi körülmények között is, az eddigi módon további erőműátalakításokat támogatni?

Adott számunkra még egy kérdés: Erdő vagy energiaültetvény?

Istvánffy László

Kedves Kollégák!

Köszönjük mindenkinek, aki tavaly az 1996. évi CXXVI. törvény alapján személyi jövedelemadója 1%-ának felajánlásával segítette a **PRO SILVA HUNGARIA** közhasznú társadalmi szervezetet. A tavalyi felajánlásokból 231028 Ft gyűlt össze a számlánkon, melyet a szervezet működési költségeinek fedezésére fordítottunk. Ha ebben az évben is az ökológiai alapokon álló erdőgazdálkodás szélesebb körű elterjesztését kívánja támogatni, kérem rendelkező nyilatkozatára a következő adószámot írja:

18581034-1-10

Köszönettel:

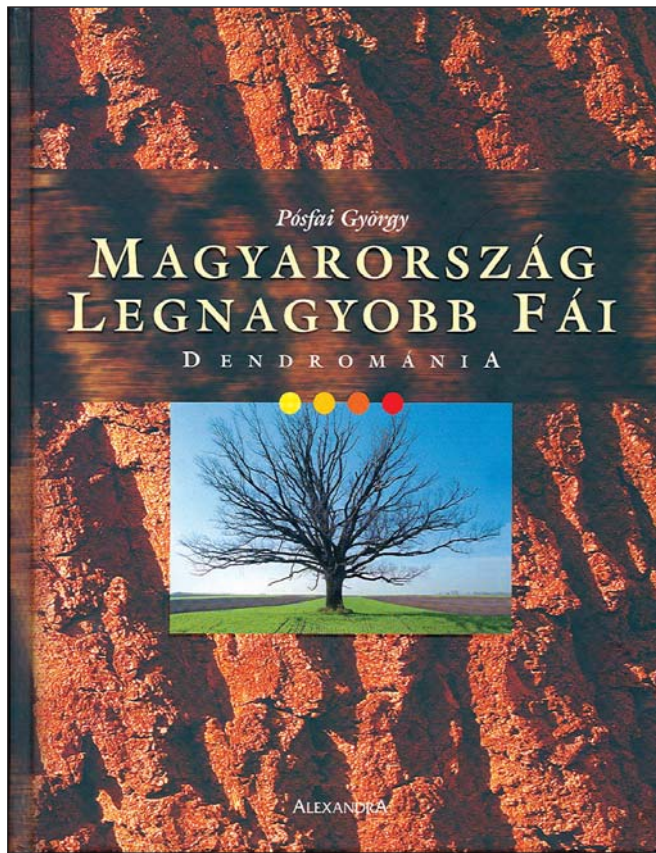
Varga Béla
a PSH elnöke

Pósfai György: Magyarország Legnagyobb Fái – Dendrománia

Gyönyörű könyv került a kezembe a karácsony előtti napokban. Külleme, friss nyomdászaga és nem utolsósorban kissé provokatív címe szinte azonnal az ismerkedésre készítetett. A cím a teljességet sugallja, nem bizonytalanokid holmiféle szűkítéssel. Tudjuk, rengeteg könyv, kiadvány, lista, tanulmány készült már hazánk különleges korú, méretű fáiról, de talán egyik sem feltételezte a teljességet! Vajh' ki lehet, aki oly magabiztosan kijelenti, hogy bemutatja – és ez azt feltételezi, hogy ismeri is – Magyarország legnagyobb fáit? A szerző neve számomra túl sokat nem mond, szinte biztos, hogy nem szakmabeli. (Be kell azonban vallanom, hogy korábban néhány telefonbeszélgetés lezajlott közöttünk az öreg fákról, ám eszembe sem jutott, hogy személyesnek tekinthető dolgok után érdeklődjek.)

De lépünk csak tovább! Az alcím: Dendrománia. Ismeretlen szóösszetétel, melynek elemei ismertek, azonban így egyben, bizony ironikus, legalábbis furcsa. Kinyitva a könyvet, a „polgárpukkasztás” folytatódik: *Ajánlás az irigy és lusta olvasónak. „...remélem, hogy az olvasót annyira megragadja, amit ebben a könyvben talál, hogy irigység támad a szívében. Irigyli azt, aki személyes ismerősének mondhatja ezeket a gyönyörű fákat, és irigyli azt a sok kalandot, amit a „fázás”, a fakesés hozott. Remélem továbbá, hogy az olvasó nem csak irigy, hanem lusta is. Hogy miért? Mert ez a könyv tulajdonképpen árulás. Elárulom a nagy fákat, melyek fennmaradásukat annak köszönheték, hogy meg tudtak búzódni egy csöndes, elfelejtett zugban, „időszigetben”, ahol évszázadokig nem történt semmi változás. Nem csattogott a fejsze, nem szántottak és égettek, nem építettek házat és utat, nem tapostak-döngöltek turistalábak, nem nyomultak iskolásbadak. Itt most elárulom a fákat, lerántom a leplet szemérmes rejtőzködésükről, műboldas navigációs adatokkal szögezem őket*

pőre helyükböz. Mentségül azt tudom felhozni, hogy az olvasók többsége úgyis lusta, és megelégszik a könyv forgatásával. Nem fogja csapot-papot hagyva megrohanni, nyugalomukból kizökkenteni a nagy fákat, nem vállalja a sárdagasztást, napszúrást, bögölycsípést, törteletést a tüskés bozótban, a sokszor bíbavaló keresgélést – szép gondolataink a karosszékben lapozgatva, képeket nézegetve is támadhatnak.”

Továbblapozok a könyvben. Vitába szállok a szerzővel – majd vitatkozok önmagammal. Megsértődök, majd megbocsátok. Érdekesek a fák felderítésének, meglátogatásának gyakorlati tanácsai – melyekkel magam is lépten-nyomon szembesültem. Aztán újabb meglepetés: a fák élvezeti értéke. Ízlelgetem a kifejezést. Kissé furcsa, de aztán eszembe ölik, én is gyakran találkoztam a kérdésekkel, melyeket erdész barátaim – akik egy-egy fához vezettek – nemegyszer feltettek: A felkeresett faj vajon hányadik az országos vagy a megyei listán? Jön a viszontkérdés, mi szerint rangsorolva? Átmérő? Magasság? Fajtömeg? Lombkorona vetület? Netán a

nehezebben meghatározható életkor szerint? Mindezek megválaszolására a szerző több mint érdekes módszert eszelt ki, a tróféáknál alkalmazott Nadler-pontozás analógiáját a fákra alkalmazva. Az, hogy a módszer alkalmazása arra, amire kitaláltatott, kiki döntse el maga! Én, aki gyakran fontosabbnak tartom az öreg fák megítélésénél a szubjektumot a mérhető tulajdonságoknál, ezt egy érdekes játéknak tekintem.

De maradjunk a könyvnel! A fentírtakkal együtt – melyeket én nem negatívumnak, hanem gondolatébresztőnek szántam – nekem nagyon tetszik. Mintegy kétszáz szép, kifejező, jól komponált kép segíti az emóciókat, melyeket az öreg fák látványa kivált az arra érzékeny emberekben. A szerzőn kívül – akiről időközben kiderítettem, hogy sokoldalú ember, neves mikrobiológus, intézeti igazgató,

de az irodalomban is letette már a névjegyét – elismerés illeti az Alexandra Kiadó és a Szegedi Színes Nyomda Kft. munkáját is.

Visszatérve az irigységhez, igen, irigylem Pósfai Györgyöt. Irigylem amiért vette a nem kevés gondot, fáradságot, vállalta az anyagi terheket és kockázatot, amely e munkával és a könyvkiadással jár.

Tiszta szívből ajánlom a könyvet mindenkinek, fotelben vagy terepen egyaránt – utóbbihoz ismét Pósfai sorait kölcsönözve – *a dendrománia pozitívumai messze felülműlják a negatívumokat. Kapjuk fel a hátizsákot, vágjunk bele, kalandra fel!*

Detrich Miklós

**Jogsegély
szolgálat
Dr. Derzsi Tibor
Telefon: (30) 908 2812**

A bükk tömeges pusztulása Zala megyében

Az ezredfordulót követő aszályos időszak országszerte érezte hatását. Mint ahogy arról Góber Zoltán az Erdészeti Lapok május számában beszámolt, Zala megyében – bizonyos termőhelyeken – a fenyő és a bükkállományok végérvényesen legyengültek, a hervadásos tüneteken túl pusztulásnak is indultak. Írásunkkal a fent említett cikkéhez szeretnénk csatlakozni, a bükk pusztulásának biológiai hátterét részletesebben tárgyalni.

Tünetek

Az első tünetek 2003 év tavaszán jelentkeztek a Zalaegerszeg térszomszéd-ságában (a várostól északkeletre) fekvő Csácsi Erdőkerület bükköseinben. A terület gyertyános-tölgyes klímában fekszik, de a változatos domborzatnak köszönhetően a bükknek is kedvező mikroklimával rendelkezik. Jellemzőek a többletvízhatástól független hidrológiai viszonyok, azonban a szabdalts terep következtében a szívárgóvíz-hatás sem elhanyagolható. Az alapkőzet laza homok, amin jobbra középmély-mély termőrétgű barnaföldek alakultak ki.

A betegség első jelei a megbontott szálas és öregerdőkben, nyitott erdőszéleken található idős törzsek koronájában mutatkoztak. A kéreg kisebb-nagyobb (kb. tenyérynyi) területen levált az ágakról, a törzsről. Döntés után a lepattant kéreg-rész alatti fatesten jellegzetes alakú rovarrágás-nyomokat lehetett felfedezni (1. ábra). A vegetációs időszak során több fa ko-

1. ábra. Rovarrágás lepattant, ill. lepattintott kéregrész alatt.

2. ábra. Világos foltok, közepükön folyások a törzsen

ronájában (az első elágazásnál az ágak tövi részén és közvetlen alatta a törzsen is), néhány cm átmérőjű fehér foltok, közepükben fekete folyások jelentek meg (2. ábra). A 2003-as rendkívül aszályos évet nehezen viselték az állományok. A normálnál kisebb levelek már augusztusban elszíneződtek. A csúcshártya számtalan törzset, egész erdőrészeket érintett megkérdőjelezve ezzel több állomány jövő évi lombfakadását.

A tél folyamán a foltok elhalványultak, a közepükben található nedvfolyás fekete színe eltűnt. Hogy elejét vegyék a betegség elhatalmasodásának, több résztletet meggyérítettek, néhányat tarra vágtak, emellett a különösen bőséges

3. ábra. Fekete gomba termőtestek egy lehullott ágon (*Biscogniauxia nummularia*)

4. ábra. Dudorok a törzsen

makktermést kihasználva megkezdtek a felújításokat. A fakitermelések során derült fény a törzsek minőségi romlására. A csúcshártya, foltos egyedek szijá-csa befűledt, a gombás elszíneződés helyenként mélyen a gesztbe hatolt.

2004 során a terület összes bükkös erdőrésztletében jelentkeztek a fehér foltok. Ezekben a helyeken a kéreg később megfeketedett (3. ábra), a hajtás levelei a nyár folyamán elszáradtak. Az erősen pusztuló koronarészek esetenként le is törtek. A foltok mellett új tünetek: 2-5 cm hosszú, 1-2 cm széles, hosszirányú, általában felrepedő dudorok jelentek meg (4. ábra). A törzseken a két tünet egymástól függetlenül és együttesen is fellelhető. Mind a foltok, mind a dudorok jellemzően a koronában lévő törzsrészekben, valamint az oldalágak tövén jelentkeztek, de több napsütötte állományszéli egyeden egészen a törzsig lehúzódtak. Az elhaló ágakon jelentkező feketés elszíneződés is megjelent a törzsen, esetenként már 2-3 m magasságban is.

Az egészségi állapot romlásával párhuzamosan ebben az évben is értékmentésre törekedtek a helyi szakemberek, de a kitermelés nem tudott lépést tartani a pusztulással. A kivágott törzsek minősége tovább romlott. Az állományban maradt, pusztulásnak indult egyedek elveszítették állékonyágukat. A hónymás következtében számtalan törzs derékbatört.

A pusztulás felderítésére 2003 óta a helyi szakemberekkel együttműködve

folyamatos terepi megfigyeléseket végzünk. A közeli meteorológiai állomás adatait kiértékelve dr. Vig Péter segítségével elemeztük a klimatikus viszonyok alakulását. Mintákat vettünk a pusztulól, ill. elpusztult fákból, hogy meghatározzuk a pusztulásban résztvevő rovar- és gombafajokat.

Éghajlati változások

Az 1961-től rendelkezésünkre álló helyi meteorológiai adatokból trendszerű hőmérsékletemelkedést, és az éves csapadék mennyiségének csökkenését lehet kiolvasni. Írásunkban azonban nem e folyamatot, hanem az ezredfordulót követő, a trend mértékét jóval meghaladó éghajlati szélsőséget szeretnénk röviden bemutatni. A Csácsi Erdőkerülethez legközelebb fekvő meteorológiai állomás összesített hőmérsékleti és csapadékadatait az 1-2. táblázat tartalmazza.

Az adatokból kitűnik, hogy a csapadékok mintegy 30%-a elmaradt a sokéves átlagtól. A hiány leginkább a tavaszi hónapokat érintette, ahol ennek mértéke közel 38%, legkevésbé pedig az őszi hónapokat, ahol „mindössze” 17%. A különösen száraz 2003. évben a tavaszi csapadékok több mint fele elmaradt a várttól. A viszonylag bő őszi esőket a nyár folyamán lombját veszített állomány már nem tudta hasznosítani. Mivel a talaj csak kis mértékben tudja raktározni az őszi-téli csapadékot, így a nyári szárazság különösen megviselte az állományokat.

A szárazsággal párhuzamosan a hőmérsékleti átlagok éves szinten 1,5 °C-kal lépték túl a vizsgált időszak átlagát, azonban a tavaszi hónapok átlaga 1,8 °C-kal, a nyári hónapok átlaga pedig 1,9 °C-kal haladta meg a sokéves átlagot. A szélsőséges 2003. év nyarán az átlaghőmérséklet 22,7 °C volt.

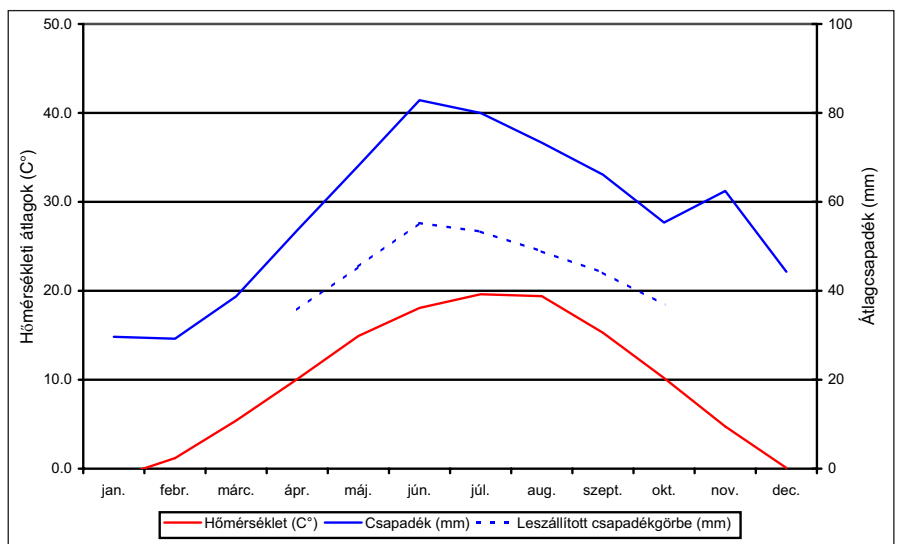
A csapadékmennyiség és a hőmérséklet éves alakulását az 5-6. ábra jól szemlélteti. A 43 éves átlagból készített Walter-diagram a területet a gyertyános-tölgyes klímába helyezi. Az elmúlt öt év adatai alapján készített diagram azonban aszályra hajlamos időszakokat mutat, sőt május hónapra arid periódust jelez. A két éghajlati jellemző együttes hatását integráló Pálfi-féle aszályossági index vizsgálatából megállapítható, hogy az elmúlt évekhez hasonló mértékű aszály volt 1992-93-ban is (7. ábra). Azonban ez az aszály a jelenlegivel ellentétben mindössze két évig tartott, és viszonylag kedvező évek követték. A bükkösök különösebb károsodás nélkül átvészelték ezt az időszakot.

1. táblázat. Csapadékösszegek (mm). A zalaegerszegi meteorológiai állomás adatai

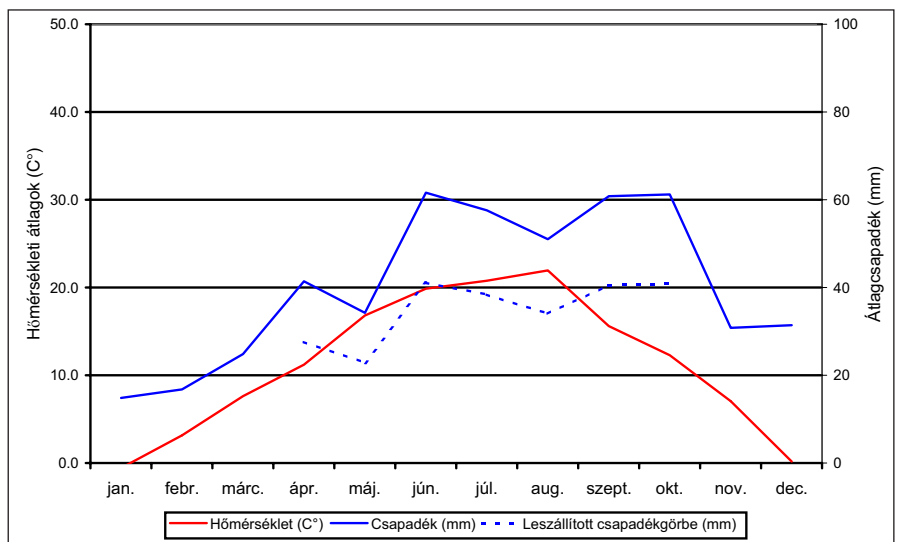
	Éves össz.	Féléves összeg		Évszakos összeg			
		Tenyid.	Téli félév	Téli	Tavaszi	Nyári	Őszi
2000	445	271	174	87	74	155	154
2001	459	327	132	84	104	131	170
2002	504	336	168	43	80	216	145
2003	436	270	166	62	69	157	161
2004	588	329	259	84	175	192	134
2000-2004	486	307	180	72	100	170	153
1961-2004	684	424	260	104	161	236	184

2. táblázat. Hőmérsékleti átlagok (°C). A zalaegerszegi meteorológiai állomás adatai

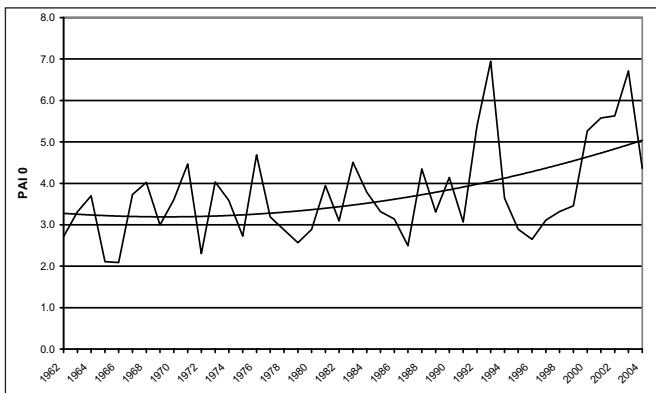
	Éves össz.	Féléves összeg		Évszakos összeg			
		Tenyid.	Téli félév	Téli	Tavaszi	Nyári	Őszi
2000	12,1	18,3	6,1	1,6	12,8	20,8	13,0
2001	11,1	17,1	5,0	2,8	12,1	20,2	11,0
2002	11,7	17,7	5,8	1,3	12,0	21,0	11,7
2003	11,1	18,8	3,4	-1,5	11,8	22,7	11,0
2004	10,5	16,7	4,4	0,5	10,6	19,6	11,6
2000-2004	11,3	17,7	4,9	0,9	11,9	20,9	11,7
1961-2004	9,8	16,2	3,4	0,0	10,1	19,0	10,1

5. ábra. Walter-diagram (1961-2004)

6. ábra. Walter-diagram (2000-2004)

7. ábra. PAI0 és trendje (1962-2004)

Károkozó fajok

A pusztulást okozó fajok meghatározására több törzsből, különböző magasságokból, összesen 21 mintadarabot gyűjtöttünk a területen. A keltetőládába helyezett mintadarabokból megállapítottuk, hogy a pusztulásért alapvetően két – hazánkban őshonos, és bükköseink szerves részét képező – faj: a zöld karcsú díszbogár (*Agrilus viridis*) és a bóbítás bükkfaszú (*Taphrorychus bicolor*) szokatlanul nagy méreteket öltő tömegszaporulata a felelős (8-9. ábra). A többi ugyancsak nagy számban kirepült faj kárlláncolatban betöltött szerepe további kutatás tárgya, különösen azért, mert sok köztük parazitoit vagy ragadozó.

A zöld karcsú díszbogár egész Európában őshonos, de megtalálható Kis-Ázsiában és Észak-Afrikában is. Álcája meneteit eddig tölgy, bükk, gyertyán, nyír, éger, hárs, fűz, rezgőnyár ágaiban és törzsében, a nemző rágását pedig vadrózsa- és ezüstnyár levelén észlelték. Petéit júliusban, augusztusban rakja egyenként, vagy kisebb csoportokban a törzs sima részére. Előnyben részesíti a törzsek déli oldalát és az ágakat, különösen a napsütötte, héjazást szenvedett részeket. Egy alkalommal 6-10 (maximum 20) petét rak. Petéit egy gyorsan megkeményedő mészfehér anyaggal fedi be. A petecsomók átmérője 5-6 mm (10. ábra). Az álcák augusztus során jelennek meg, és azonnal befurakod-

8. ábra. Kirepülés közben elpusztult zöld karcsú díszbogár (*Agrilus viridis*) nemző

9. ábra. Bóbítás bükkfaszú (*Taphrorychus bicolor*)

nak a kéreg alá, ahol a szakirodalom szerint két év alatt készítenek el lapos, erősen kigyózó, a háncsba és a szijácsba mélyedő meneteiket. Az álcájáratokban rágcsalék található. A lárvák befurakodása ellen a fa nedvfolyással védekezik, emiatt jellegzetes foltok keletkeznek a törzsön. Fejlődése többnyire kétéves, de kivételesen egyéves is lehet (megfigyeléseink utóbbi valószínűsítik). Áprilisban-májusban bábul, bábágya a szijácsban található, 5-10 mm nagyságú. A szakirodalom szerint a bábbölcső kétnyílású, de kivételes esetben a bábozódás előtt megfordulhat a lárvá, ebben az esetben egynyílású. A területen gyűjtött mintákban csak egynyílású bábbölcsőt találtunk. A kirepülés már májusban is elkezdődhet, és akár szeptemberig is elhúzódhat. A repnyílás 2-3 mm ferdén ovális, felül laposabb, alul erősebben ívelt (11. ábra).

A zöld karcsú díszbogár régóta ismert az erdővédelmi szakirodalomban. A jelenlegihez mérhető kártételét hazai bükkösökben azonban még nem jegyezték fel. Vannak említések tömegszaporulatáról, ami rossz termőhelyen áll, ill. más kártevők által legyengített tölgyesekben lépett fel. Ismereteink szerint másodlagos károsító, azaz kizárólag a valami oknál fogva betegeskedő, nedvkeringési zavarokkal küszködő állományokban szaporodik el. Bükkösökben történő tömegszaporulatáról csak német nyelvű

szakirodalmi adatok vannak. Napjainkban Baden-Württemberg tartományból jelentették kártételét. Károsítása erősen aszályos évek, valamint viharkárok után a megbontott állományokban, napsütötte szegélyeken kezdődött, nagy területeken előfordult, és első

sorban a rossz vízgazdálkodású állományokat érintette. Német kutatók az *Agrilus viridis* és a *Taphrorychus bicolor* mellett több – hazánkban is honos – kártékony faj elszaporodását is feljegyezték, amelyekkel azonban az általunk gyűjtött mintákban nem találkoztunk. A bóbítás bükkfaszú elterjedése Dél- és Közép-Európa, Oroszország, Lombfákban él, különösen a bükk, gyertyán, nyír és mogyoró ágait kedveli, de megtalálták már több tölgyfajban, rezgőnyárban és királydióban is. Anyamenetei csillag alakúak, hosszú karúak a kéregben futnak, gyakran kereszteződnek. A járatok tüzetesebb vizsgálatából arra a következtetésre jutottunk, hogy a díszbogár és a szűzbogár a kéreg más-más rétegében készíti meneteit, azaz ugyanabban a kéregrétegben mindkét faj álcái fejlődhetnek. A bóbítás bükkfaszú minden évben két nemzedéke van. Az első márciusban, a második június-július folyamán repül. Repnyílása 1-2 mm kerek (11. ábra). Erdészeti jelentősége nem nagy, mivel elsősorban elhaló ágakon károsít, de döntött törzsben is gyakran költ.

Terepi megfigyelések

A keltetés és a mikológiai vizsgálatl párhuzamosan egy 16 erdőrészelre kiterjedő, 460 db vizsgált törzset magában foglaló hálózatot is létesítettünk a területen. Az egyes fák egészségi állapotát a törzseken található tünetek és a korona állapota alapján osztályoztuk. Az osztályozást a 2004. évi vegetációs időszak előtt és után is elvégeztünk. Megfigyeléseink során arra a következtetésre jutottunk, hogy a pusztulás mindenhol fokozódott, de a zárodáshiánnyal küszködő állományokban, ill. a vágások miatt nyitott állományszegélyeken erőteljesebb. A törzseket érő fény mennyiségén túl eddig nem találtunk összefüggést sem a kitettség, sem egyéb termőhelyi tényezők és a pusztulás mértéke között (részletes termőhelyvizsgálat nem történt). Mindez azt támasztja alá, hogy a díszbogár tömeges fellépésének

10. ábra. *Agrilus viridis* petecsomók

elsődleges oka a bükkállományok általános legyengülése, emellett különösen kedvező számára a melegebb erdei és erdőszéli mikroklíma.

A terepi bejárás során a teljesen elszáradt állományos zónák törzseken kirepülés

11. ábra. Kirepülési nyílások (balra: *Agrilus viridis* és jobbra: *Taphrychus bicolor*)

közben elpusztult díszbogár-nemzőket figyeltünk meg. A keltetésre begyűjtött mintákon is sok hasonló nemzővel találkoztunk. Mindezek alapján feltételezhető, hogy a száraz fatest már nem nyújt ideális feltételeket a díszbogár számára. Az elszáradt törzsek, valamint a jól láthatóan száraz koronaszakaszok már nem jelennek fertőzési gócpontot az állományban, a díszbogár a pusztuló, de még némi nedvkeringéssel rendelkező törzseket, ágakat keresi.

Feltételezett kárláncolat

A kivételesen nagy és több éven keresztül húzódó szárazság következtében az idős és a fiatal állományok egyaránt legyengültek. A vitális bükk nedvfolyással védekezik a befurakodó álcák ellen. A

hervadó koronájú, csúcshártya egyedek azonban nem tudnak ellenállni a xylofág rovaroknak, így azok könnyedén elszaporodnak. A rágás következtében megszakadnak a szállítószövetek. Az ágak tövén, súlyosabb esetekben pedig a törzs jelentős részén megszakad a kapcsolat a gyökér és a korona között, az ág-, ill. a koronaszakasz menthetetlenül elpusztul, a rágás feletti száraz kéregrész magától lepattanik. A pusztuló oldalágakon és helyenként a törzsön megjelenő fekete bevonat a – bükkösekben ugyancsak folyamatosan megtalálható – *Biscogniauxia nummularia* gomba termőtesteinek köszönhető (a gombafajt *dr. Szabó Ilona* azonosította). Ezen kívül más lebontó gomba is kimutatható, melyek már a lábán álló törzsekben is megjelennek. A vizsgálatokból arra a következtetésre jutottunk, hogy nem zárható ki a farontó gombák jelenléte sem. Ezen fajok meghatározása, valamint a farontó gombák kárláncolatban betöltött szerepe azonban további kutatást igényel. Utóbbiak hatása valószínűleg csak

másodlagos, legfeljebb a törzsek ellenálló képességének további csökkentésében nyilvánul meg. Az egyes egyedek pusztulása a zöld karcsú díszbogár rágásának közvetlen következménye. Fontos megemlíteni, hogy a vitálisabb törzsek képesek megakadályozni az álcák fejlődését. Nedvfolyással nemcsak a befurakodás, hanem a rágás során is védekezik a fa. Ha a védekezés sikeres, az álcák elpusztul, járataira a képződő évgyűrű oldalról „ránő”. Az egyenlőtlen évgyűrű-vastagodás eredménye a felrepedő dudorok megjelenése. A dudorok nemcsak a díszbogár, hanem bármely más, kéregben fejlődő xylofág rovarálcák pusztulása után is megjelenhetnek. A dudorok nagy számából arra következtetünk, hogy egy hűvösebb, csapadékosabb év során az állományok erőre kaphatnak, és az álcák befurakodása után is van esélyük a felépülésre. Az elhúzódó aszály azonban további állományok károsítását és menthetetlen pusztulását vonja maga után.

Megelőzés és védekezés

A fent leírtak alapján azt javasoljuk, hogy a határ-teremőhelyeken álló bükkösökben a vágásokat körültekintően kell elvégezni. A hervadásnak indult de nem rovarkárosított állományokban az üzemtervi beavatkozások elhalasztását kell kérni. A fejletlen levelek miatt a lombosítók így is viszonylag sok fényt enged az erdőbe, a lékeket nem tudja összezárni. A legkisebb bontás hatására megváltozik a mikroklíma, ami különösen kedvez a díszbogár elszaporodásának. A természetes felújítások megkezdését is célszerű elhalasztani, ill. a gyenge teremőhelyeken az időtartamát lerövidíteni.

A pusztulással érintett területeken a vágásjelölést nyár végén kell elvégezni. A tünetek ekkor a legszembetűnőbbek. A jelölésnél a törzsön található foltok és dudorok helyett elsősorban a korona vitalitását kell figyelni. A foltok befurakodási nyílások, önmagukban nem eredményezik az egyedek pusztulását, a dudorok pedig a gyógyulás jelei. Ha az egyed szemmel láthatóan segíti a záródás fenntartását, valószínűleg rontja a rovar életfeltételeit, kedvezőbb időjárást remélve nem célszerű vágásra jelölni. Mindezen túl nagy figyelmet kell fordítani a kikerülő faanyag március előtti kiszállítására, mielőbbi feldolgozására, a visszamaradó gallyfák elégetésére.

A bükk jelenleg zajló pusztulásának elsődleges oka az elhúzódó aszály. A közvetlen pusztulást gyengültségi kártevők okozzák, minden ellenük való emberi beavatkozás eredménye kétséges. Egyedszámukat csökkenthetjük ugyan, de a bükkösök pusztulását csak a hűvösebb, csapadékosabb évek fogják megállítani.

Az éghajlati tényezők vizsgálatából láthatjuk, hogy egy-egy keményebb aszályos évet még átvészelnék bükkösök, azonban ha a szárazság elhúzódik, sorsuk megpecsételődik. Legfontosabb tehát a megelőzés. Véleményünk szerint a bükk számára még éppen elfogadható teremőhelyeken álló öreg erdők felújítása előtt a fafajcsere mindenképpen megfontolandó. Mivel egy gyengébb teremőhelyen is közel 100 évre tervezzük a bükkösöket, célszerű lenne minden esetben klímaelemzést végezni. Már egy egyszerű adatsorból is megállapítható, hogy a területen érvényesülnek-e a hőmérséklet növekedésével, vagy a csapadék mennyiségének csökkenésével (esetleg eloszlásának változásával) kapcsolatos trendek. A bükk felújításával nagy kockázatot vállalunk (és hárítunk utódainkra), ha ezek a trendek a szélsőségeket nem viselő bükk számára kedvezőtlen irányba mutatnak.

A Yellowstone-i erdőtüzek

A Yellowstone Nemzeti Parkba a Déli Kapun léptünk be a John D. Rockefeller Jr. Emlékpark felől a Snake (Kígyó) folyó mentén. A 650 ezer évvel ezelőtti 8. fokozatú vulkáni robbanás által létrehozott kaldera permén a Lewis Falls átjárónál billen át az út a Lewis Lake és a Shoshone Lake medencéjébe.

A West Thumb geizírtelep és a Lake Yellowstone térségig a legmeglepőbb a hatalmas hegyhátak, meredek völgyek, szurdokok mentén a leégett erdők háborzongató, de az alaposabb odafigyelés nyomán elének zöldellő remény látványa. A Snake folyó völgyében az egyik pihenőhelyen vesszük szemügyre a sündisznó-tüskékre emlékeztető hegyhátakat, ahol az 1988-as, a Yellowstone-park erdős területeinek egyharmadát felemészítő tűzvész több mint 1700 négyzetkilométernyi növénytakarót perzselte föl.

Közel húsz év múltán is érzékelhető a tűz pusztítása.

Ebben az övezetben 112 év óta az 1988-as nyár volt a legszárazabb. A nemzeti park hatalmas területén több tűzfészkek keletkezett, a nagy kiterjedésű fenyvesek fái a koronáig futottak fel a lángok, a tűz terjedésének a folyók sem állhatták útját, mert a felhevült levegő magasba emelte az égő lombzatot, a faágakat, s a tüzes röppentyűk a folyók fölött is átpattantak, és lángra lobbantották a túlsó part erdeinek száraz aljnövényzetét is. Az ötvenegy helyen kialakult tűzfészket mintegy huszonötezer tűzoltó próbálta megfékezni – sikertelenül.

A kiépített turisztikai központokat óriási erőfeszítéssel sikerült a tűz pusztításától elszigetelni, de a tűzvész utáni látvány nem egy akármilyen katasztrófa, hanem a szörnyűséges kataklizma elképesztő pusztítását tárta a jelenséget borzongva szemlélő ember elé.

Az 1988-as tüzet nemcsak az Egyesült Államokban, hanem a földgolyó civilizált részein is kontinentális méretű katasztrófaként élték meg. A Yellowstone Nemzeti Park pusztulását, teljes „leépülését” jósolták, sokan bizonyosak voltak abban, hogy a Park ezeket az „égési sebeket” nem élheti túl, mert károsodása olyan mértékű, és bőrfelületének – a talajnak és a növénytakarónak – akkora százaléka károsult, hogy ezt a „szervezet” képtelen kiheverni.

Most nemcsak a közember, hanem a tudományok számára is rendkívül izgalmas téma a tizenöt év után kialakult szakmai vélemény, amely a tűzvészt nem tekinti egyértelmű katasztrófának. A kutatók szerint a táj lényegesen megváltozott ugyan, de ez a változás nem volt minden esetben rossz irányú. Spontán épültek ki az újabb „kilátók”, a vadak jobban megfigyelhetők, tengeri vadvirág terítette be a leégett erdőrészeket. A tűz után az állatvilág gyorsan alkalmazkodott az élettérhez, a nagy emlősökből – többnyire szarvasokból – 390 pusztult el, az összes állomány egy százaléka.

A tűzvész után a leglényegesebb fejlemény a szemmel is érzékelhető spontán erdőfelújulás csodálatos látványa. Amikor a remény látványát említettem, akkor a gyertyaként égre mutató, vagy

inkább egy óriási kefe benyomását keltő egykori fenyvesek aljzatán az azonos generációhoz tartozó, eleven zöld, természetes felújulás révén keletkezett új erdő zöldjére utaltam.

Csoda történik. Az erősen gyantás burokba fogott fenyőmagvak az erdőtűz hevének hatására kipattanó tobozból a szelek szárnyára, majd a talajba kerülnek, s ebből születik az új erdő. A természet laboratóriumában az évmilliók során a természetes kiválasztódás révén kialakult a nagy erdőtüzek utáni új erdő születésének biológiai mechanizmusa. Erdőtűz ugyanis mindig is volt. Villámcsapástól, a zuhanó szárazfák súrlódásától, a természetes gázok belobbanásától, s az ember megjelenése után magától „a tűz csiholójától”.

Hosszú ideig az erdészeti szakemberek nem nézték jó szemmel, és próbálták minden áron megfékezni az erdőtüzeket. Közben azonban rájöttek arra, hogy a nemzeti parkokban és más védett övezetekben rövid idő alatt hatalmas mennyiségben halmozódik össze a száraz fa. Csatangolásaink során magunk is száz meg száz helyen láthattuk, hogy az előre-gedett, szélviharok által kidöntött fákból, ezek gyökérzetéből nagy kiterjedésű és áthatolhatatlan száraz akadályok képződnek. Ezek, erdőtűz esetén katasztrófális méretű erdőégéseket gerjesztenek. Nagyobbakat, mintha az itt-ott fellobbanó tüzek emésztenék fel a száraz erdei növényzetet.

Az 1940-es években az ökológusok kezdték felismerni, hogy sok ökoszisztémában a tűz nagyon fontos természetes tényező. Emiatt az ötvenes és hatvanas években több helyen az Egyesült Államokban kezdtek kísérletezni a kisebb, az ellenőrzött tüzekkel; és a hetvenes évek óta a legtöbb nemzeti parkban a spontán (azaz villámcsapás által okozott) tüzek eloltását meg sem próbálják. Újabban, ha az erdőmérnökök, biológusok, a tudományok és a hatóságok képviselői úgy vélik, akkor az is előfordul, hogy ha túl sok hulladék halmozódik fel, szigorú felügyelet mellett maguk is felégetnek erdőrészeket.

Ezeket az amerikai tapasztalatokat természetesen nem lehet – és nem kell! – a mi viszonyaink közé áthozni. Az amerikai kontinensnek mások a dimenziói, és mások a birtokviszonyok. A nemzeti parkok felügyelete állami szinten központosított. A mi parcellákra

* A szerző újságíró, Sepsiszentgyörgy.

bontott, az évszázadok során rendkívül összezsugorodott erdeinkben nem alkalmazható a felégetés módszere, és nincs is szükség rá. Törvény védi – illetve védené – az erdeinket, de, rendszerint ennek a lakosság körében lenne olyan fogantja, mint amilyenre a törvényhozó számít.

Arra viszont az én fiatalkori generációmhoz tartozók tapasztalatai is bizonyosággal szolgálnak, hogy az erdőtűz nem csak kárt okoz. Emlékszem, hogy az 1946-os aszály után a Keleti-Kárpátokban elhatalmasodó erdőtűzek óriási területeken pusztítottak. 1947-48-ban magam is tapasztalhattam, hogy a vegyes faállományú lombhullató erdőkben az erdőtűzek alkalmával a fiatal és a vékony kérgű fák kiaszottak, a tölgyfélék vastag kérge viszont ellenállt a pörkölésnek, s ennek nyomán a vegyes, értéktelegebb faállományú erdőből gyönyörű, egyenmű csererdő – cserés – születte.

Persze nálunk az erdőritkítást, a gyérítést nem az erdőt elemésztő tűzre kell bízni, hanem erdészeti felügyelet mellett kell ezeket a munkálatokat elvégezni, s a gyérítésből származó faanyagot értékesíteni.

És siessünk hozzátenni azt is, hogy nálunk még az amerikai méretű nemzeti parkok töredékeit sem lelhetjük fel, s ha vannak is védett erdeink, ezek a környezetvédelemmel hadilábon álló vandalizmus pusztításának vannak kitéve. Jellemző, hogy nálunk még a kiemelten védett növényi társulásokot sem lehet megőrizni. Példa erre, az

oklándi vagy a Fogaras környéki nárciszrét, Háromszéken Kakas Zoltánnak és társainak évtizedek óta folyó kétségbeesett védelmi harca az Esztelnek fölötti Lassúág növényzetének az életéért. Itt a csobán – juhászbojtár – kényekedve szerint legeltet a sarjerdőkben, sőt, a zágoni Mikes-tölgyek esetében az élő fába vert százas szegekkel rögzítették a Román Tudományos Akadémia által elrendelt, „védett”, illetve „ocrotit” feliratot. Így volt ez mindaddig, amíg külön oszlopokra helyezett kényelvű táblákkal nem korrigáltuk az akadémiai barbárságot. (Természetesen nem aka-

démikusok végezték el a szegezés műveletét, hanem a természet iránt érzéketlen helytartóik.)

Míg a Grand Teton Nemzeti Parkban az ösvények mellett és kijelölt pihenőhelyeken ilyen feliratokat láthatunk: Ne lépj le az ösvényről, ne taposd el az apró fácskát! Száz év múlva leendő faóriás életét oltod ki!

A székelyföldi embert különösen kápráztatják, hallucináló képzelgésbe kergetik a Sziklás-hegység hatalmas fenyvesei. Ahol a Yellowstone-park vulkanikus jelenségei, vagy a Grand Teton hegyképző, drámai durvasága nem ronsolta-morzsolta szét, nem aprította-töredeztette darabokra a föld kérgét, ott a lankás hegyoldalainkra, a „kőből rakott” Gyimesi hegyekre is emlékeztetnek, a sűrű, szálegyenes fenyőket sorjázató erdők befoltozzák a hegyek sebeit, a füves-cserjés pagonyok szőnyegszerűen borítják a talajt.

A fenyvesek fajgazdagsága bámulatos. A Sziklás-hegység jegenyefenyői összefüggő erdőségeikben is jelentkeznek, de szálszerűen is strázsálnak a sziklaszirteken. Az erdei fenyő – az én „névrokonom”, a *Pinus silvestris* – az alacsonyabb szinten lévő hegyoldalakat díszíti, a duglászfenyő – orsólc – óriáspéldányai, és ezek szabályos, pontos mértani rajzra emlékeztető koronája a Sziklás-hegység „címerfája”, filmek, fotók, tájképek nélkülözhetetlen díszítő-eleme.

Én itthoni – erdélyi – erdőket járó ember vagyok, de a sok észak-amerikai fenyőfaj láttán teljesen elbizonytalanodtam.

A szakirodalmat lapozva kezem tájékozódást, hogy aztán a bőség zavara egy dzsungel kiismerhetetlenségéhez vezettem. Magyarországon a híres Mesterházy Pinetom – Mesterházy Fenyőgyűjtemény – elektronikus repertórium a hétszázezernél több fenyőfajt és alfajt mutat be, Kamcsatkától Chile déli csücskéig vagy Ausztráliáig.

Ha a laikus ember, mint én, az emlékezés támpontjait keresi, akkor kiválaszt magának egy-egy reprezentatív képet, amelyet vizuális emlékezetébe vés. Így vagyok például a Budakeszi határában lévő két szál fenyővel, amely nekem, amíg élek, az óriásfenyőt jeleníti meg, s a zágoni Mikes-tölgyek helyett sem keresek magamnak más szimbólumfát.

A messzi kontinens: Ausztrália

Az IUFRO 22. Világkongresszusa

Ausztrália... Mi jut a legtöbb embernek az eszébe? Természetesen a kenguru. És az, hogy messze van.

Ausztrália azonban ennél sokkal többet kínál. Fiatalkora miatt történelmi, építészeti értékekben nem gazdag. Leszámítva talán a két leghíresebb építményét a sydneyi operaházat és a szintén itt található hidat. Annál gazdagabb viszont természeti értékekben. A legtöbb állat- és növényfaj endemikus. Több olyan rendszertani csoport is van, amely csak és kizárólag itt fordul elő (pl. erszényesek). Úgy tartják, hogy egy átlagos ausztrál udvarában több hullófaj él, mint egy európai országban.

A korábbi évszázadok nem voltak mentesek az ember által elkövetett hibáktól (üregi nyúl és társai). Ide sorolnám a juhok betelepítését is, igaz, hogy jelenleg ez az egyik legjobban működő ágazata Ausztráliának. Nem ritka az egyéni jeladóval ellátott, műholdas navigáción keresztül terelgetett juhnyáj, melyet gazdája évente csak a nyírásakor lát.

A fenti hibákból tanulva ma a világ egyik leghatékonyabb és legszigorúbb karantén-rendszerét működteti az állam. A repülőtéren idomított kutyák keresik az eldugott élelmiszert, kolbászokat, bármilyen élő vagy holt növényi eredetű terméket, beleértve a magvakat, préselt virágokat – még faminták behozatala is tiltott. Természeti értékeik védelmére több nemzeti parkot hoztak létre (összesen 56-ot, melyből 9 Queensland területén található). 16 helyszín (szintén természeti és nem építészeti értékek) szerepel a világörökség helyszínei között.

Néhány kiragadott példa:

Nagy korallzátony szigetei (több nemzeti park és szintén a világörökség része): a Queensland partjai előtt húzódó, több száz sziget csodálatos, de rendkívül érzékeny közösséget alkot. Állatvilága egyedí, akinek volt mersze, az ottani tél ellenére kipróbálhatta a bűvárkodást is, és gyönyörködhetett a színpompás halakban, teknősökben és a tenger számunkra ismeretlen egyéb lakóiban is.

Fraser-sziget (nemzeti park és a vi-

*A queenslandi parti hegylánc állományalkotó faja az *Eucalyptus globulus* (flooded gum), amely elsősorban a szárazabb, tápanyagban gazdag termőhelyeket foglalja el. Gyors növekedése, jó törzsalakja miatt világszerte ültetik a szubtrópusokon (fotó Máttyás Cs.)*

lágörökség része): a mintegy 50 km hosszú sziget ugyancsak Queensland partvidékén, Brisbane-től északra található. Itt van a világ egyetlen, homokdűnén létrejött és máig is fennmaradt szubtrópusi esőerdeje, benne közel 100 m magasra megnövő eukaliptuszokkal. Több madárfaj él itt, mint egész Nagy-Britanniában. A madarak – néhány kozmopolita fajt leszámítva – teljesen különböznek az Európában megszokottaktól. Színpompás papagájok, fekete-fehér mintás szarkák és ibiszek, valamint gyors röptű – és mellesleg rendkívül ricsajos – jégmadarak rendszeresen kerülnek a figyelmes szemlélő elé.

A kongresszus házigazdája: Brisbane

Nehéz helyzetben van, aki Brisbane múltjáról akar írni. Két évszázaddal ezelőtt még szinte lakatlan volt a terület. Igaz, hogy a helyi őslakosok (Jagera és Turrbal törzsek) szívesen vertek tanyát a folyó mentén, mert az ellátta őket hallal, kagylóval és különböző rákokkal, de számuk csupán néhány száz volt.

1824-ben léptek először fehér emberek a mai Brisbane területére. A következő évben már meg is alapították az erős kanyarokkal tarkított Brisbane folyó (tulajdonképpen inkább félig sós vizű tengeröböl) egy félszigetén a fegyenclepet. Ennek emlékei már csak nyomokban lelhetők fel (például a valamikori fegyenc zöldségeskert helyén ma álló botanikus kert), hiszen az

ausztrálok is szeretnék megszabadulni a múltjuk részétől. A törvények szerint szabad telepesek nem közelíthették meg a telep 50 mérföldes körzetét. A közvélemény nyomására végül is beszüntették az elítéltek ausztráliai deportálását és a telep 1842-ben bezárta kapuit és a terület megnyílt a telepesek előtt. 1859-ben, mikor Queensland állam közigazgatási központja lett, még mindig csupán hatezren éltek a városban. Ausztrália megalakulása (1901) után Queensland az egyik leggyorsabban fejlődő állam lett. Különösen az I. és II. világháború után érkezett nagy számú bevándorló, közöttük jelentős számban voltak magyarok is.

Legegyszerűbb bizonyíték erre a telefonkönyvben található sok-sok Szabó, Varga, de például Andrassy is.

1974-ben egy árvíz jelentős pusztulásokat okozott, amit azonban nagyarányú újjáépítés követett. A sok új létesítmény alkalmat teremtett arra, hogy nemzetközi rendezvényeknek is helyt adjanak. 1982-ben a Commonwealth Játékok, majd 1988-ban a Világkiállítás emelhető ki ezek közül. A fejlődés azonban azóta is töretlen, rendszeresen rendeznek konferenciákat, kiállításokat és vásárokat. 2004-ben például a rovarászok nemzetközi konferenciáját, 2005-ben pedig a IUFRO világkongresszusát. Az infrastruktúrára jellemző, hogy világkongresszusunk a Konferenciaközpont alig 1/4-ét foglalta el csupán. Talán még egy helyet célszerű kiemelni: a Queenslandi Egyetemet. Hat karán (mezőgazdaság, élelmiszeripar és környezettudományok; közgazdasági és jogi; műszaki; orvosi; társadalomtudományi és művészeti; valamint információtechnológiai) több mint húszezer hallgatója van, nemcsak Ausztráliából, hanem a világ sok más országából is. Több kutatócsoportjuk világhírű. A biológiai intézet például most nyert el egy nagyobb pályázatot Bill Gates alapítványától, a dengue lázat terjesztő szúnyogok elleni biológiai, azaz nem rovarölő szeren alapuló védekezés kidolgozására.

Lakatos Ferenc

A „Mezőgazdasági területek erdősítése” jogcím végrehajtásának eredményei és várható változásai a következő uniós költségvetési időszakban

A „Merre tovább magánerdő?” című szentgáli konferencia előadásainak zárásaként közreadjuk Ali Tamás Gábor tanácsos (Állami Erdészeti Szolgálat Pályázatkezelési és Támogatási Koordinációs Osztály) uniós társfinanszírozott erdőtelepítésekkel kapcsolatos anyagát.

A cikk következő főbb témákat érinti:

- A jogcím rövid ismertetése
- A 2004. támogatási időszak eredményeinek ismertetése
- A végrehajtás tapasztalatai
- Várható változások a 2007-2013. időszakra

A jogcím rövid ismertetése

Bár sokak számára már ismerős a „Mezőgazdasági területek erdősítése” jogcím, fontosnak tartom röviden ismertetni a jogcím főbb jellemzőit.

A jogcím a 1257/1999. EK rendelet 31. cikkén alapul, amely a jogcím kereteit adja. Ennek végrehajtásáról szól a 817/2004. számú Bizottsági rendelet, mely részletesebben szabályoz.

Ezekre, az uniós rendeletekre alapult a Nemzeti Vidékfejlesztési Terv 4.4 fejezete, mely a mezőgazdasági területek erdősítése jogcím hazai végrehajtásának részletes leírását tartalmazza.

A Nemzeti Vidékfejlesztési Tervben foglaltak jogszabályokba átültetése megtörtént, a vonatkozó rendeletek felsorolása a következő:

– 81/2003. (VI. 7.) Korm. rendelet (MVH)

– 2003. évi LXXIII. Tv. (MVH, általános szabályok)

– 141/2003. (IX. 9.) Korm. Rendelet (Ügyfélregiszter)

– 115/2003. (XI. 13.) FVM rendelet (MePAR)

– 6/2004. (I. 22.) Korm. rendelet (Agrártámogatások)

131/2004 (IX.11.) FVM rendelet (NVT általános)

– 132/2004 (IX.11.) FVM rendelet (NVT Erdőtelepítés) 40/2005 FVM rendelettel módosítva!

Ezek közül az intézkedés szempontjából legfontosabb a 132/2004 számú FVM rendelet, mely a végrehajtás részletes szabályait tartalmazza.

A rendelkezésre álló keret:

2004: 5 milliárd Ft (9000 ha) (20 millió €)

2005: 6 milliárd Ft (15 000 ha) (24 millió €)

2006: 8,8 milliárd Ft (15 000 ha) (35 millió €)

A korábbi erdőtelepítési támogatásokhoz képest változást jelent, hogy a jogcím végrehajtásáért felelős intézmény ebben az esetben nem az Állami Erdészeti Szolgálat (továbbiakban ÁESZ), hanem a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal (továbbiakban MVH). Az ÁESZ a jogcím szakmai-ellenőrzési feladatait látja el, a két intézmény között kötött delegálási szerződés alapján, az MVH a döntéseket hozza, és a kifizetéseket végzi.

A támogatás 3+1 elemből áll, a három fő elem az első kivétel támogatása, az öt éven keresztül adható ápolási támogatás, új elemként lépett be a mezőgazdasági termelésből való kivonás miatt adható jövedelempótló támogatás, és az első kivételhez tartozó plusz egy elem, az úgynevezett kiegészítő támogatás, melyet a későbbiekben ismertetek.

A támogatási összeget befolyásoló tényezők:

Első kivétel (1053-2780 €):

– Terület lejtése

– Védetség

Ápolási támogatás (123-463 €):

– Terület lejtése

Jövedelempótló támogatás (14-282 €):

– Adottság (KAT, Átlagos)

– Gazdálkodó vagy sem

– Terület művelési ága

A felsorolt tényezők alapján a rendelet mellékletében szereplő táblázatból lehet kiválasztani az adott területre adható támogatási összeget.

Kiegészítő intézkedések azok az első kivittel együtt megvalósítandó egyéb beruházások, melyek az erdőtelepítés fennmaradását biztosítják. Ilyen kiegészítő intézkedés a vadkár elleni kerítések létesítése és mechanikai védekezés, padkák, bakhátak létesítése, tűzpázták készítése, és erdőszegélyek kialakítása. A támogatási kérelemben szereplő kiegészítő intézkedést az erdőtelepítési tervdokumentációban meg kell tervezni, és azt a tervet elbíráló ÁESZ Igazgatóságnak jóvá kell hagynia.

A támogatás egyes elemeinek jogosultsági feltételei:

Az első kivétel támogatásának igénybevételére jogosult a terület jogszerű használója.

Az öt évig adható ápolási támogatás, és a jövedelempótló támogatás jogosultsági feltételei megegyeznek, a terület jogszerű használója akkor veheti igénybe, ha egyúttal a terület tulajdonosa, vagy a használat legalább 20 évre szóló haszonbérleti szerződésen alapul, vagy haszonélvezeti joggal bír.

Emelt szintű gazdálkodói jövedelempótló támogatásra jogosult az a gazdálkodó, aki a támogatási kérelem beadásának

időpontjában jövedelmének legalább 25%-át mezőgazdasági tevékenységből szerzi, és munkaidejének legalább 50%-át mezőgazdasági tevékenységre fordítja.

A kérelmezés folyamatának főbb lépései:

- Tervdokumentáció jóváhagyása (hatósági feladat)
- Támogatási kérelem beadása
- Kérelem ellenőrzése (előzetes helyszíni szemle)
- Pontozás
- Támogatási rangsor elkészítése
- Támogatási határozatok kiadása.

Erdőtelepítési tervdokumentáció készítése a nemzeti hatáskörben nyújtott erdőtelepítési támogatás igénybevételénél is előírás volt, a mezőgazdasági területek erdősítése intézkedés kapcsán csak egy változás történt: amennyiben a gazdálkodó kér kiegészítő támogatást, a kiegészítő intézkedést is meg kell terveznie, és az ÁESZ illetékes Igazgatóságának ezt a tervdokumentáció jóváhagyó határozatában fel kell tüntetnie. A támogatási kérelem beadásakor a gazdálkodónak rendelkeznie kell a telepítési tervdokumentáció jóváhagyó határozatával.

A tervezett erdőtelepítés területének a Mezőgazdasági Parcella Azonosító Rendszer (MEPAR) alapján támogatható területre kell esnie. Ezt a területre vonatkozó egyedi blokkterképen lehet ellenőrizni.

A támogatási kérelmet az MVH, és az ÁESZ honlapján letölthető kérelemcsomag kitöltésével lehet benyújtani az illetékes ÁESZ Igazgatóságához, postai úton vagy személyesen. A kitöltést a telepítési tervdokumentáció, és a blokkterkép alapján kell elvégezni. A kitöltéshez segítséget nyújt a kérelemcsomaghoz mellékelte kitöltési útmutató.

A kérelem ellenőrzése az ÁESZ Igazgatóságokon történik, az ellenőrzés során a kérelemben található adatokat összevetik a tervdokumentáció adataival, illetve a mellékletként beadott blokkterképpel, ha szükséges, előzetes helyszíni szemle keretében győződnek meg arról, hogy a terület alkalmas-e az erdőtelepítésre, és a telepítés végrehajtását még nem kezdték meg (a megkezdett beruházás ugyanis az uniós jogszabályok szerint nem támogatható!).

Amennyiben a beadott támogatási kérelmek országos összesítése alapján az igény a rendelkezésre álló keretnél nagyobb, a kérelemben szereplő erdőrészek a támogatási kérelemben megtalálható űrlap szerint pontozásra kerülnek.

A pontozás után az erdőrészeket pontszám szerint csökkenő sorrendbe ren-

dezik, és a rendelkezésre álló keret alapján az MVH meghozza a támogatási döntést.

A támogatási döntésről határozat készül, melyet az illetékes ÁESZ Igazgatóság postáz a kérelmezőnek.

A telepítés végrehajtását a támogatási határozat kézhezvétele után kezdheti meg a kérelmező.

A telepítés megvalósítása után nyújtható be a kifizetési kérelem az illetékes ÁESZ Igazgatóságához. A kérelemcsomag letölthető az ÁESZ és az MVH honlapjáról. Kifizetési kérelmeket a támogatási rendeletben meghatározott időszakban lehet benyújtani.

A megvalósított erdőtelepítéseket jogszabályoknak megfelelően az Állami Erdészeti Szolgálat erdőfelügyelői hatósági ellenőrzés (műszaki átvétel) keretében ellenőrzik, és ennek eredményéről jegyzőkönyv készül. A műszaki átvétel megfelelő eredménye a kifizetés egyik feltétele. A hatósági szemlén kívül az uniós jogszabályoknak megfelelően az MVH a kifizetési kérelmek legalább 5%-át ellenőrzésre kijelöli, különböző kiválasztási szempontok alapján (véletlenszerű, kockázatelemzésen alapuló, illetve a műszaki átvétel eredménye alapján).

A kiválasztott kérelmek ellenőrzését az ÁESZ kijelölt ellenőrei hajtják végre. Az ellenőrzés során az ellenőrök területmértést végeznek, ellenőrzik a tervdokumentációban, illetve a támogatási határozatban foglaltaknak való megfelelést. Az ellenőrzésen az ellenőrök pusztán a tények megállapítását végzik. Az ellenőrzési jegyzőkönyvet az ÁESZ illetékes igazgatója ellenjegyzi. Az MVH Központban születik meg a végleges döntés, ennek során vizsgálják a kifizetési kérelemben szereplő adatokat, a hatósági helyszíni szemle jegyzőkönyvét, az ellenőrzési jegyzőkönyvet, és ha az eddig felsorolt dokumentumok alapján is kétséges a támogatási döntés meghozatala, az adott kérelemmel (erdőrészlettel) kapcsolatban szakhatósági állásfoglalást kérnek az illetékes ÁESZ Igazgatóságtól.

A 2004. támogatási év eredményeinek ismertetése

A 2004. támogatási évbe számítjuk a 2004. őszi, és a 2005. januári időszakban beadott támogatási kérelmeket, mivel azok a 2004. évre megadott keretet (9000 ha) terhelik.

A két időszakban beadott kérelmekre vonatkozó adatok:

- Összesen **936** db benyújtott támogatási kérelem
- Ebből jóváhagyott kérelem: **848** db (90,6 %)

– Visszavont: **42** db (4,49%)

– Elutasított: **46** db (4,91%)

– Érintett: **718** gazdálkodó

Látható, hogy az esetek döntő többségében kedvező támogatási döntés született. Ez véleményem szerint a felkészült, hazai erdőtelepítési támogatók nagy tapasztalatot szerzett integrátori, szakirányítói rétegnek köszönhető. Az elutasított kérelmek nagyrészt valamilyen alapvető hiba (pl. nem volt jóváhagyott tervdokumentáció, a terület a MEGPAR alapján nem volt támogatható stb.) miatt akadtak fenn az ellenőrzésen.

A jóváhagyott 848 kérelmet a következők jellemzik:

- 7975,87 ha jóváhagyott terület
- 2005-ben kifizetendő: 14,3 millió €
- Teljes lekötött összeg: 40,2 millió €
- Jövedelempótló támogatást kap 798 kérelem
- 0-100 €: 63 db,
- 100-500 €: 276 db
- 500-1000 € 143 db,
- 1000- €: 316 db
- Legkisebb: 23,7 €
- Legnagyobb: 37 743 €

Látható, hogy többnyire olyan kérelmezők igényeltek támogatást, akik jogosultak a jövedelempótló támogatásra is.

A jóváhagyott kérelmek fajfajösszetételét vizsgálva kimutatható, hogy a fajfajösszetételben változás következett be a korábbi évek telepítéseikhez képest. Ezt az 1. táblázat szemlélteti.

Köszönhető ez a támogatási rendszer ösztönző hatásának, ami egyrészt a jövedelempótló támogatás időtartamának támogatási csoport szerinti differenciáltságának, másrészt a támogatási összegek különbségének köszönhető.

A támogatási kérelmek területi megoszlása nem tér el jelentősen a korábbi években tapasztaltaktól, amit a 2. táblázat is szemléltet.

Látható, hogy Bács-Kiskun, Szabolcs-Szatmár-Bereg, és Somogy megye területén létesül a legtöbb erdőtelepítés, a legkevesebb Fejér megyében.

A végrehajtás tapasztalatai

Általános tapasztalat, hogy a kérelmezők alapvetően felkészültek.

A nemzeti hatáskörben nyújtott támogatás rendszerétől eltérő szemlélet okozott némi értelmetlenséget néhány esetben, de általánosságban nem volt különösebb gond. A nemzeti rendszerben a támogatás az erdőtelepítés adott állapotához kötődik, és az erdőfelügyelő százalékos minősítése alapján kerül kifizetésre, ed-

1. táblázat

Támogatási csoportok szerinti összetétel (%)	Tölgy és bükk	Egyéb kemény lomb	Egyéb lágy lomb	Akác	Nemes nyár, fűz	Fenyő
Hazai telepítés átlaga (2002-2004)	20,13	5,70	10,58	33,96	28,23	1,41
Mezőgazdasági területek erdősítése	34,52	4,19	7,95	39,11	12,90	1,33

2. táblázat

	Össz. (ha)	Terület (%)
Bács-Kiskun	1637,67	20,53
Baranya	364,7	4,57
Békés	70,31	0,88
Borsod-Abaúj-Zemplén	539,03	6,76
Csongrád	441,26	5,53
Fejér	5,15	0,06
Győr-Moson-Sopron	139,38	1,75
Hajdú-Bihar	523,75	6,57
Heves	113,68	1,43
Jász-Nagykun-Szolnok	294,47	3,69
Komárom-Esztergom	64,86	0,81
Nógrád	92,11	1,15
Pest	574,13	7,20
Somogy	1052,74	13,20
Szabolcs-Szatmár-Bereg	1478,9	18,54
Tolna	197,3	2,47
Vas	32,85	0,41
Veszprém	296,71	3,72
Zala	56,87	0,71

dig itt előre meghatározott összegek vannak, és azok adott minimumfeltételek teljesítése alapján fizethetők ki.

Tapasztalatunk, hogy az ügyfelek a határidőket hajlamosak elég „lazán” kezelni, néhány esetben ez komoly gondot okozott. Jellemző hiba, hogy nem olvassák el időben a kiadott dokumentumokat, és a jogorvoslatra nyitva álló időszak után keresik meg az MVH-t, illetve az ÁESZ-t panaszukkal, amelyet, ha megfelelő időben jelentkeznek, mindenféle következmény nélkül orvosolni lehetett volna.

A másik tipikus hiba, hogy az ügyfél (az általa készített, és benyújtott!) telepítési tervdokumentációtól a megvalósítás során eltér. Természetesen szakmai (és egyéb) okok miatt a telepítési tervdokumentációtól szabályozott keretek között el lehet térni, de mindenképpen egyeztetni kell az illetékes ÁESZ Igazgatósággal. Tegye meg ezt az ügyfél a saját érdekében, mielőtt az ellenőrök a helyszíni ellenőrzésen szembesülnék az eltéréssel.

Amennyiben **dokumentálatlan** eltérést tapasztalnak helyszíni ellenőrzésen, annak súlyos következményei lehetnek. Ugyanis az Unió támogatási filozófiája szerint, ha az ügyfél támogatást nyer egy adott „beruházásra”, akkor azt a támoga-

tási okirat szerint kell megvalósítani, különben jogosulatlanul igénybe vett támogatásnak minősül, még akkor is, ha egyébként szakmailag helyesen járt el.

A gazdálkodók értetlenül állnak szemben azzal, hogy az adott erdőtelepítés egymás után több ellenőrzésen is átesik. Ennek oka, hogy a közösségi szabályozásnak megfelelően az Állami Erdészeti Szolgálat szétválasztotta a hatósági és a támogatási folyamatait, így az erdőterület műszaki átvétele hatósági ellenőrzésnek minősül,

amennyiben a területet kiválasztják az úgynevezett 5%-os ellenőrzés pedig a támogatással kapcsolatos ellenőrzés.

A végrehajtott 5%-os ellenőrzéseken típusibát nem tapasztaltak.

Jelentősebb problémát csak néhány kérelemmel kapcsolatban tártak fel, néhányan megpróbálták állami támogatás igénybevétele nélkül létesített, több éves telepítésekre támogatást igénybe venni.

Kisebbszabálytalanságok előfordultak, többnyire a kiegészítő intézkedések kapcsán. Jellemző hiba, hogy a vadkárelhárító kerítést nem a megfelelő méretben készítik el (minimum 2,2 m). A 2,15 m magasság nem elfogadható!.

Várható változások a 2007–2013. időszakra

A 1257/1999 EK rendelet felváltására készülő új vidékfejlesztési rendelet tervezete alapján a következőket lehet elmondani az intézkedés jövőjéről:

- A jogcím a rendelet szerint jelentős mértékben nem változik
- Az elemei változatlanok
- A támogatás mértéke változik
- A jövedelempótló támogatás maximális időszaka csökken

A tervezetből egyértelműen kiderül, hogy jelentős változtatás nem várható az intézkedés felépítésében. Az igénybe vehető támogatási összegekben viszont igen, várhatóan valamilyen mértékű önrész szükséges majd az igénybeviteléhez.

A rendelet tervezete szerint a jövedelempótló támogatás maximális időtartama a jelenlegi 20 évről 15-re csökken.

Az intézkedés végrehajtásának részletes szabályait a jelenlegi Nemzeti Vidékfejlesztési Tervet felváltó Nemzeti Fejlesztési Terv II. rögzíti majd.

MEGOSZ Hírek

A MEGOSZ a farkaslaki erdőtulajdonosoktól elkérte egy az árvíz által különösen sújtott helyi kollégánk címét és részére 60 ezer forintot juttatott el a Máltai Szeretet Szolgálaton keresztül a károk enyhítésére.

* * *

Szövetségünk 2006. január 31-én tartotta meg soros elnökségi ülését. Ennek keretében szakmai és pénzügyi szempontból megvitaták az elmúlt évet, amelyet igen eredményesnek és gazdaságilag kiegyensúlyozottnak értékelték. A Nyugatmagyarországi Egyetem vezetésével meginduló GAK2005-ERDŐTELE programban a MEGOSZ résztvevőként szerepel. A 3 éves program Szövetségünk részéről történő koordinálása, folyamatos nyomon követése, az elvégzendő feladatok teljesítése és a korrekt elszámolás szükségessé teszi, hogy erre a célra külön munkatársat alkalmazjunk. A MEGOSZ ezért 2006. február 1-től alkalmazza Pallagi Ferenc erdőmérnököt. Az erdőszeti termelői csoportok kialakításának előkészítési feladataival az elnökség Dr. Ódor József alelnököt bízta meg. Ugyancsak kijelölték a január 31-i közös FAGOSZ/MEGOSZ/OEE elnökségi ülés határozata alapján alakítandó, az erdőtörvény módosítását előkészítő bizottságba a MEGOSZ delegáltakat Dr. Ódor József alelnök és Dr. Sárvári János főtisztár személyében. Kérjük a tisztelt Tagtársakat, hogy akinek az erdőtörvény tervezett módosításával kapcsolatban észrevétele, javaslata van, közvetlenül forduljon azazal a bizottsági tagokhoz.

A magyar kőris megismerésének viszontagságos története

Bevezetés

A tudomány eredményei rendszerint nehezen mennek át a gyakorlatba, de olykor maga a tudományos megismerés is sok nehézséggel, buktatóval jár. E megállapításokat kiválóan példázza a magyar kőris hazai esete, melynek történetét – okulásra – az alábbiakban vázlatosan adjuk közre.

Egy megtévesztő feltételezés: a magas kőris ökotípusai

A német erdész szakemberek már régóta felfigyeltek arra, hogy a magas kőris (*Fraxinus excelsior* L.) két, egymástól lényegesen eltérő termőhelyen tenyészik: 1. száraz, meszes, hegyvidéki termőhelyeken, 2. nedves, főleg sík vidéki termőhelyeken. Ezeket talajrassznak (Bodenrasse, mai értelmezésben ökotípus) fogták fel, s az elsőt „mészkőrisnek” (Kalkesche), a másodikat „vizikőrisnek” (Wasseresche) nevezték. Elsőként Münch tharandti erdészprofesszor és Dieterich tübingeni főerdőtanácsos vállalkoztak arra, hogy a két feltételezett ökotípus közötti különbséget tudományosan is bizonyítsák. A közös tenyészkertben nevelt, eltérő termőhelyekről származó kőriscsemeték összehasonlító elemzését 1925-ben adták közre [1], melyben egyértelmű különbséget mutattak ki a Wasseresche és a Kalkesche között. Ezt a tanulmányt az Erdészeti Lapok hasábjain még ugyanabban az évben *Bokor Rezső* referálta [2], így a hazai szakközönség e tudományos eredménnyel hamar megismerkedett, s maga a referáló is valószínűsítette nálunk a két ökotípus létezését, amit ő – nem tetszvéen a „mészkőris” és a „vizikőris” fordítás – „hegyi kőrisnek”, illetve „lapályi kőrisnek” nevezett.

Az ökotípusok létezését tovább erősítette *Roth Gyula* 1935-ben megjelent Erdőműveléstanában [3], aki szintén ír a „vizikőrisről” és a „mészkőrisről”, de utóbbinál cáfolja, hogy szárazságtűrő lenne. Sőt azt is megjegyzi, hogy „néhány kutató ... két fajt is akar megkülönböztetni”. Ugyanebben az évben *Magyar Pál* a magas kőrisről az Erdészeti Lapokban terjedelmes tanulmányt [4] közölt, amelyben részletesen bemutatta a Münch–Dieterich-féle kí-

sérletet is. Ennek eredményét, mely kétéves csemeték összehasonlításán alapult, elsőként *Leibundgut* svájci erdészprofesszor cáfolta 1956-ban [5]. Bár ő csak három fa utódait vizsgálta, de sem magasságban, sem gyökérhosszban, sem hamutartalomban nem talált különbséget. *Schönborn* német kutató a probléma eldöntésére 3-3 populációt elemzett, eredményeit – tíz éves megfigyelés után – 1967-ben adta közre [6]. A növekedésmenetben, a megmaradási százalékban nem tudott különbséget kimutatni, így tagadta a magas kőris ökotípusainak létezését, s a problémát a faj széles termőhelytűrésével magyarázta. Hasonló megállapításra jutott 1963-ban *Lăzărescu*, aki munkatársával a romániai Mihaiesti-nél végzett összehasonlító elemzést [7].

Az eddigi legátfogóbb, legalaposabb és valóban hosszú távú, 33 éves időtartamú kísérletsorozat *Weiser* német erdészszakosnak köszönhető. Ő 2-2 populáció utódait 3 különböző termőhelyen ültette el, ezenkívül tenyészedeény-kísérleteket is beállított a két legfontosabbnak ítélt ökológiai faktor, a mész és a víz mennyiségének különféle adagolásával. A számos ökomorfológiai és ökofiziológiai jellemző összehasonlító elemzéséről a kísérlet beállításának idején, 1964-65-ben [8-9], majd tíz [10], illetve harminc év múlva [11] számolt be. E példászerű kutatómunka egyértelműen igazolta, hogy a magas kőris esetében nincs ökotípusos differenciálódás, csak termőhelyi toleranciája folytán tud szélsőséges helyeken is megjelenni.

Az ökotípusok létét cáfoló fenti vizsgálatok megállapításai nem vonultak be a hazai szakmai köztudatba, abban a „vizikőris” és „mészkőris”, illetve a „lapályi kőris” és „hegyi kőris” elkülönítés tovább élt. Ennek oka, hogy amíg Németországban és Svájcban a magas kőris fajon belül merült fel két különböző típus létezése, addig nálunk e megnevezések két különböző faj, a magas kőris és az akkor még nem ismert magyar kőris előfordulása, és egymástól morfológiai, illetve termőhelyi tekintetben való különbözősége miatt maradt meg.

Új kőrisfa hazánkban?

A hazai szaksajtót lapozgatva, az Erdészeti Lapok 1885-ben megjelent számában *Borbás Vince* nagynevű botanikusunk tollából találunk „Új kőrisfa hazánkban” címmel egy olyan cikket [12], amelyben a magas kőristől több tekintetben lényegesen különböző kőrisfajról értekezik. Ezt a Fiume mellől származó felfedezést a *Fraxinus rostrata* fajjal azonosította, s két változat elkülönítése mellett a szakközönségnek részletesen bemutatta. Felhívta a figyelmet arra is, „hogy erdészeti tekintetben a *Fraxinus rostrata* fellelése hazánkban nem csekély adat. Mediterrán eredetű létére jobban bír alkalmazkodni a Karstnak a fákra nézve nyomorúságos viszonyaihoz, mint a *Fr. excelsior*.” Ez a cikk – rövidített formában – még ugyanebben az évben az Österreichische Botanische Zeitschrift-ben német nyelven is megjelent [13], s mint később bebizonyosodott, valójában a *F. rostrata* nem más, mint a magyar kőris alapfaja, a keskenylevelű kőris (*F. angustifolia*).

Gyakorlati megfigyeléseit vetette papírra az Erdészeti Lapokban *Majerszky István* 1914-ben a Duna-ártéri erdők felújítási problémáinak taglalásakor [14]. A lelőhely és leírása alapján biztosan állíthatjuk, hogy ő már a magyar kőrisről ír: „Ajánlanám a szlavóniai kőrisrel való próbálkozást. Ott a kőrisfialosok is magról keletkeznek oly területeken, melyek néha hónapokig vízzel vannak borítva. A szlavóniai magból kelt csemete talán nálunk is jobban bírná az elborítást, mint a hazai magból kelt és nem kellene oly magas csemetéket vagy suhángokat ültetni.

Egyuttal megemlítem, hogy a szlavóniai kőris botanikailag is más fajta, mint a mi kőrisünk. A mienknek levele sokkal nagyobb, azé aprócska és nagyon sötétzöld és nagyon fűrészelt. A mienknek rügye fekete és 2-3-szor akkora, mint a szlavóniaié, melynek színe vörösbarna, mint az amerikai kőrisé. A friss hajtás színe sötétebb és fényesebb, olajosabb színű, mint a hazai magas kőrisé. Csemetekertben feltűnően gyorsabban nő, mint bármely más kőrisfaj s ennél fogva sokkal nyulánkabb is. A mienknek nincs álgesztje, amannak van.”

Időrendben a harmadik megfigyelést *Haracsi Lajos*, későbbi erdészprofesszor, tette 1931-ben megjelent cikkében [15], melyben erdőművelési problémákat feszeget: „A német erdészeti irodalomban olvastam, hogy a magas-kőrisknek (Fr. excel.) két változata (ökotípusa) ismert: a nedves talajon élő *Wasserescbe* és a szárazabb mészkőtalajon élő *Kalkesche*. Ezenkívül nálunk még egy harmadik változatáról (ökotípus, alfaj stb.) is tudomásunk van, és ez a *szlavóniai bíres óriás növéssü* magas-kőrisk, amely a Dráva bal partján is megtalálható, és néhány helyen magamnak is alkalmam volt megfigyelni; ezt a hegységi alakról jól meg lehet különböztetni, mert a hegységi *rügye fekete*, a szlavóniaiét sötét kávébarna ...”

Érdekes módon a későbbi szakirodalom mind figyelmen kívül hagyta, hogy *Rotb Gyula*, az erdőműveléstan nagynevű professzora, 1935-ben megjelent Erdőműveléstan c. könyvében [3] – ha néven nevezve nem is –, de tesz már megállapítást a magyar kőriskre: „A rendszer feketerügű magas kőriskén kívül előfordul még veresügű is a szlavóniai síkvidéki erdőkben. Ezt csak a síkságon találtam és pedig a Duna, a Dráva, a Morava mentén, a dombvidékeken felváltja ezt a feketerügű. Növekedésük, viselkedésük és igényeik azonosak, az ágakon a veresügűnél gyakran találtam a rügyeknek hármass állását a

váltakozva ellentétes helyett. Hogy ez külön botanikai fajnak vagy változatnak tekintendő-e, nincs megállapítva.” Érdekes, hogy a termőhelyi-ökológiai különbségeket nem vette észre, ugyanakkor – vélhetően elsőként – felfigyelt egy fontos morfológiai sajátosságra, a hármass (ál)örvös rügy- és levélállásra.

1950-ben, az *Ajtay Viktor* által szerkesztett, az erdőgazdaságban tenyésztendő fajok megválasztásához írott tájékoztató [16] a korábbiakhoz képest nem közöl többet: „Nedvességkedvelő és szárazságtűrő változat közt alaktani különbség csak az, hogy az ártéri változat rügye vörös, a hegyi változaté fekete. A két változat rendszertani elkülönítése még tisztázatlan.” *Partos Gyula* 1952-ben viszont a gyakorlati felhasználásra nézve tett fontos megállapítást [17]: „Mindnyájan ismerjük a magas kőrisk nálunk található két termőhelyi változatát: a hegyi kőrisket és a sík vidéki kőrisket. Nagy hiba volna, ha a hullámtérre a hegyi kőrisk csemetéjét ültetnénk.”

Faj vagy alfaj?

A magyar kőrisk első tudományos leírását *Karel Domin*, prágai botanikaprofesszor készítette el 1937-ben, aki a Pozsonyszentgyörgy melletti ún. „Súr” lapterületről egy új kőriskfajt írt le [18], melynek a *Fraxinus ptačovskyi* nevet adta. *Vasziljev* orosz botanikus a Szovjetunió nagy flóraművének összeállításá-

során a *Fraxinus* nemzetséget dolgozta fel, munkája 1952-ben látott napvilágot [19]. Ebben a Bereg megyei Salánk község határában szedett kőrisk taxon alapján vezette be a tudományba a *Fraxinus pojarkoviana* fajt, s nem vett tudomást arról, hogy *Domin* tizenöt évvel korábban már más nevet adott neki.

Kárpáti István és felesége, *Kárpáti Vera* botanikusok az Alsó-Duna-ártéri ligeterdők felvételezése közben, 1955 augusztusában tömegesen találták a magyar kőrisk egyedeit, amit ők – a fenti híradásokat nem ismervén – a nyugat-mediterrán elterjedésű hegyesfogú kőriskkel (*Fraxinus oxycarpa*) azonosították. A felismerésben és az azonosításban *Slavnić*, egykori jugoszláv botanikus 1951-ben, a vojvodinai ártéri erdőkben végzett felmérései segítettek őket [20]. A Kárpáti házaspár több dolgozatban [21–25] ismertette a hazánkra nézve új fajt, melynek részletes botanikai, cönológiai és termőhelyi jellemzését is megadták, mi több a Béda – Karapancsán lelt példányok alapján új változatot (var. *petiolata*) írtak le. A későbbiekben kutatásukat kiterjesztették a Duna felsőbb folyására is, s megállapították, hogy a faj a Morvamezőn, a Csalóközben, sőt a Bodrog és a Latorca mentén is előfordul. További terepkutatók, a hazai herbáriumok áttanulmányozása és botanikus kollégák (pl. *Borbidi Attila*) átadott adatai alapján fényt derítettek kőriskünk pontos előfordulására, s leszögezték, hogy a Duna vízrendszerének ártéri erdeiben a magyar kőrisk általánosan elterjedt és gyakori. Erdeműk még, hogy eredményeiket három erdészeti szakfolyóiratban, s szlovák nyelven is megjelentették.

1959 júliusában *Simon Tibor* botanikus – *Soó Rezső* botanikaprofesszor munkatársa, majd tanszéki utóda – a Duna-deltában volt tanulmányúton. Felvételezései és határozása alapján bebizonyosodott [26], hogy az ottani folyó menti ligeterdők kőriské a *Fraxinus angustifolia* fajhoz tartozik, s feltűnt neki a hasonlóság a mi „alföldi” kőriskünkkel. A herbáriumi anyag áttanulmányozása után *Soó Rezsővel* együtt megállapították, hogy a hazai sík vidéki területeken nem a magas kőrisk (*F. excelsior*) ökotípusa, s nem a Kárpáti házaspár által néhány évvel korábban jelzett hegyesfogú kőrisk (*F. oxycarpa*) él, hanem a keskenylevelű kőrisk (*F. angustifolia*). S mivel természetben, levél- és termés nagyságban a szubmediterrán-mediterrán területeken élő tipikus keskenylevelű kőrisk populációktól a

Zárwatermő-újítások

A zárwatermő növények megjelenése és a szárazföldi élővilág történetében szinte egyedülálló robbanásszerű fejlődése, a több mint 250 ezer ma élő faj kialakulása régóta foglalkoztatja az evolúciobiológusokat. Az egyes csoportok megjelenése jól nyomon követhető a fossziliák alapján, azonban a zárwatermők eredetével és gyors evolúciójával kapcsolatban még számos kérdés tisztázásra vár. Ebben nyújt segítséget a lúdfű (*Arabidopsis thaliana*); egyike azon élőlényeknek, amelyeknek a teljes genomját ismerjük. Kiderült ugyanis, hogy a lúdfű és őseinek genomja az elmúlt 250 millió év során háromszor duplázódott meg. Ez azért lényeges felismerés, mert a megduplázódott gének másodpéldányai viszonylag szabadon mutálódhatnak, és esetenként új feladatok ellátására „szakosodhatnak”. Ez az újítóképesség hosszú távon szelekciós előnyt jelent a poliploid (genom-többszöröződésen átesett) élőlények számára.

Stefanie De Bodt és munkatársai (Ghenti Egyetem, Belgium) áttekintő munkájából kiderül, hogy az első genom-kétszereződés a kora kréta és késői jura korra (125–150 millió évvel ezelőtre) tehető. Ez a zárwatermők megjelenésének és korai felvirágzásának időszaka, amikor az egyszikűek és kétszikűek még nem váltak el egymástól. Feltételezhetően az ekkor képződött genetikai alapanyag tette lehetővé az összetett növényi szervek (például a kétivarú virágok, összetett levelek) megjelenését. Számítások szerint a második genom-kétszereződés 66–109 millió éve történt, közvetlenül az egyszikűek és kétszikűek szétválása után. Az ekkor keletkezett új genetikai anyag segítette elő a rovarmegporzásból való mind tökéletesebb alkalmazkodást. A harmadik genom-kétszereződés jóval kisebb jelentőségű, ám az elmúlt 30 millió évben ez is hozzájárult a zárwatermők sokféleségének kibontakozásához. (*Trends in Ecology and Evolution*)

S. P. (Élet és Tudomány)

Pannon-medencében élő populációk különböznek, és önálló elterjedési területtel is bírnak, ezért *Soó Rezső és Simon Tibor* 1960-ban megjelent publikációjukban [27] a magyar kőrist alfaji rangon írták le, s a *Fraxinus angustifolia Vahl* subsp. *pannonica* Soó et Simon névvel látták el.

A magyar kőrissel (és a többi dél-európai, nem kevésbé kritikus kőristaxonnal) legbehatóbban *Pavle Fukarek* szarajevói erdészprofesszor foglalkozott az 1950-60-as években [28-38]. Műveiben a morfológiai bélyegek igen alapos elemzésén túl az erdőművelési sajátosságokról, társulásviszonyairól, elterjedési és előfordulási viszonyairól, termőhelyigényéről, változatosságáról olvashatunk részletesen. Tanulmányai az akkori hazai szakkörökbe is eljutottak. Így *Tóth Imre* erdőmérnök az Alsó-Duna-ártérrel kapcsolatos, az Erdészeti Kutatásokban 1958-ban megjelent, a termőhely és az erdőtípusok közötti összefüggéseket elemző terjedelmes tanulmányában [39] már hivatkozik a Fukarek-féle eredményekre, s hangsúlyozza, hogy hazánkban nem a *F. oxycarpa*, hanem a *F. angustifolia* faj fordul elő. Ezt a cikket *Soó Rezső és Simon Tibor* vélhetően nem ismerte, így valószínűleg nem az ők, hanem *Tóth Imre* érdeme a faji hovatartozás első hazai közlése. A környező országok közül nemcsak az egykori Jugoszláviában, hanem például Csehországban *Jaroslav Horák* [40], Szlovákiában *Dezider Magic* [41-42] tanulmányai révén hamar beivódott – hazánkkal ellentétben – a szakmai köztudatba a magyar kőris léte és elkülönítésének gyakorlati jelentősége.

Miután tisztázódott a magyar kőris pontos taxonómiai státusza és tudományos neve, *Kárpáti Zoltán*, a Kertészeti Főiskola botanikaprofesszora az alakváltozatosság vizsgálatába fogott. Levél-, ill. termés morfológiai alapon előbb egy [43-44], majd 14 változatot [45] írt le, melyeket később *Soó Rezső* forma rangra fokozott le [46-48]. Megjegyzendő, hogy a Kárpáti-féle változatok (formák) gyakorlati jelentőséggel nem bírnak, sőt a botanikai azonosítás is problematikus, mivel határozókulcsa nem konzekvens felépítésű: ugyanazt az egyed levél alapján az egyik, termés alapján egy másik változatba (formába) lehet besorolni.

Botanikai tekintetben *Kárpáti Zoltán* egyébként rendet próbált teremteni az európai kőrisek rendszerezésének kusza ismeretanyagában. A német nyelven, 1970-ben külföldön megjelentetett

kritikai áttekintését [49] sajnos a nagy európai flóramű, a *Flora Europaea* összeállításánál [50] nem vették figyelembe, így abban a magyar kőris sajnálatos módon nem szerepel.

Új névadások és az érvényes taxonnév

Úgy tűnt, hogy az 1960-as évekre tisztázódott a magyar kőris taxonómiai rangja, neve, elterjedési területe, morfológiai és cönológiai sajátossága. 1972-ben azonban – elsősorban a hazai botanikusokat – váratlan meglepetés érte. *Zdeněk Pouzar* cseh mikológus (!) egy mikológiai folyóirat (Česká Mykologie) (!) lábjegyzetében (!) kifejtette [51], hogy a *Soó Rezső és Simon Tibor* által adott tudományos név illegitim, mivel a Botanikai Nevezéktan Nemzetközi Kódexének 37. cikkelye értelmében 1958. január 1-je óta egy taxont akkor lehet érvényesen nyilvánosságra hozni, ha a latin nyelvű diagnózis mellett a típuskijelölés is megtörténik [52]. (Azaz meg kell adni a taxon pontos lelőhelyét, továbbá azt a herbáriumot is, ahol a holotípust – az eredeti példányt – őrzik.) Ez bizony azért meglepő, mert a „fitocézár” *Soó Rezső* valamennyi korábbi botanikai kongresszuson részt vett, ahol a nomenklaturai szekcióban ezt és az ehhez hasonló döntéseket meghozták. A Pouzar-féle közlemény tartalmazza a típusmegjelölést (Soutok-őserdő Ruské domy-nál), közli a herbáriumi fellelhetőség adatát, valamint az alfaj elterjedési területe, a Duna-vízgyűjtője alapján új nevet is ad: *Fraxinus angustifolia* subsp. *danubialis*. Ez a névváltozás a szlovák flóramű (Flóra Slovenska) 1984-ben megjelent IV/1. kötetének [53] köszönhetően a szakmai köztudatba végérvényesen is beivódott. Nálunk *Soó Rezső* összegző művének (A magyar flóra és vegetáció rendszertani-növényföldrajzi kézikönyve) 1980-ban napvilágot látott VI. kötetében [54] ugyan már szerepelteti a Pouzar-féle nevet, de csak társnévként. (Soó Rezső nimbuszát jól jelzi, hogy hatkötetes művének regisztere, mely csak jóval halála után jelent meg, utal ugyan arra, hogy e taxonnak új nevet adtak Szlovákiában, de továbbra is megtartja az érvénytelen, 1960-ban adott nevet [55].) A későbbi hazai flóraművek és növényhatározók készítői sem vesznek tudomást a névváltozásról, következésképpen mind a *Soó-Simon-féle Fraxinus angustifolia* subsp. *pannonica* nevet alkalmazza. Csak 1998-ban hívja fel a figyelmet *Borbidi Attila* arra a tényre [56], hogy a

hazai botanikusok több mint negyed évszázadon át illegitim nevet használtak, s a magyar kőris érvényes neve a ***Fraxinus angustifolia Vahl subsp. danubialis Pouzar***. (A változások a botanikai köztudatba is nehezen mennek át, a 2000-ben megjelent legutóbbi növényhatározónk még mindig a régi nevet tartalmazza.)

Érdekes fordulat következett be 1975-ben, Haracsi Lajos erdészprofesszor az Egyetem Tudományos Közleményeiben és Az Erdőben is egyaránt megjelentette a „szlavónkőrisről” szóló terjedelmes tanulmányát [57-58]. Ebben az Európában élő kőrisfajokra külön határozókulcsot állított össze, végül *Majerszky István* – mint a magyar kőris első említője – tiszteletére taxonunkat faji rangra emelte, s a magyar „szlavón kőris”, illetve a *Fraxinus slavonica* Maj.-Har. tudományos nevet adta neki. Ezt az előléptetést *Soó Rezső* élesen kritizálta [54]: „Még tudománytalanabb *Haracsy* közlése, aki minden nomenklaturai szabály ellenére (amiket aligha ismer) *F. slavonica* (Majerszky 1914 nom. nud.) Haracsynak nevezi (1975), és 3 alfajt említ, leírás nélkül: *illyrbungarica*, *pannonica* és *eubungarica*.” Tény és való, hogy a faji rangra való emelés nincs kellőképpen indokolva (és egyébként nem is indokolt), a nomenklatura szabályai pedig nem lettek minden részletre kiterjedően figyelembe véve, de a fenti kritikában benne rejlik a szakmai féltékenység is. Az is igaz, hogy *Haracsi* professzor felsorolt három alfajnevet, amelyekhez morfológiai ismérveket és elterjedési területeket már nem rendelt, így azokat értelmezni és alkalmazni sem a gyakorlatban, sem a tudományban nem lehet.

A magyar kőris a későbbi erdészeti szakirodalomban

Erdészeti szakirodalmunkban a két (a magas és a magyar) kőris szétválasztását, néven való nevezését és részleteiből jellemzését *Magyar Pál* 1960-ban megjelent Alföldfásítás c. könyvének első kötetében [59] találjuk. A szerző dicséretére váljék, hogy igyekszik a két taxon közötti különbségekre fölhívni a figyelmet, bár sok esetben csak kőrist említ, utalván arra, hogy gyakorlati szempontból számos tisztázatlan kérdés van még. *Vanccsura Rudolf* ugyanabban az évben napvilágot látott, és sokak által forgatott könyvében [60] még nem is ír a magyar kőrisről. A magas kőris esetében megemlíti a kétféle ökotípust, s hozzáteszi: „Biztos morfo-

lógiai megkülönböztetést a két ökotípus között nem ismerünk.” Nagyon röviden jellemzi viszont a hegyesfogú kőris (*F. oxycarpa*), nem tudván arról, hogy nálunk ez nem létezik, helyette hazánkban a keskenylevelű kőris alfaja fordul elő.

Az 1963-ban megjelent ún. „zöld könyvek” [61] e kérdésben sajnos sajátos kettősséget mutatnak. A növényföldrajzi-cönológiai fejezetekben – melyek összeállítása *Csapody István* érdeme – a magas és a magyar kőris már helyesen van szétválasztva, ugyanakkor az erdőművelési fejezetekben és a táblázatokban még mindenütt csak magas kőris szerepel; a magyar kőrisnek ekkor még kódja sem volt. Kivételt csupán a Közép- és Alsó-Duna-ártér erdőgazdasági táj fejezete jelent, amelynek szerzője, *Tóth Imre* helyesen alkalmazza a magyar kőris nevet.

Hazánkban a magyar kőris első részletes, botanikai és erdészeti szempontból sem kifogásolható bemutatása *Csapody István* erdészbotanikus tollá-

ból származik, aki az 1966-ban megjelent *Erdei fák és cserjék* c. könyvben [62] a fajt *Csapody Vera* akvarelljei segítségével illusztrálja. Az előzmények ellenére Majer Antal erdőműveléstan professzor 1968-ban kiadott Magyarország erdőtársulásai c. alapvető művében [63] még egy helyen tárgyalja a magas és a magyar kőris, s utóbbiról mindössze ennyit ír: „A hegyi kőris fekete, a síksági kőris barnarügű. *Fukarek* (1954) *F. angustifoliamak* nevezi, *Kárpáti István F. oxycarpa*-t ír a szil-kőris-tölgy ártéri erdőkből, valamint éger-kőris láperdőkből. *Soó-Simon* (1960) *F. angustifolia* subsp. *pannonicamak*, magyarkőrisnek nevezi, mások szlavonkőrisnek, Pannonpontos fajt, s igen gyakori hazánkban.... Síksági ártereken és lápokon [a magas kőris] a magyarkőris váltja fel.”

Nagyon fontos adalékokat szolgáltat ellenben 1968-ban, *Tóth Imre* erdőmérnök, az Alsó-Duna-ártér kőrisspecialistája *Az Erdő* c. szaklapban [64]. Aprólékos megfigyelései részben tuda-

mányos, részben gyakorlati jellegűek, s ő hívja fel a figyelmet a korábban idézett *Majerszky István*-féle cikkre, ill. annak fontos megállapításaira is. A későbbiekben a magyar kőris megismertetése, népszerűsítése terén jelentős érdemei vannak *Vöröss László Zsigmond* pécsi főiskolai tanárnak [65-68], aki többek között az Erdészeti Lapokban is megjelentette tapasztalatait, miként tette azt ugyanitt e sorok írója is [69].

Összefoglalásképpen megállapítható, hogy a tudományos életünk számos reprezentánsa még napjainkban is kételkedve fogadja a magyar kőris létezésének tényét, s a gyakorlati szakemberek közül is csak kevesen ismerik fel és különítik el a magas kőristől. Az év fája cikksorozatunk az elkövetkező időszakban a két taxon közötti különbségekre hívja majd fel a figyelmet, s hangsúlyozza, hogy a gyakorlati életben sem lehet őket összevonni, egy fajként kezelni.

A hivatkozott szakirodalom jegyzékét kérésre a szerző szívesen rendelkezésre bocsátja.

Tapasztalatcsere Felső-Ausztriában

Résztevők: *Földi Lajos*, Debreceni Erdészeti művelési műszaki vezető, *Berettyán Balázs*, ÁESZ Debreceni Ig. erdőfelügyelő, a Magyarország és Ausztria Földművelésügyi Minisztériumai közötti együttműködési szerződés keretében.

A tartomány erdőgazdálkodásának legnagyobb kihívása az elegyetlen lucfenyő-állományok termőhelynek megfelelő elegyítése, illetve lecserélése lombos fafajokkal. Ennek szükségességét támasztja alá, hogy a 2004. évben a kitermelt faanyag 38 %-a (890 000 m³) károsított faanyag volt. A károsítás 2/3 részben biotikus (törzs-, kéreg-, fakárosító rovarok), 1/3 részben abiotikus (széltörés, hótörés lavina) eredetű. Megjegyzem, hogy a 2004. évben nem volt „komolyabb” viharkár, szemben pl. 1990-nel, amikor a széldöntés miatt a kitermelés 3,9 millió m³-re emelkedett, melyből 2,8 millió károsított faanyag volt.

Az első szakmai program során egy 15 éves kísérleti területet tekintettünk meg, mely kb. 2 ha nagyságú volt, és különböző fekvésekben HJ, MK, KST, B részeket tartalmazott. A telepítés 2 éves csemetével történt, 2 m-es sortávolsággal, 4500 db/ha csemeteszámmal. A termelési cél minden faj esetében a dímenziós, minőségi faanyag termelése, a lehető legrövidebb vágásfordulóval. Ezt

úgy tervezik elérni, hogy már 5-10 éves korban kijelölik a végfákat, kb. 12x12m-es hálózatban. Az erdőnevelés során a végfákat nyesik (8 m magasságig) és ezen egyedek koronájának minél intenzívebb fejlődését elősegítendő a szomszédos fákat fokozatosan kitermelik. A HJ, MK és B állományrészek nagyon biztató képet mutattak (pl. HJ 18 cm átmérő, 19 m magasság, 8 m ágtszta egyenes törzs), míg a KST és a cseresznye esetében a kép elég siralmas.

A következő állomáshelyen, melyet 60 perces kocscikázás után értünk el, megtapasztaltuk, hogy egy évtizedek óta magára hagyott erdőtombben (kb. 20 ha) 320 m tengerszint feletti magasságban a kb. 40 éves luc, ill. lombos állomány fatömege azonos nagyságú, valamint azt, hogy az idős tölgyállomány fatömege is megegyezik az idős lucállományéval (kb. 600m³/ha).

Bad Goisernben az ÖBF AG. munkájával ismerkedtünk. Ez a részvénytársaság tartományi határokat átlépve gazdálkodik Ausztria erdőterületének 10 százalékán. Bécsben található a központja, 12 erdészeti egysége a „Forstbetrieb Inneres Salzkammergut”, melynek a vezetőjével beszélgettünk. Az erdészeti területe 97 700 ha, melyből 55 500 ha erdő. Éves fakitermelésük 180 000

m³. A magas szintű elektronikus adatfeldolgozásnak (EDV) köszönhetően a szakmai munkát 1 erdőmérnök (erdészvezető) és 11 kerületvezető erdész képes elvégezni.

A lambachi Benedek-rendi apátság 470 ha erdővel rendelkezik, melyből évente kb. 3000 m³ kitermeléssel számol. Megtekintettünk egy kísérleti területet, melyen lucállomány utáni tölgyfelújítást végeznek. A csemeték 5 különböző származási helyről, 4 csemetekertből származnak. A felújítás csak kerítéssel lehetséges a magas őzlétszám miatt. (A kerítés költségének 2/3-a a vadásztársaságot terhelte.) A felújítás nettó költsége 7000 euro/ha-ra rúgott. (csemete 0,6 euro/db, ültetés 0,4 euro/db, 4500 db/ha csemete)

Egy másik kísérleti területen tölgy felújítás során 12x12 m-es háló metszéspontjaiban kialakított 2,5 m élhosszúságú négyzetekbe 25 db csemetét ültettek 0,5 m-es tőtávval (csoportos felújítás). Ápolási munkákat csak a négyzeteken belül végeznek.

Ádámfi Tamás

**Hirdessen az
Erdészeti Lapokban!**

Tájékoztató a Szeniorok Tanácsa üléséről

„Nem mindegy, hogy a civilizáció, ..a kor szelleme kinek az igényére formálódik!!!”

Az OEE. Szeniorok Tanácsa ez évi záró ülését 2005. december 8-án Budapesten az OEE 425-ös tárgyalójában tartotta. Az elnök köszöntötte az előadót, a tagságot, ismertette a napirendet, majd felkérte *Klemencsics András* FVM erdészeti főosztályvezető urat „Az erdőkezelés helyzete és az állami erdők jövője, lehetőségei.” című előadása megtartására.

Az előadó bevezetőben az erdőültettség kiinduló adatait vázolta, hogy a közlendők segíthessék az egységes szemléletű érdekérvényesítés módjainak felismerését. Az erdőterületre vonatkozó fontosabb jellemzők közül ismertetésre került, hogy az ország erdőgazdálkodás alá vont területe 1974 ezer ha, amelyből faállománnyal borított terület 1843 ezer

ha, 19,8 % -os erdőstúltsággal, ill. védett 387 ezer ha (20 %) és a Natura 2000 előírásai által érintett mintegy 200 ezer ha erdő. A továbbiakban azokról a szempontokról tájékozódhattunk, amelyek az erdőgazdálkodás kereteit határozzák meg, úgy mint a;

- Nemzetközi keretek; egyezmények, ajánlások.
- Európai uniós keretek; stratégiák, akciótervek és
- Nemzeti keretek; jogi szabályozás, erdőprogram.

A fenntartható erdőgazdálkodás alapelemei szerint tagolt elvek figyelembe vételével készülhetnek az EU erdészeti akciótervei. Ezen belül a főbb szempontok:

- a gazdasági célok; – az erdőgazdálkodás versenyképességének megőrzése – a több célú életképes erdőgazdálkodás elősegítése – új, újszerű erdőalapú termékek, javak és szolgáltatások fejlesztése stb.

- a környezeti célok; – az erdei élőhelyek és az erdei ökoszisztémák leromlásának megakadályozása – az erdők védelmi funkcióinak a bővítése, az erdei biodiverzitás fenntartása és bővítése – az éghajlati és földhasználati változások hatásainak felmérése.

- a közjóléti célok;
- az erdők társadalmi és kulturális hatásainak bővítése,
- az erdőgazdálkodás javainak hozzájárulása a vidék gazdasági életéhez – a felüdülés, pihenési és védelmi funkciók javítása stb.

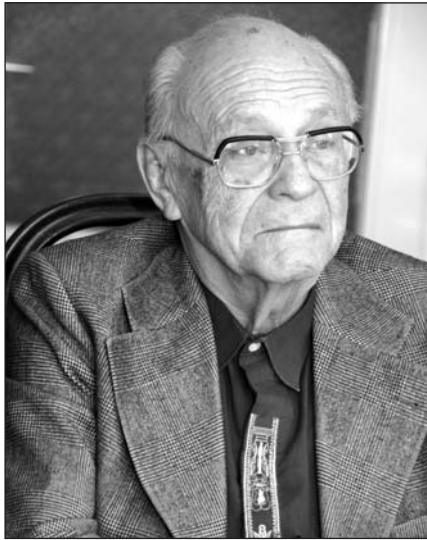
- az irányítás szempontjai; – a gazdasági, környezeti és közjóléti célok egyensúlyának elérése,
- az ágazati politikák koordinálása, integrálása,
- a tudomány- és erdészeti politika összhangjának biztosítása,
- a folyamatok fenntarthatóságát szolgáló mérési és ellenőrző rendszer kidolgozása.

Továbbiakban tájékozódunk arról, hogy a magyar társadalom erdőgazdálkodással kapcsolatos célkitűzéseinek megvalósítása érdekében elfogadásra került a Nemzeti Erdőprogram (NE) a 1110/2004 számú kormányhatározattal. Az NE alapelveket és stratégiai célokat határoz meg. A megvalósítást 10 célprogramhoz köti (mint pl. állami eg. fejlesztése, magán eg. fejlesztése, vidékfejlesztés erdőtelepítés, természetvédelem az erdőkben, fenntartható vadgazdálkodás, racionális fahasznosítás, erdészeti igazgatás, kutatás, oktatás, termelésfejlesztés, ember–erdő viszonyának javítása), amelyeket 2006-2015 között évente kell megtervezni.

Ismertetésre került hogyan valósíthatók meg a Nemzeti Erdőprogram stratégiai céljai. Nevezetesen milyenek azok a támogatási formák, amelyek az erdészet számára igénybe vehetők. Ilyen a 2006 végéig igényelhető vidékfejlesztési támogatás; az „Európai Mezőgazdasági Orientációs- és Garancia (EMOGA) Alap” (1257/1999./EK rend.), amelyet 2007-től az „Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap (EMVA) lehetősége vált fel. Az utóbbiból megvalósítható célprogramok felsorolása után szóba kerültek az igénybevétel

lehetőségei és formái (alapokon, központi, egyéni számlán keresztül stb.), a nemzeti támogatások jogcímei, az állami szektorokra és gazdálkodó szervezetekre vonatkozóan, válaszolva az állam tulajdonosi, gazdálkodó és ellenőrző szerepét is.

Hangsúlyozta az előadó, hogy a célprogramok megvalósítása és a vidékfejlesztési keretekben nyíló erdészeti cél-támogatási lehetőségek kiteljesítik a jelenlegi nemzeti erdőfenntartási rendszerünk új kereteit, amire viszont tudatosan kell felkészülni.

Az előadást követő kérdések után élénk véleménycsere alakult ki, amelyben részt vettek: *Járasi Lőrinc, dr. Erdős László, dr. Király Pál, dr. Szász Tibor, Zathurecky Lajos, Zágoni István, Köveskúti György, Tollner György, V. Szabó Ferenc, S. Nagy László.*

A véleménycsere lényege – az előadó válaszait is befoglalva – a következő gondolatokban összegezhető:

Az állam szerepe érzékelhetően módosul egyrészt, mert erősen bővült a cél és a fogalomrendszer, másrészt változnak a forrás-feltételek a fenntartási járulékok sorsával. Tehát erősíteni kell a lehetőségeknek a források fele történő szervezését, a szakkezelés számonkérését, az ellenőrzöttebb nemzeti és EU-s pénzek felhasználásával. Gyengül viszont az állam tulajdonló, gazdálkodó jellege. Hiszen az FVM csupán közvetítő szerepet tölt be az elvárások és a fafelhasználási szerkezet tekintetében ui. a célokat nem az Unió tűzi ki, hanem részforrásokat ad szigorú feltételekkel. Felmerült továbbá az, hogy túl sok az EU-s adminisztráció, és az előírásai a hazai viszonyokra nehezen értelmezhetőek.

Az erdő, illetve a fafelhasználás struktúrájának az átalakulása folytán, il-

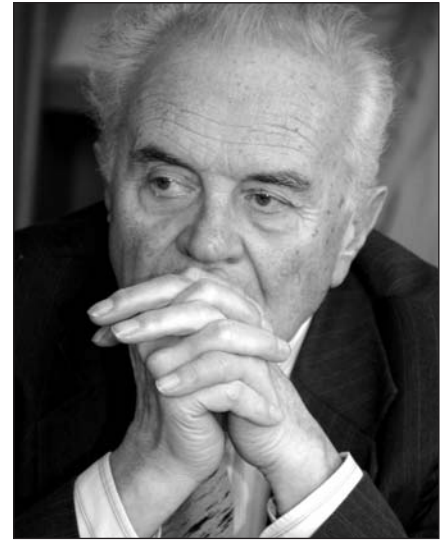
letve a fa értékesítési formáinál kritikus kérdésként merült fel a fa erőműi, bioenergia jellegű hasznosítása. Az aggódó, illetve helyeslő vélemények óvatosságra utaltak. Az nem egészen megnyugtató, hogy régen is volt energia alapú fafelhasználás (pl. hamuzsír), mert más volt a nagyságrendje. Az újszerű energia célú hasznosítás nagy valószínűséggel csak akkor minősülhet jónak és elfogadhatónak, ha kellően kidolgozottak a kitermelési volumen korlátai. Ha kellően felkészülünk a túlzottan centralizált erőművek esetleges monopóliumi, torzító erejével szemben.

A piaci versenyfeltételek optimalizálását és a helyi igényeket életszerűbben szolgálnák a középszerű regionális erőművek, a beszállítási vonzatok miatt is. E kezdeti szakaszban már az sem hagyható figyelmen kívül, hogy túl drága lett a lakossági tűzifa, miközben ingadozik a túlnyomóan egysíkú lakossági energiaforrás biztosítottasága. A programhoz fontos további szükség-szerűség felgyorsítani az energiaerdő jellegű, piaci igényű faültetvények telepítését.

A faültetvények agrárpolitikai szempontból is hasznosítható termékhozamra képesek, amiért a fajok megválaszthatósága (pl. magyar akác) kérdésében szintén meg kell határozni egy, a természetvédelemmel közös feltétel rendszert, azért is mert pl. az EMOGA túlzottan agrárcentrikus.

A mai politikai viszonyok között egy másik igen fontos kérdés a tulajdonlás és a szakkezelés. Ezért az erdészeti szakágazat érdekérvényesítő képességét határozottabbá kell formálni, nem csak államigazgatási vonatkozásban, de köztestületi, erdészeti egyesületi tekintetben is át kell gondolni az érdemlegebb közreműködési lehetőségek módjait! Ez nyilvánvalóbban kitér az állami erdők sorsa, tulajdonlása átalakulóban van. Az aggodalom már azért sem indokolatlan, mert a jövőben kiemelkedő szerepet kapnak a géntartalékokat őrző olyan komplex ökoszisztémák, mint az erdő. Vagyis adódik a jogos kérdés, hogy hol, melyik ágazattal összefüggésben lenne jó helyen az állami és a szabadrendelkezésű erdő sorsa?

A vélemények alapján a Szeniorok Tanácsa állást foglalt abban, hogy a szakma nem nézheti tétlenül a politika függvényében kialakult sodródást. A felmerülő kérdések megválaszolására a szakmának kell alternatívákat kidolgozni, amelyek elősegítésére a Szeniorok

Tanácsa 2006. január 30-ig hívjon létre egy ad-hoc Bizottságot. A napirend zárásaként az elnök megköszönte főosztályvezető úr előadását, kívánva további eredményes munkálkodást.

A napirend egyéb témáiban az elnök tájékoztatást adott arról, hogy a következő évben esedékes az OEE új vezetőségválasztás. Ajánlatos a Szeniorok Tanácsának is véleményt kialakítani, nevezetesen a stratégia módosításáról, az elnökség összetételének elvi szempontjairól stb., amelyre az Sz. elnöke január 30-ig kér véleményeket. E téma kapcsán megerősödött az az igény, hogy az OEE új vezetőségének a szakmai és közösségformáló értékek kezelése mellett, a szakszerűségi, szakmai érdekérvényesítést az eddiginél határozottabban kell képviselni. Továbbiakban az elnök javaslatokat vár a 2006. évi munkatervhez. *Haják Gy.* tagtársunk javaslatát illetően közös vélemény született abban, hogy a következő ülésünkön az elnök előterjesztése alapján a Sz. Tanácsa tekintse át a tagság létszámát, helyzetét és az újabb tagokra érkező ajánlásokról hozzon döntést.

A következőkben a Szeniorok Tanácsa nevében az elnök megköszönte *dr. Madas László, Mitnyik László* 85. évét és *dr. Erdős László, Tollner György* 75. évét betöltött korosztályos kollégáknak a tartalmas közéleti, példaértékű tevékenységüket és jelképes tárgyat, ill. oklevelet nyújtott át. A gratulációs alkalmat *Sellei Zoltán* előadóművész (A Magyar Rádió munkatársa, a Magyar Kultúra Lovagja) mély érzelmeket közvetítő műsorral és pohárköszöntővel tette családiasabbá. Végezetül az elnök kellemes ünnepeket és reménytelibb új évet kívánva a meleg hangulatú ülést bezárta.

Dr. S. Nagy László

Fotó: **Pápai G.**

Botár Antal 1922-2004

Közel egy éve megdöbbenéssel értesültünk arról, hogy 2004. december 5-én, röviddel 82. születésnapja előtt, elhunyt Botár Antal aranyokleveles erdőmérnök, a Nyugat-Magyarországi Egyetem Faipari Mérnöki Kar Faipari Gépészeti Intézetének nyugalmazott adjunktusa.

Botár Antal 1922 december 19-én született Alsósajón (ma Szlovákia) munkáscsaládban. Az elemi iskola 4 osztályát Vashegyen szlovák nyelven végezte, majd tanulmányait a rozsnyói reálgimnáziumban folytatta, ahol 1941-ben érettségi vizsgát tett.

1941 őszén iratkozott be a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Erdőmérnöki Karára. A tanulmányait azonban súlyos anyagi helyzete és a háborús események miatt 1943-ban kénytelen volt megszakítani, és csak hosszú idő eltelte után (katonai szolgálat, hadifogság) 1947-ben tudta folytatni.

Erdőmérnöki oklevelét 1950-ben szerezte meg. Ezt követően demonstrátorként, majd tanársegédként dolgozott az akkori Erdőmérnöki Főiskola Építészeti Tanszékén 1955-ig. Ugyanezen idő alatt másodállásban ellátta a Nehézipari Műszaki Egyetem Bánya-, Kohó-, és Földmérőmérnöki Karának dékányi titkári feladatait is.

1955. május 1-vel helyezték a soproni Tanulmányi Állami Erdőgazdasághoz, ahol az újonnan létesült, gépállomás vezetője lett. Ebben a beosztásában dolgozott 1959-ig, amikor az Erdőmérnöki Főiskolán létrejött Faipari Mérnöki Szak újonnan létesített Faipari Géptani Tanszékére nevezték ki egyetemi adjunktusnak. Ebből a beosztásából ment nyugdíjba 1982. december 31-én.

Mint egyetemi oktató fémtechnológiával, anyagszállítással és légtelkezővel foglalkozott, illetve ezeket a tárgyakat adta elő. Több egyetemi jegyzetet írt. Oktatói munkájában nagy súlyt helyezett a pontosságra, a vizsgáztatásnál objektív és szigorú követelményeket támasztott. Szakmai tevékenységében nagyban segítette szlovák, cseh, orosz és német nyelvtudása.

A Faipari Mérnöki Kar megalakulása után számos szakmai ankétot, konferenciát szervezett, melyeken előadásokat is tartott.

Közéleti érdeklődésű ember volt. Sokszor részt vállalt az egyetem különböző társadalmi tevékenységében, illetve bizottságaiban.

A Magyar Vöröskeresztnek és az Országos Erdészeti Egyesületnek 1950-től, a Faipari Tudományos Egyesületnek 1959-től, az egyetem Műszerbizottságának 1963-tól volt tagja.

A Faipari Tudományos Egyesület soproni csoportjának 1964-től 1974-ig titkára volt. Munkáját nagy szeretettel és odaadással végezte. Családszerető, becsületes, szorgalmas ember volt, akit hallgatói, munkatársai és felettesei tiszteltek és becsültek.

Mozgalmas életútján számos kitüntetésben részesült. Kiváló dolgozó (1962, 1977), Rektori Dicséret (1968), Mezőgazdaság Kiváló Dolgozója (1969).

Hamvasztás utáni búcsúztatása 2004. december 14-én volt a soproni Szent György templom altemplomában katolikus szertartás

szerint, melyen családján kívül nagy számban vettek részt barátai, ismerősei, volt munkatársai és kollégái.

Ezzel a megemlékezéssel mondunk kedves kollégáinknak utolsó „Jó szerencsét!”.

Dr. Gyurácz Sándor
ny. egyetemi adjunktus

Bacsa Árpád (1950 – 2005)

Bacsa Árpád Kaán Károly Emlékremmel kitüntetett földmérő üzemmérnök, erdőszaktanár, 12 éven át, a Szegedi Erdőtervezési Iroda igazgatója, 2005. december 18-án, türelemmel viselt, hosszan tartó súlyos betegségében 55 éves korában elhunyt.

1950. november 19-én született Szegváron. Gyermekéveit szülővárosában töltötte. 1965-ben felvételt nyert a Szegedi Kiss Ferenc Erdészeti Technikumba. A sikeres felvételi vizsga után egy évet előgyakorlaton töltött az Ásotthalmi Erdészetenél. A technikumot 1970-ben jeles eredménnyel végezte el. 1970. augusztus 1-től a Nagykunsági Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság Ceglédi Erdészeti technikus-gyakomokként dolgozott.

1971-től, 1973-ig sorkatonai szolgálatot teljesített. Leszerelés után, 1973. február 19-én áthelyezéssel került a MÉM Szegedi Állami Erdőrendezőszékhöz, ahol először gyakornokként, majd üzemtervezőként dolgozott. 1979. április 1-től az erdőrendezőszékhöz jogutódjánál, a MÉM Erdőrendező Szolgálatnál dolgozott. A Szegedi Erdőtervezési Irodánál 1982-ben csoportvezetői, 1983-tól irodavezető-helyettesi, majd irodaigazgató-helyettesi beosztásban látta el feladatait. 1993. január 1-től irodaigazgatói megbízást kapott, majd 1997-től igazgatóhelyettes – a közben átalakult intézménynél – az Állami Erdészeti Szolgálat Kecskeméti Igazgatóságánál.

Lelkiismeretes, precíz fegyelmű szakember, jó szervező volt. Jelentős érdemei vannak abban, hogy az iroda munkájában a földmérés és adatfeldolgozás új módszerei teret nyertek, hogy a digitális térképkészítés az erdőtervezői gyakorlat részévé vált.

Következetes, magas követelményeket támasztó, de emberséges vezetői magatartásának is köszönhető, hogy az irodánál az erdőtervezés ígéretes új fiatal nemzedéke van kialakulóban.

1975-től az Erdészeti és Faipari Egyetem Földmérési és Földrendezői Főiskolai Karán, levelező tagozaton tanult, földmérő üzemmérnöki oklevelét 1979-ben kapta meg.

1988-ban a SZÁMALK Számítástechnikai Oktató Központnál jó minősítéssel rendszertervezői oklevelet szerzett. Ez ingatlanrendezői földmérői minősítést 1990-ben kapta meg.

Igen közkedvelt, népszerű alakja lett az erdőrendező országos sporteseményeinek – 25 éve tartanak –, melyeknek eleitől fogva szereplője és az utóbbi években vezetője, irányítója volt. Sokszor vállalt társadalmi funkciókat szűkebb pátriájában, legyen az Erdőrendezőszéki Bérkilövő Vadásztársaság, Országos Erdészeti Egyesület helyi csoportja, és még sorolhatnánk. Nem véletlenül választotta az Állami Erdészeti Szolgálat Szakszervezeti Bizottsága elnökének, ez egy másik alkalmi közösség volt, ahol lehetett egyengetni munkatársak, rászorultak és rászolgálók görögös útjait. Sokrétű, nagy energiabefektetéseket igénylő feladatokat vállalt, sokat dolgozott másokért, mások helyett is.

Temetésén, 2006. január 6-án, az elmúlt évtizedben lakóhelyeül választott Zsombón, családja, rokonai, barátai, iskolatársai, munkatársai, kollégái, erdőrendező – az ország minden részéből – több százan vettek végső búcsút fiatalon elhunyt hozzátartozójuktól. A nagyszámú gyászolókat közelről érintette a halálhír, együttérzésüket személyes részvételükkel nyilvánították ki. A szakmai találkozónak is beillő temetés hangulatát legjobban, a búcsúbeszédben is felolvasott idézettel lehet érzékeltetni, amely Bacsa Árpád egyik legutóbbi – rajongva szeretett iskolájához címzett – írásából származik.

„Külön szeretnék megemlékezni a mindannyiunk által tisztelt és szeretett tanárunkról, Szecső Jánosról. Szeretetét legalább annyira éreztük, mint szigorúságát, szakmai tudását legalább annyira értékeltük, mint sajátos humorát, emberségét. ... hadt álljon itt néhány mondat abból a levélből, amelyet akkor már beteg tanárunk, balágasunk alkalmával küldött osztályunknak:

„Bizonytalán voltak köztetek, akik annak idején énbenem látták a technikum legszigorúbb tanárát, de tudnotok kell, hogy minden fáradozásom arra irányult, hogy becsületes jellemű és tudásban a lehető legjobban felkészült ifjúság lépjen az életbe, mely sokszor zordabb a legszigorúbb tanárnál is! ... Ne tűrjétek semmilyen szabálysértést vagy bűncselekményt a Mi közös kincsünk, az erdő ellen, de Ti járjatok elől becsületben és fejelemben példaképül...”

Kedves Szecső Tanár Úr! Nem volt hiábavaló a fáradozás! A szigorú, de szerető és emberséges tanári kézből hintett magvak jó termőtalajra találtak. Bacsa Árpád egyike volt azoknak a becsületes jellemű, tudásban a lehető legjobban felkészült szakembereknek, akik egész életükben szolgálták közös kincsünk, az erdő javát.

Halász Gábor

Kocsárdi Károly „Bedő Albert Emlékrem” kitüntetettje (1916–2005)

1916. január 7-én született Budapesten. Tizenhét évesen, az iskola padjaiból vitte a természet szeretete az erdő szolgálatára. 1933-ban magyar királyi erdőtervezői oklevelét kezdte erdőtervezői pályafutását.

1935-ben tett erdőtervezői szakvizsgát. Irodai és védkerületi szolgálatát kiválóan és mintaszerűen látta el.

1950-től a Gödöllői Állami Erdőgazdaság Valkói Erdészeti Intézetének, 1966-tól a Gödöllői Dombvidéki Erdészeti Intézetének a vezetője.

1969-től 1976-ig – nyugdíjba vonulásáig – termelési osztályvezető a Valkói, majd a Gödöllői Erdő- és Vadgazdaságnál.

Színvonalas szakmai munkáját számos állami és társadalmi kitüntetéssel ismerték el (Kiváló Dolgozó, Erdészeti Kiváló Dolgozója, Bedő Albert Emlékrem).

Az Országos Erdészeti Egyesületnek 1950-től haláláig tagja, két cikluson át alelnöke.

Közel két évtizedig tagja az Erdő című lap szerkesztőbizottságának.

Alapítója és több éven át elnöke a Gödöllői Nyugdíjas Erdészek Klubjának.

Életét végigkísérte az erdő szeretete és szolgálata. Igényesség, szigor, szakmai következe-

tesség és kiváló kapcsolattartó képesség jellemezte tevékenységét.

Földi maradványait 2005. július 8-án kísérték utolsó útjára családtagjai, rokonai, kollégái, ismerősei a gödöllői temetőben.

Egy Öreg Tölgy kidőlt, de az Erdő él tovább, őrzi emlékedet és dicsérei munkádat.

Karcsi bátyánk, nyugodj békében!

Ipsits Lajos

Draskóczy József gyémántdiplomás erdőmérnök 1912–2005

Kedves Jóska bácsi!

Ezt az utolsó levelet már nem Tamásiba címezem, ahonnét 2005. nov. 16-án, 94 évesen, „istenhitben, békkességben és a feltámadás reményében” végleg eltávoztál. Így fogalmaztat meg évekkel ezelőtti gyászjelentésedet, tudatosan és félelem nélkül készülve a „minden ember utolsó útjára”. Közel fél évszázados barátságunk alatt hány, de hány levelet váltottunk, s hányszor személyesen is beszélgettünk!... Mennyire örültél megszülető gyerekeimnek, majd sorjában jövő unokáimnak!... Hány-szor keseregünk szóban és írásban szakmánk közismert balsorsán... Hány alkalommal próbáltuk közösen megfejteti az ég, a föld és az élet nagy, nehéz titkait, amelyek immár végleg világosak előtted! Te már mindent látsz, mindent tudsz, mindent értesz odafönnről. Nincs szükség e levélre. Nem is neked, hanem magamnak/magunknak írom: hosszú és mindig felhőtlen barátságunk összefoglalásaként.

Életed, sorsod jellegzetesen XX. századi magyar értelmiségi sors. Erdély és Kárpátalja határáról, Máramaroszigetről indultál 1912-ben. Trianon – ez a máig be nem gyógyuló seb – vetett 1921-ben Budapestre, majd Pécsre, végül 1927-ben vissza a főváros mellé, az akkori Rákossíligetre. Budapesti érettségid után (1931) jelentkezted a Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészkarára, ahol 1937-ben középiskolai fizika-matematika szakos tanári oklevelet szereztél. 1938/39-ben tanítottál is Nagykovácsán a ref. Arany János Gimnáziumban, ám az erdő – ez a nehéz szerelem – jobban vonzott, mint a számok és fizikai törvények csodálatos, de hideg világa. 1939-ben beiratkoztál a budapesti József Nádor Műszaki Egyetem Soproni Bánya-, Kohó- és Erdőmérnöki Karára. Itt ideiglenes tanársegédként kinevezést s az ezzel járó szerény díjazást kapva végezted tanulmányaidat. Nem szüleid nyakán éltél, mint annyi sok akkori – és mostani – diáktársad. A legrövidebb idő alatt, 1943-ban szereztél meg az erdőmérnöki oklevelet. Mindig örömmel emlegetted első, legrövidebb s holtig a legkedvesebb szolgálati helyedet, Gyergyó-Bélbort, ahol erdőhivatal-vezetőként azonnal munkába álltál. 1944 őszén a mind gyorsabban közeledő világégés elől menekülnöd kellett. Ezt Budapesten szerencsésen át- és túlélve, 1945–49 között Piliscsabán voltál erdőgondnok. Nem lévén párttag, az akkori nagy átszervezések folytán üzemtervező lettél 1964-ig a hajdani I. sz. Budapesti Erdőrendezőszéknél. Családi ok miatt innen kertet áthelyezésedet Tamásiba, ahol erdőfelügyelőként szolgálva mentél nyugdíjba 1978-ban. Ám dolgoz, munkaszerető ember lévén, nem a tv

előtt ülve „élvezted a jól megérdemelt nyugalmat”, hanem nagy kedvvel művelted kertedet, ápoltat gyümölcsfáidat, gondoztat méheidet s a ház körüli aprójószágot. Eközben teljesen egyedül vezetted egyszemélyes háztartásodat; sütöttél, főztél, mostált, takarítottál magadra, s a téged látogató gyerekekre, később unokákra, rokonokra.

Szellemed sem pihent. Gondos adatgyűjtés után megírtad családod történetét 1242(!)-től napjainkig. Bölcs mondásokat s – régiesen hangzó szép magyar szóval – „istenes” verseket gyűjtöttél kötetbe. Csokrot kötöttél az egészséges és hosszú élet titkaiból. Kertészeti fogásokat, étkezési recepteket válogattál innen-onnan, s rendeztél sajtó alá, hogy csak főbb irodalmi munkáidat említsem. Nem unaloműzből tetted mindezt – már két bottal, végül járkerettel botorkálva –, hanem a gyerekek, unokák, rokonok, barátok szolgálatában, hogy emberibb emberré legyenek. Valamennyiünknek jobban tudtad, hogy földi életünk s főleg nyugdíjas korunk nem a pihenés ideje, hanem „munkára vagyunk teremtve, mint a madár repülésre”. Bibliádból – amely valóban „mindennapi kenyered” volt – ezt az életszabályt is tökéletesen megvalósítottad, a másokra figyelés és a „segíteni, ahol csak lehet!” alapállás mellett. Többszörösen is erény ez a magadfajta befelé élő, befelé fordult embernél.

Szigorú voltál és következetes? – Elsősorban önmagadhoz. Tudtad, emberhez méltó élet és eredményes munka csak így érhető el. Így igyekezted nevelni gyermekeidet és unokáidat is, és példát adva nekünk is.

Becsületességre mondta egyszer nagyon találóan egyik kollégánk: „Draskóczy Jóska az az ember, akire minden anyagi ügyemet nyugodtan rá nem bízni, évvégi beszámolást sem kérve tőle”. Vajon hányunkról mondható el ugyanez?...

Egyszóval igaz ember voltál. Nem lenne ennyire gyalázatos a világ, ha több hozzád hasonló élne közöttünk. Másvilági sorsod felől ezért a legkevésbé sem aggódom, hiszen az Úr idelelt megpróbálja, odafönt viszont el nem múló jókkal jutalmazza az igaz embert.

Közel fél évszázados atyai jóbarátságodat szívőből megköszönve, a legmelegebben ölellek, s nem hiszek a „végső búcsúban”, mert életed nem múlt el, csak megváltozott.

Dobay Pál

Kékedi Károly (1932–2005)

Kékedi Károly 1932. december 24-én született a Bács-Kiskun megyei Kisgyőrön. (Édesapja is erdész volt.) Iskoláit Lillafüreden és Bükkszentkeresztesen végezte. Gyakornokként a Miskolci Erdőgazdaságnál helyezkedett el, majd 1950-től a Szolnoki Erdészkipőz Iskolát látogatta. Elvégzése után, immáron erdőszteknikusként a Szabadszállási Erdőgazdaságnál, majd a katonai szolgálat után 1955-től a Bajai Erdőgazdaságnál helyezkedett el. A Hajósi Erdésznél erdészeti szakelőadóként dolgozott. 1963-ban került a Kecskeméti Állami Erdőgazdaság – jelenleg KEFAG Rt. – Kelebiai Erdészetéhez. Nyugdíjba vonulásáig itt dolgozott erdőművelési műszaki vezetőként.

„...a rámbízott erdőre, fásításra hűséggel vigyázok...” – vallotta 1968-ban egy hivatalos esküben. Ezzel a hivatástudattal végezte munkáját, irányította több évtizeden keresztül az

erdőtelepítéseket a Kelebiai Erdészet homokbuckás területein, munkásságával hozzájárult a Duna-Tisza köze sikeres Alföldfásításához.

Egy csendes, munkáját szerető, lelkiismeretes, köztiszteletben álló erdőszkollegát veszítettünk el, emlékét megőrizzük, nyugodjon békében!

Cserjés Antal aranydiplomás erdőmérnök

2005. október 25-én, életének 83. évében elhunyt. Esztergomban, a Belvárosi temetőben helyéték örök nyugalomba.

Tar László (1932 – 2005)

Megrendülten értesültünk, hogy Tar László kollégánk, (Taci) barátunk 2005. október 19-én váratlanul távozott az élők sorából. A kór rövid idő alatt elhatalmasodott a mindig cselekvőkész erős emberen. A halottól október 28-án vettünk búcsút családjá, ismerősei és megjelent kollégái jelenlétében és helyezték el hamvait az Erdi Karmelita-hegyi templom uma-kápolnájában.

A pesterszébeti születésű aranydiplomás erdőmérnök kollégánkra emlékezve felidéződnek főiskolai cselekményei, amelyeket maga is jó érzéssel rögzített nehezen kikényszerített írásában, a következőképpen; „...rajztanárom, dr. Hóman Károly – teljesen jogosan – megbuktatott rajzból, mivel akkor a rajz főtantárgy volt. Az egész nyár pótvizsgarajz elkészítésével telt el. Miután a pótvizsga akadályain átverekedtem magam, kialakult bennem egy olyan inger, hogy a látottakat ironiával néztem. Ennek következménye volt, hogy a ceruza és a papír mindig a kezemen volt. Így lettek a legmesszebbmenő tisztelet professzoraink és a tanszemélyzet egyes tagjai ceruzám hegyének célpontjai.” Igen, Taciban már az egyetemen eminens évfolyamtársat ismertünk meg a rögtönzött karikatúrát látva, ill. a műszaki tárgyak iránti hajlamait tapasztalva.

A szakmai pályáját a Hárosi Falemezművekben kezdte, majd hosszabb ideig a Kelebbükki Állami Erdőgazdaság gépesítési előadói feladatait látta el. Később volt szakfelügyelő (amikor együtt is járhatuk az erdő), majd a gazdaság fakeskerdelmi tevékenységét irányította. A szakmai ismeretek és tapasztalatok jogosan sarkallták a tiszteséges eredmények produkálására. A munkája értelmét több helyen felmutatta, alkotásaiban keze nyomát hagyta a pályája során a Hajdúhadházi Bocskai I. Fajpári Tsz.-ben, a Mezőber miskolci, majd Budapestre visszakerülve a Pest megyei kirendeltségén. Budapeston visszatért újra a szakághoz és az Erdő- és Fagazdasági Egyesülés, ill. Fagazdaságok Központja műszaki és gazdasági szaktanácsadójaként dolgozott. A számára gyakorlatiasabb tömelleltetés lehetőségeit végül az Erdőgazdasági Fűz- és Kosárpári Vállalatnál (SALIX) találta meg, ahonnan mint műszaki, termelési osztályvezető ment nyugdíjba.

Nekem különösen szép emlékként rögzült – már nyugdíjas időszakunkban – a borsönyói erdőben közös cserkészésünk eredményeként elejtett vaddiszno teríték, valamint az átélt napsugaras őszi erdő színe és fénye. Tacikám, ez a szín ragyogja be földi alkotásaid és kísérjen az örök vadászmezőnkön, ahol majd biztonságosan találkozunk. Nyugodj békében!

Dr. S Nagy László.

JEGYZŐKÖNYV

készült az Országos Erdészeti Egyesület Elnökségi üléséről.

Erdészeti Információs Központ,

Wagner Károly Erdészeti Szakkönyvtár

Budapest, Budakeszi u. 91. sz.

2006. január 31. 10.00 óra

Az elnökség tagjai az erdőtörvény módosítása ügyében, közös elnökségi ülésen vettek részt a Fagazdasági Országos Szakmai Szövetséggel és a Magán Erdőtulajdonosok és Gazdálkodók Országos Szövetségével. Az úttörő érdekvédelmi közös rendezvényen megállapodás született az erdőtörvény módosításának szükségességéről és irányairól, valamint a további munkáról. (Részletes beszámolót később közlünk.)

A rendezvény után az OEE elnöksége ülést tartott. *Cserép János* elnök köszöntötte a megjelenteket, az elnökség tagjait és a meghívottakat. (Megjelentek: *Duska József* alelnök, *dr. Péti Miklós* magán-erdőkért felelős alelnök, *Doros István* technikus alelnök segítő, *Bejczy Péter*, *Firbás Nándor*, *Puskás Lajos*, *Pallagi László* régióképviselek; kimentésüket kérték: *dr. Szikra Dezső* Erdészeti Lapok SZB elnök, *Molnár György*, *Csiba Imre* régióképviselek, a meghívottak közül megjelentek: *Kolozsvári Ákos* EB elnök; *Wisnowszky Károly*, az Állami Erdészeti Szolgálat megbízott főigazgatója, *Halász Gábor*, az Országos Választási Bizottság elnöke, *Schmotzer András*, az erdészverseny egyik szervezője, *Ormos Balázs* főtitkár, *Pápai Gábor* főszerkesztő, *Mester Gézáné* titkárságvezető).

Cserép János elnök megállapította, hogy az elnökség 8 fővel határozatképes. Az írásban előre jelzett napirenddel az elnökség egyetértett.

Napirenden lévő témák megvitatása előtt szót adott *Wisnowszky Károlynak*, az ÁESZ megbízott főigazgatójának. A megbízott főigazgató tájékoztatást adott az erdészeti kommunikáció fontosságáról. Az ÁESZ kap felhatalmazást az FVM Erdészeti Főosztályától az ágazati kommunikáció összefogására. Ennek első rendezvényét, akcióját, az országban egyre jobban terjedő szervezett falopások visszazoritása érdekében szervezik. A rendezvény központi helyszíne Ózd, időpontja 2006. február 28. A rendezvény címe: „A hatóságok együttműködési lehetőségei az Ózd környéki illegális fakitermelések és erdőtüzek megfékezésére”, alcíme: „Szervezett tolvajbandák pusztítják erdeinket”. Kéri az OEE hathatós támogatását és az akcióban való részvételét. Tájékoztatta a jelenlévőket, hogy a kommunikációs

program részeként már elindult egy éves sorozat a Duna televízióban, az erdő népszerűsítésére, „Szövetségben a fákkal” címmel (minden hónap második keddi napján. 16.00-kor). *Pallagi László*, az EGERERDŐ Rt. vezérigazgatójaként támogatathatónak tartja a rendezvényt. Hangsúlyozta, fontos a térség önkormányzatainak részvétele, valamint egyértelművé kell tenni, hogy nem a helyi roma lakossággal kapcsolatos ügyről van szó, hanem egy kialakuló, országos, szervezett bűnözésről. Célszerű volna bűncselekménynek minősíteni a falopást, ennek egyik módja, környezetkárosításként kezelni az ügyeket. Célszerű volna az OEE jogsegélyszolgálatának jogászát a rendezvényre kiküldeni, hogy a tanulságokról beszámoló jelenhessen meg az Erdészeti Lapokban. Az elnökség egyetértett a felvetéssel és támogatásáról biztosította a megbízott főigazgató és vezérigazgató urakat.

Első napirendi pontként az erdőtörvény módosítására összehívott közös elnökségi ülésre tért vissza az elnökség. Hasznosnak ítélték az összeívetelt. *Cserép János* elnök, *dr. Péti Miklós* alelnököt és *Ormos Balázs* főtitkárát kérte fel az előkészítő munkabizottságban való részvételre.

Második napirendi pontként a 2006. évi tisztújítás került az elnökség elé. *Halász Gábor*, az OVB elnöke számolt be az eddig tett intézkedésekről. Az OVB megtartotta alakuló ülését. Elkészítették a választás ütemezését. Ugyancsak elkészült a Választási Szabályzat alapján a választás helyi lebonyolítását segítő forgatókönyv, mellékletekkel. Az elnökség tudomásul vette az OVB elnökének beszámolóját.

Harmadik napirendi pontként *Ormos Balázs* főtitkár előterjesztette a 2006. évi egyesületi program tervezetét. Fő szempont a 2002-2006. évi program teljesítése volt. Az elnökség egyetértett az előzetes elképzelésekkel. A pénzügyi tervvel kapcsolatosan *Cserép János* elnök tájékoztatta a jelenlévőket, hogy az OEE befektetése kedvezőtlen kondíciók közé került, ezért megszüntette és a jelenlegi banknál keresünk új, biztonságos befektetési lehetőséget. A módosításról a küldöttközgyűlésnek kell végleges döntést hoznia. *Kolozsvári Ákos*, az EB elnöke kifejtette,

hogy egyetért a befektetés megszüntetésével, erről az EB tárgyalta is. Ismertette az új lehetőségeket, melyeket az elnökségnek ajánl. A programmal kapcsolatosan kiemelte, hogy továbbra is csak olyan tevékenységek induljanak, amelyeknek megvan a pénzügyi fedezete. Kérte a választások miatt, hogy az éves terv mellett készüljön féléves terv is. Az elnökség elfogadta az előterjesztett beszámolót és javaslatokat.

A következőkben az elnökség a III. Országos Erdészverseny megszervezéséről tárgyalta. *Pallagi László* vezérigazgató, házigazda beszámolt az előkészületekről. A verseny időpontja 2006. május 25-26-27., helyszíne Mátrafüred és Eger. Az első két napon történik a verseny lebonyolítása, a harmadik napon a megjelentek részt vesznek a bányász-kohász-erdész találkozó rendezvényein. A korábbi versenyek tanulságait felhasználva, a verseny mellett a barátságok és ismeretszerzésnek is helyet ad a rendezvény, szándék szerint lényegesen bővebb létszámmal. Az EGERERDŐ Zrt. részéről a szervezést *Urbán Pál* osztályvezető végzi. A jelenlévő *Schmotzer András*, a Mátrafüredi Szakiskola képviselőjében olcsó és baráti rendezvényt ígért. A szervezők kérik az erdőgazdaságok vezetőit és a magán erdőgazdálkodók szervezetét, hogy támogassák a két évente megrendezésre kerülő rendezvényt, melynek fő célja, hogy megbecsüljük az erdésztechnikus tagságot. Kérik, továbbá a SEFAG Zrt. képviselőit, akik magas színvonalon szervezték az előző erdészversenyt, hogy tapasztalataikkal legyenek segítségükre.

Ormos Balázs főtitkár beszámolt az elnökségnek, hogy az OEE új honlapja létrehozása nagy ütemben halad. Az egyesület szervezeti egységeitől kör e-mail segítségével kértünk véleményt az elkészült tervezetről. A javaslatokat beépítve kerül kialakításra a honlap első üteme, mely elsősorban a közvéleményt célozza meg. A második ütemben tervezzük az egyesület belső életét támogatni. Az elnökség tagjai több érdemi javaslattal egészítették ki az eddigi észrevételeket. A kialakítás folyamatába természetesen rendszeresen bevonásra kerül a tagság. Az elnökség felhatalmazást adott a főtitkárnak a szerződés aláírására.

Kiemelt egyesületi feladatunk a Székház birtokba vétele. *Ormos Balázs* főtitkár beszámolt arról, hogy az ERDÉSZTEREM berendezésének előkészítése folyik. Bízunk benne, hogy a tervezett együttműködési megállapodás aláírására is sor kerülhet.

Az egyebek napirendi pont alatt több információ átadása történt meg. Az Országos Erdészből ez évben Pécsen kerül megrendezésre, 2006. március 4-én. A meghívó és az információk az Erdészeti Lapokon kívül a MEFA Zrt. honlapján olvashatók (www.mefa.hu).

Ormos Balázs tájékoztatta a jelenlévőket, hogy Sopronban, 2006. szeptember 20-21-én kerül megrendezésre az Európai Erdőpedagógusok Szövetségének konferenciája, mely egyben az ERDŐK HETE megnyitója is. Megemlékezünk az Erdészeti Erdei Iskola Szakosztály tízéves fennállásáról.

Az elmúlt évi Állami Erdőgazdálkodók Pártoló Tanácsa brüsszeli tanulmányútján látogatást tettek az IUCN központjában, ahol szakmai előadásokra és tájékoztatóra került sor, elsősorban az EU-val kapcsolatosan. Az OEE invitálást

kapott a világszervezettől, hogy az erdészeti ágazat képviselőjét erősítve, tagja legyen a szervezetnek. *Margbescu Tamás* igazgató, levélben kereste meg *Cserép János* elnök urat, egy személyes magyarországi egyeztetés ügyében, melynek időpontja 2006. február 8. Célunk, hogy a magyar erdészet brüsszeli képviselőjének megjelenését feltárjuk és lehetőségeinket erősítsük az EU egyik fővárosában.

Ormos Balázs főtitkár bejelentette, hogy új könyvelő céggel kötött szerződést Egyesületünk, a magasabb színvonalú pénzügyi, számviteli háttér megteremtése érdekében. A tevékenységek teljes körű átvilágítása megkezdődött.

Dr. Péti Miklós alelnök levelet adott át az elnökségnek, melynek feladója a MTESZ Veszprémi szervezete. Kéri, hogy Egyesületünk a MTESZ közgyűlésén

támogassa a Veszprémi MTESZ szervezet székházának megmaradását.

Cserép János beszámolt *dr. Fűbrer Ernő* ERTI főigazgatóval történt megbeszéléséről, mely szerint a MTESZ-ben folyó bizonytalan kimenetelű negatív folyamatok kikerülésére szorosabb együttműködés lenne lehetséges az OEE és az ERTI között. Ez érinti az adminisztratív és az elhelyezési lehetőségeket is.

Több hozzászóló nem lévén, *Cserép János* megköszönte a megjelent meghívottak és az elnökség aktív munkáját és az ülést bezárta.

kmf.

Ormos Balázs
jegyzőkönyvvezető

Cserép János
elnök

Hitelesítők: **Firbás Nándor**
Pallagi László

Kaszó 600 éve

Az Erdőművelési Szakosztály és az Erdőhasználati Szakosztály 2005. november 17-18-án tartotta hagyományos, közös szakosztályülését Belső-Somogyban, a *HM Kaszó Erdőgazdaság Rt.* és a *Mocz és társa Kft.* vendégként. Több ok miatt már egy éve halasztottuk ezt a tanulmányutat, de *dr. Németh Péter* vezérigazgató-helyettes segítette a szándék ébrentartásában és a szervezésben.

A népes csapat Kaszó központjában találkozott, ahol elsőként *Tamás János* elnök-vezérigazgató mutatta be a kis területű, de nagy értéket teremtő és gondozó részvénytársaság specialitásait, ambícióit, az önálló gazdasági döntések sikerét, a tájjal és a táj népével való együttélés, együttgondolkodás felelősségét és eredményét. A kaszói erdőgazdasággal

párhuzamosan erősödött meg Kaszó település is, működésük ezer szállal fonódik össze. A tanulmányút vendégei többek közt Kaszó és a több szervezeti formát megélt kaszói erdőgazdaság történetét kapták ajándékba, mely e műfaj más darabjaitól eltérően bővelkedik irodalomban és humorban. Ezután az ágazatvezetők ismertették tevékenységük lényegét, majd *Mocz András* magánerdészet-vezető és munkatársai mutakoztak be.

Az első nap nagyobbik felét a Mocz és társa Kft. kezelésében lévő magánerdészet területén töltöttük. Megismerhettük az 1000 hektár törzsterületű, 5600 hektárt integráló magánerdészet tevékenységét, tapasztalatait. 200 hektár új erdőt hoznak létre évente, 1000 hektár a folyamatban lévő területük, 20 000 m³-t termelnek és

értékesítenek. Az erdőtelepítéshez megfelelően gépesítettek és a csemeteszükségletet is maguk termelik meg. Mi az eredményes gazdálkodás titka? A szakértelem, a jó szervezőmunka, az előrelátás. Például Mocz András és fahasználó munkatársa választékol. S milyen tiszteletreméltó az egyre embertelenebbé váló hatékonyság korában, hogy ez a nem nagy gazdasági társaság 17 embernek ad munkát.

Elsőként egy szép és sikeres tölgy természetes felújítást néztünk meg fényes cáfolatú az egész tájon eluralkodó elképzelésnek, hogy itt ilyet lehetetlen létrehozni. A titok a makk megvédésében rejlik. Mellette láttunk jó növekedésű öt éves mesterséges felújítást is és tűz után küszködő fiatalost. Szó esett a vadkárnak kitett magánerdő-gazdálkodás méltatlan helyzetéről, s tapasztalható volt, hogy ebben országos az egyetértés.

Megnéztük azt az épülő másfél kilométeres utat, melyet a Kft. pályázatból és saját erőből épít. Mocz András elmondta, hogy az engedélyeztetési eljárás milyen szövevényes, bonyolult folyamat volt. Az új utat fiatal tölgyesek szegélyezik és egy kis atlaszcédrusos. (Sok erdőmérnöknek van egy vagy néhány cédrusa a saját örömére, de ettől még nem fertőzik el a magyar flórát és a magyar erdőket, nem azzal telepítik be a rendelkezésére álló területeket, amitől pár éve annyira óvtak bennünket, éppen az Erdőművelési Szakosztályon belül alakult Cédrus Bizottság bemutatkozása kapcsán). Az út mellé egy középkorú tölgyesbe tervezik a parkerdőt.

A csemetekertben és az erdőtelepítésekben hét mezőgazdasági traktor, hat ültetőgép és bagodi magvetőgép dolgozik, s olyan szociális épület van, amely bármely állami rt.-nek is büszkesége lehetne. A csemetetermelési, -ültetési bemutató után a Kft. vendégei voltunk somogyszobi székházukban ebédre.

Ezután már a HM Kaszói Erdőgazdaság Rt. területén, Kaszói község határában tanulmányoztuk az erdőfelújítás gondjait és örömeit. Az első erdőrészlet a pajorok elleni csatavesztés állapotát mutatta. A homokos talajokon álló, kigyérülő tölgyesek nagy gondja ez, melyre nincs a jelenlegi erdőgazdálkodás elvárás-rendszerén belül biztos recept, jó módszer. Ha nem ezeket a most véghasználatra kerülő, nagyon értékes tölgyeseket szeretnénk megismételni, hanem beérnénk a korábban az erre a tájra is jellemző, ökológiailag is értékes, vegyeskorú, elegyes (természetesen tölgyet is tartalmazó) lombdőlőkkel, kevesebb lenne az erdővédelmi gondunk. Ezen vitatkoztunk is a sorok között bók-lászva, de csíftottuk is egymást, mert tudtuk, tisztelettel kell adoznunk házigazdáink gondjainak és törekvéseinek,

hiszen a termőhelyi viszonyok megváltozásától (talajvízszint jelentős csökkenése) is sújtott erdőgazdálkodók legnagyobb dilemmája ez a kérdés. Amit egy-egy erdőrészletben megoldhat az egyszerű vagy többszörös újraerdősítés, de hosszú távon valószínűleg nem ez a megoldás.

Ezután kerestük fel *Máté Zoltán* erdőművelési osztályvezető kolléga büszkeségét, sík vidéki bükköseik ter-

mésztes felújítását. A hegy- és dombvidéki kollégák már az autóból is látták az ismerős újulatfoltokat kirajzolódnai, aztán a sejtelenes alkonyati lábas erdőben, melyben néhány faóriás is rejtőzött, egész bükkösújulat mezőhöz vezettek bennünket házigazdáink. Öröm volt *Máté Zoltán* lelkes beszámolóját hallgatni e felújítás történetéről.

Vacsora előtt *Nádas József*, az ÁESZ Kaposvári Igazgatóságának igazgatója mutatta be Somogy megye erdőgazdálkodásának jellegzetességeit, főbb mutatóit, az elmúlt évek gyapjaslepké károsításainak tendenciáit.

Az előadás után, a vacsora előtt fejet hajtottunk és gyertyát gyújtottunk a meghalt kaszói erdészek névtábláit hordozó öreg, száraz tölgy előtt. Az elődök megbecsülésének követendő példája ez a száraz tölgyfa, melyet a mindenkorit utódok tisztelete, szeretete lombosít fel, tesz élővé, ha csak a mellette töltött percekre is. A vacsorát baráti beszélgetés követte, az asztaloknál folyt a szó a mindennapok gondjairól, a fatolvajok, orvadászok elleni hajszákorról, korábbi évek tanulmányútjairól.

A hideg, már telet ígérő őszi reggelre a kisvasút megállójánál gyülekez-

tünk. A „Karácsony” nevű mozdony vontatta hangulatos kis kocsit elkattogtunk velünk a Baláta-tó megállójáig, s közben megreggelizhettünk. A Baláta-tó az ország egyik első természetvédelmi területe volt, melyet számtalan, híres tudós tekintett kutatási terepének. A tó fő nevezetességeit és kutatásának történetét *Sasbalmi Miklós* főerdész bemutatásában ismerhettük meg, s a madárvártárról körbe is néztünk a tájon.

Visszafele úton a vasúti kocsiból láthattuk a különböző védett és nem védett területeken található erdőfelújítások eltérő módjait és fázisait. Ezután a Tarany község határában található egykori harckocsi vezetési pálya rekultivációs erdőtelepítését néztük meg, mely a terület ésszerű hasznosítása érdekében végzett figyelemre méltó munka.

A Szentapostoli község határában lévő, tölgy-pallókkal megfogott földgátból és tölgy-pallóból készült zsiliből épített kis dűzasztóművet is *Sasbalmi Miklós* készítette és mutatta be, mely a táj időszakos vízfolyásainak egyikén, egy „rinyán” fogja meg a tavaszi vizet, s teremt az

elővilágnak egy üdítő tavacska a nyári melegekre. Nagyon jó kezdeményezés, sok ilyen kellene! Vasbeton és a táj végleges elrontása nélkül így tudunk olyan beavatkozásokat végrehajtani, melyekkel nem rombolunk, de segítünk élni.

Tanulmányutunk utolsó és fontos megállóhelye volt Tarany község határában, ahol tarvágásos fakitermelés zajlott, közelítést, választékolást, darabolást láthattunk. Megtudtuk, de láttuk is, hogy a hatalmas fáknak néha kiszámíthatatlanul dőlnek, töreks, ez a véghasználati terület igazán veszélyes üzem. Mindezek fahasználati és értékesítési-tervezési és szervezési munkáit *Baksa Gábor* fahasználati osztályvezető és *Klement Zoltán* értékesítési osztályvezető ismertette. Az állományok fafaj összetételéből és értékéből következően magas a rönkarány, de a fahibák esetenként rontják a piaci lehetőségeket. Megismerkedtünk az átdolgozási (bulo) helyi fogalmával is, melynek átmérője 26-60 cm lehet, hossza a rönk hosszánál rövidebb. Mivel ez is adhat még igen értékes anyagot, többszöri átválogatás után kerül értékesítésre, maradéka tűzifa lesz. A tanulmányutat egy

hangulatos vadászházi ebéd zárta, melyen a Kaszó Rt. vendégei voltunk.

Kiváló, élményekben és szakmai tapasztalatokban gazdag tanulmányutunkért köszönet illeti vendéglátóinkat, a HM Kaszó Erdőgazdaság Rt. és a Mocz és társa Kft. munkatársait.

A Kaszó történetéről szóló könyvet a fiatalon elhunyt *Nagy Jenő* kutatásai alapján végül leánya dolgozta sajtó alá. A szerzőpáros a helytörténet legendás korszakától napjainkig mutatja be e sajátos erdei környezetet. Olvashatunk a lápi históriákról, a területet bíró hercegekről, a pusztaiakról, és nem utolsósorban az erdőről és a benne folyó vadászatokról. Az erdész szerepéről, akinek az életét nagyban befolyásolta a honvédséghez kötődő viszonya. Elolvassuk a könyvet, biztonságosabban mozoghatunk Somogy e sajátos térségében.

Kiadó A HM Kaszó Erdőgazdaság Rt.

Bús Mária

Fotó: **Pápai Gábor**

